

Projekt

EESTI
NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU
VABARIIGI

KRIMINAALPROTSESSI
KOODEKS

TALLINN — 1958

A-74149

Projekt

EESTI
NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU
VABARIIGI

KRIMINAALPROTSESSI
KOODEKS

TALLINN — 1958

№. nr. 3160. õiguskaitse

S E L E T U S K I R I

EESTI NSV KRIMINAALPROTSESSI KOODEKSI PROJEKTI JUURDE

Käesolev Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi projekt esitatakse ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi töökomisjoni poolt kooskõlas NSV Liidu Ülemnõukogu seaduse «Liiduvabariikide kohtukorraldust ja -menetlust käsitleva seadusandluse, tsiviil-, kriminaal- ja protsessikoodeksi kehtestamise üleandmisest liiduvabariikide kompetentsi» §-ga 1 ja Eesti NSV Konstitutsiooni § 19 p. «c» korras.

Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi projekti väljatöötamisel lähtus komisjon ENSV territooriumil kehtivast Vene NFSV kriminaalprotsessi koodeksist, teistest kriminaalprotsessi reguleerivaist NSV Liidu seadusandlikest aktidest ja kohtu-, prokuratuuri- ning uurimisorganite praktikas ja kriminaalprotsessiteaduses tunnustust leidnud seisukohtadest.

Kehtiva kriminaalprotsessi koodeksi normid vastavad üldjoontes nõukogude kriminaalkohtupidamise demokraatlikele printsiipidele ja tagavad kriminaalmenetluse seaduslikkust, kuid võrdlemisi oluline osa neist on vananenud ega vasta enam sotsialistliku õigusemõistmise edasise demokratiseerimise ülesannetele.

1923. aastal vastuvõetud ja 1940. aastal Eesti NSV-s kehtestatud Vene NFSV kriminaalprotsessi koodeks ei kajasta enam täies ulatuses nõukogude sotsialistliku riigi majanduslikus ja ühiskondlik-poliitilises elus toimunud muutusi ega ka NSV Liidu Konstitutsiooniga tagatud nõukogude kohtu ja prokuratuuri organiseerimise ja tegevuse demokraatlikke printsiipe ning kodanike põhiõiguste ja seaduslike huvide kaitset. Nii ei ole kehtivas kriminaalprotsessi koodeksis küllaldaselt arendamist leidnud sellised konstitutsioonilised alused, nagu asjade arutamine kõigis kohtuis rahva kaasistujate osavõtul, kohtunike sõltumatus kohtuasjade arutamisel ja allumine ainult seadusele, isiku ja eluaseme puutumatus küsimus, süüalusele kaitseõiguse tagamine jt.

Menetluse kord reas protsessuaalsetes toimingutes ning osa protsessuaalseid vorme ja instituute on muutunud või ei

kehti enam üldse. Nii ei kehti käesoleval ajal või on suurel määral muudetud kehtiva kriminaalprotsessi koodeksi X peatükk — uurimisjaoskondade osas, XXI ptk. — rahvakohtunike ainuisikuliste toimingute osas, XXVI ptk. — erimenetluse osas rahvakohtus, XXVIII—XXXI ptk. — kohtuliku järelevalve ja menetluse osas kubermangukohtuis, tribunalides ja Ülemkohtuis, XXXIII ja XXXIV ptk. — mõnede riigivastaste (kontrrevolutsiooniliste) kuritegude kohta käiva menetluse osas.

Nimetatud põhjustel ja lähtudes kriminaalprotsessialase seadusandluse edasise täiustamise ja demokratiseerimise ülesannetest, peab komisjon vajalikuks võtta Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi projekti alljärgnevad osad ja normid:

I. Projekti esimeses osas ja esimeses peatükis ette näha Nõukogude Eesti kriminaalkohtupidamise demokraatlikud alused, ja nimelt:

1. Kedagi ei või kriminaalkorras süüdi mõista ega karistada muidu kui kohtuotsuse põhjal, mille kohus tegi kohtuliku arutamise tulemusena (§3).

2. Õigusemõistmine toimub kõikidele kodanikele ühtsetel ja võrdsetel alustel (§ 4) seaduses ettenähtud korras valitud kohtu poolt (§ 5) kahe kuni nelja rahvakaasistuja osavõtul (§ 6).

3. Kohtunikud on õigusemõistmisel sõltumatud ja alluvad ainult seadusele (§7).

4. Menetlus kriminaalasjas toimub eesti keeles või kohaliku elanikkonna enamiku keeles (§ 8).

5. Iga isik loetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole kindlaks tehtud jõustunud kohtuotsusega (§ 10).

6. Alates süüdistuse esitamise momendist on süüalusel õigus võtta endale kaitsja (§ 13).

7. Kedagi ei või vahi alla võtta muidu kui kohtuotsuse või määruse põhjal või prokuröri määruse alusel. Kedagi ei või kinni pidada muidu kui seaduses ettenähtud alusel ja korras (§ 17).

8. Süüalusel on õigus kahjude heastamiseks, mis tekitati temale alusetu kriminaalvastutusele võtmisega (§ 11).

9. Uurimisorganid, prokurör ja kohus peavad kõikide asjaolude objektiivse ja igakülgse uurimise teel tagama kriminaalasjas tõe avastamist (§19).

10. Kohtulikul asja arutamisel on pooltel võrdsed õigused tõendite esitamiseks, nende läbivaatamisest osavõtmiseks, taotluste esitamiseks teise poole taotlustele vastuvaidlemiseks (§ 14).

11. Kuriteo läbi ainelist kahju kannatanul on õigus tsiviilhagi esitamiseks. Uurimisorganid, prokurör ja kohus peavad tarvitusele võtma kõik seaduses ettenähtud abinõud kuriteo läbi kannatanule tekitatud kahju heastamise kindlustamiseks ja kahju väljamõistmiseks (§ 33).

Nimetatud demokraatlikest alustest lähtudes määrab komisjon projekti järgmistes osades kindlaks uurimisorganite, prokuratuuri ja kohtu poolt teostatava kriminaalmenetluse üksikasjalise korra ning näeb ette kõigi protsessiosaliste demokraatlike õiguste ja seaduslike huvide kaitset.

II. Projekti teise osa — kriminaalasjade algatamine ja enne kohtulik uurimine — koostamisel on lähtutud sellest, et juurdlus- ja uurimisorganid võiksid operatiivselt ning edukalt võidelda kuritegevusega, kusjuures aga ei kitsendataks kodanikele konstitutsiooniga garanteeritud õigusi ja seaduslikke huvisid ega riivataks vastutusele võetute inimväärikust.

Selle osa koostamisel on arvesse võetud uurimisorganite struktuuri ja ülesannete kohta kehtivaid eeskirju ning praktikas väljakujunenud seisukohti ja kogemusi võitluses kuritegevusega.

1. Et tagada seaduslikkusest kinnipidamist kriminaalasjade uurimisel, on projektis kindlaks määratud prokuröri kohustused järelevalve teostamisel ennekohtuliku uurimise üle. Prokurör peab valvama selle järele, et iga kriminaalasi algatataks seadusele vastavalt (§130), et uurimistoiminguid teostataks koodeksi eeskirjade kohaselt ja et süüaluste suhtes kohaldataks õiget tõkkeabinõu (§ 152).

Projekt näeb ette, et prokurör juhib kohtueelset uurimist, omab õigust anda juhendeid edasiseks uurimiseks ja on kohustatud viivitamata tarvitusele võtma abinõud ebaseaduslike toimingute tühistamiseks (§-d 152 ja 153).

2. On kindlaks määratud süüaluse õigused ennekohtuliku uurimisel, mille eesmärgiks on aidata ära hoida ebaseaduslikku ja põhjendamata süüdistamist. Projekt näeb ette, et uurija on kohustatud süüalusele ära selgitama tema õigused ennekohtuliku uurimise staadiumis (§ 160). Samuti nähakse ette, et süüdistuse esitamise momendist võib süüaluse kaitsja tema ülekuulamise ja uurimistoimingute läbiviimise juures viibida ning uurija, tõlgi ja eksperdi vastu taandust esitada (§ 161). Samuti on täpsustatud süüaluse õigusi ekspertiisi määramisel (§ 201).

Uurimise lõpuleviimisel antakse kogu materjal tutvumiseks mitte ainult süüalusele, vaid ka tema kaitsjale (§ 216). Kui te

gemist on kurdi, tumma või alaealise süüalusega, siis on kaitsja osavõtt uurimismaterjalidega tutvumisest kohustuslik (§ 217).

3. Et tagada seaduslikkusest kinnipidamist alaealiste süüaluste suhtes, näeb projekt ette, et alla 16 a. vanustele süüalustele süüdistamise esitamise juures peab kohustuslikult olema kaitsja, kuid uurija äranägemisel ka pedagoog või süüaluse vanemad (§ 163). Alla 16 a. vanuste tunnistajate väljakutsumine ülekuulamiseks peab toimuma nende vanemate või teiste seaduslike esindajate teadmisel (§ 168) ja nad kuulatakse üle samuti pedagoogi või vanemate juuresolekul (§ 173).

4. Seaduslikkuse tagamise huvides on täpsustatud uurimistoimingute, nagu ülekuulamise, läbiotsimise, võetuse, vaatluse ja läbivaatuse korda. Nende uurimistoimingute kaudu saadud andmete kontrollimiseks ja täpsustamiseks näeb projekt ette äratundmiseks esitamise ja uurimiseksperimendi teostamise (§-d 177 ja 198), milliseid toiminguid kehtivas protsessikoodeksis ette nähtud ei ole, kuid mis on praktikas end igati õigustatud.

III. Projekti kolmanda osa — kohtu alla andmine ja asja kohtulik arutamine — koostamisel lähtus komisjon seisukohast, et selles protsessi osas selgesti väljenduksid demokraatlikud printsiibid, mis garanteeriksid kuriteo toimepannud isiku süü tuvastamise ja õige kohtuotsuse tegemise. Selles projekti osas tuleks peatuda järgmistel kehtivast seadusest erinevatel sätel:

1. Süüaluse kohtu alla andmise küsimuse otsustamisel kohtu korraldaval istungil võivad viibida süüalune, tema seaduslikud esindajad ja kaitsja, kui kohus peab nende kutsumist tarvilikuks. Kaitsja peab korraldavast istungist kohustuslikult osa võtma, kui tegemist on alaealise, tumma või kurdi süüalusega (§ 235). Asja kohtulik arutamisel viibib süüaluse kaitsja, kuid süüalune võib temast loobuda (§ 259).

Projekt määrab ära, et kuritegudes, mille eest seadus näeb ette pehmema karistuse kui vabadusekaotus, võib asja kohtualuse palvel arutada tema juuresolekuta. Teistes asjades on aga kohtualuse juuresolek kohustuslik (§ 257).

2. Et tõsta kohtuistungil ametlikkust, nähakse ette, et kohtunikud kannavad kohtuistungil ajal erilist kohtunikukuube (§ 268).

Kohtuistungisaalis korrarikkujaid võib kohus karistada kuni 100-rublase rahatrahviga (§ 271).

3. Et tagada tähelepanelikku suhtumist alaealistesse protsessiosalistesse, nähakse projektis ette alaealiste tunnistajate ülekuulamine kohtus vanemate või pedagoogi juuresolekul (§ 296).

4. Et anda kohtule võimalust kõik küsimused enne otsuse tegemist hästi läbi mõelda, näeb projekt ette, et kohtunikel on õigus teha nõupidamisel vaheaegu puhkuseks ja väljuda nõupidamistoast (§ 312). Samuti võib välja kuulutada ainult kohtuotsuse resolütiivosa, kusjuures otsuse kirjeldava osa motiveerimiseks jäetakse 3 päeva aega (§ 331).

5. Kohtuotsuse õigsuse kontrollimise eesmärgil nähakse ette, et kui otsuse tegemisel üks kohtunikest jäi eriarvamusele, siis saadetakse asi peale otsuse jõustumist Eesti NSV Ülemkohtu esimehele kontrollimiseks ja järelevalve korras protesti esitamise küsimuse lahendamiseks (§ 317).

6. Et tõsta kohtute vastutust seaduslikkuse tagamise eest, nähakse ette, et üheaegselt kohtuotsuse tegemisega võib kohus erimäärusega juhtida asutuste ja ametiisikute tähelepanu kohtulikult arutamisel viimaste töös tuvastatud puudustele ja nõuda nende kõrvaldamist (§ 330).

IV. Projekti neljandas osas — teise astme kohtu menetlus — nähakse ette rahvakohtu otsuste seaduslikkuse ja põhjendatuse kontrollimise kord Eesti NSV Ülemkohtu poolt.

1. Selles osas on täpsustatud alused, mis toovad kaasa rahvakohtu otsuste muutmise ja tühistamise (§-d 353—359).

2. Projekt näeb ette, et kassatsioonikaebuse ja -protesti esitaja võib kaebuse või protesti tagasi võtta kuni asja arutamise alguseni teise astme kohtus (§ 337).

3. Et tagada protsessi pooltele täielikku edasikaebeõiguse teostamist, nähakse ette 10-päevane edasikaebetähtaeg praegu kehtiva viie päeva asemel (§ 339).

4. Asjade kiirema läbi vaatamise eesmärgil näeb projekt ette, et rahvakohtu otsuse peale esitatud kaebus või protest tuleb Eesti NSV Ülemkohtus läbi vaadata 20 päeva jooksul. Erandjuhtudel võib Ülemkohtu esimees seda tähtaega 10 päeva võrra pikendada (§ 343).

5. Rahvakohtu otsuste seaduslikkuse ja põhjendatuse parema kontrollimise eesmärgil võivad protsessi pooled esitada Eesti NSV Ülemkohtule uusi kirjalikke tõendeid kuni asja arutamise alguseni (§ 346).

6. Kassatsioonikaebuse esitamise vabaduse tagamiseks ei ole ENSV Ülemkohtul lubatud raskendada kohtualuse se olukorda kuriteo kvalifikatsiooni muutmise või karistuse

kõrgendamise teel (§ 364). Kassatsioonikaebuse põhjal tühistatud kohtuotsuse korral ei või asja teistkordsel arutamisel kohaldada raskemat karistust, kui see oli määratud esimese astme kohtu poolt asja esmakordsel arutamisel (§ 367).

V. Projekti viies osa — kohtuotsuste täitmine — sisaldab järgmised uued sätted, võrreldes kehtiva seadusega:

1. Kohtuotsuse täitmise seaduslikkuse tagamiseks näeb projekt ette, et kui kohtuotsuse peale esitati kaebus või protest ainult ühe süüdimõistetud kohta, siis teiste süüdimõistetute suhtes ei jõustu otsus enne selle läbivaatamist Eesti NSV Ülemkohtu (§ 371).

2. Viivituse ärahoidmiseks kohtulikus asjaajamises näeb projekt ette, et kuni kohtuotsuse jõustumiseni ei tohi vahi all viibivat süüdimõistetut üle viia teise kinnipidamiskohta (§ 372). Peale kohtuotsuse jõustumist peab kinnipidamiskoha administratsioon kohtule teatama, kuhu süüdimõistetud on karistuse kandmiseks saadetud (§ 375).

3. Alaealiste ennetähtaegselt karistuse kandmisest vabastamine, samuti teiste süüdimõistetute tingimisi ennetähtaegselt vabastamine nende eeskujuliku käitumise tõttu võib toimuda kohtumääruse alusel. Asja arutamine kohtus toimub prokuröri või kinnipidamiskoha administratsiooni esildise põhjal (§ 380). Kohtuistungile tuleb kutsuda süüdimõistetud ja tema taotlusel ka kaitsja, vajalikul juhul ka tsiviilhageja, ning kinnipidamiskoha administratsiooni esindaja (§ 383).

VI. Kuuendas osas — jõustunud otsuste ja määruste läbivaatamine — sätitakse kehtivast koodeksist erinev kord järgmistes küsimustes:

1. Et võimaldada järelevalve korras läbi vaadata Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaalasjade Kohtukolleegiumi määrusi ja Ülemkohtu kui esimese astme kohtu otsuseid, on projektis need ülesanded pandud Eesti NSV Ülemkohtu Presiidiumile, kes loodi NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1954. a. 14. augusti seadluse alusel. Projekt sätib asjade läbivaatamise korra Presiidiumis (§ 390).

2. Projektis nähakse ette, et järelevalve korras asja läbivaatamisest võtab osa prokurör, kuid pooli sinna ei kutsuta. Kui protest on esitatud Ülemkohtu Kriminaalasjade Kohtukolleegiumile õigeiksmõistva otsuse tühistamiseks või süüdimõistva otsuse tühistamiseks karistuse kerguse motiivil, siis süüdimõistetud huvide kaitsmise eesmärgil lubatakse temal, kaitsjal ja seaduslikel esindajatel asja arutamisest osa võtta. Kui aga protest

kuulub läbivaatamisele Eesti NSV Ülemkohtu Presiidiumis, siis pooli sinna ei kutsuta (§ 390).

3. Kodanike õiguste ja seaduslike huvide tagamise eesmärgil nähakse projektis ette järelevalveprotestide esitamise tähtsust. Protestide esitamine õigeksmõistva otsuse ja kohtu poolt tehtud asja lõpetamise määruse peale ning karistuse kerguse motiivil on lubatud ainult ühe aasta jooksul, arvates protestitava otsuse või määruse jõustumise momendist (§ 386).

Protesti esitanud ametiisikul on õigus protestitud otsuse või määruse täitmist kuni protesti läbivaatamiseni peatada (§ 387).

Süüdimõistetute huvides esitatud protesti läbivaatamisel ei ole kohtul õigus süüdimõistetu olukorda halvendada, võrreldes varem tehtud otsuse või määrusega (§ 393).

VII. Projekti seitsmes osa näeb ette meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamist, mida kehtivas koodeksis ei ole, kuid mis oli kehtestatud ametkondlike juhtnööridega.

Selles osas näeb projekt ette järgmist:

1. Isikute suhtes, kes on toime pannud ühiskonnaohtlike tegusid süüdimatus seisundis või on jäänud peale kuriteo sooritamist parandamatult vaimuhaigeks, rakendatakse meditsiinilise iseloomuga sunnivahendid (§-d 402 ja 403).

2. Nendes asjades toimub eeluurimine ja kohtulik asja arutamine käesoleva koodeksi eeskirjade alusel ning kuriteo sooritanud ühiskonnaohtlikud uurimisalused paigutatakse kohtumääruse alusel vastavatesse raviasutustesse (§-d 403, 407, 409 ja 411).

3. Kui sundravalune paraneb või langeb ära vajadus tema kinnipidamiseks sundravisutuses, vabastab kohus ta sealt oma määrusega (§ 412).

* * *

Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi projekt on kooskõlastatud NSV Liidu kriminaalkohtupidamise aluste projektiga.

Projekti eesmärgiks on saada riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide, ametiisikute ja töötajate ettepanekuid ning parandusi, et neid arvesse võtta projekti edasisel viimistlemisel.

Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi kehtestamine seaduslikus korras toimub peale «NSV Liidu kriminaalkohtupidamise aluste» vastuvõtmist.

Tallinnas, 9. juunil 1958. a.

**Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi
komisjon**

Eesti NSV Kriminaalprotsessi koodeksi seletuskirja lisa

Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi projekti ja kehtiva
Vene NFSV kriminaalprotsessi koodeksi struktuuri

võrdlustabel

Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi projekti struktuur	Kehtiva Vene NFSV kriminaalprotsessi koodeksi struktuur
<p style="text-align: center;">ESIMENE OSA</p> <p style="text-align: center;">Üldeskirjad</p> <p>1. peatükk. Põhialused.</p> <p>2. peatükk. Alluvus.</p> <p>3. peatükk. Kohtu koosseis, pooled ja taandamine.</p> <p>4. peatükk. Tõendid.</p> <p>5. peatükk. Tõkkeabinõud.</p> <p>6. peatükk. Protokollid.</p> <p>7. peatükk. Tähtajad ja kohtukulud.</p>	<p style="text-align: center;">ESIMENE OSA</p> <p>1. peatükk. Üldeskirjad.</p> <p>2. peatükk. Alluvus.</p> <p>3. peatükk. Kohtu koosseis, pooled ja taandamine.</p> <p>4. peatükk. Tõendid.</p> <p>5. peatükk. Protokollid.</p> <p>6. peatükk. Tähtajad ja kohtukulud.</p>
<p style="text-align: center;">TEINE OSA</p> <p style="text-align: center;">Kriminaalasja algatamine ja kohtueelne uurimine</p> <p>8. peatükk. Kriminaalasja algatamine.</p> <p>9. peatükk. Juurdlus.</p> <p>10. peatükk. Eeluurimise üldtingimused.</p> <p>11. peatükk. Süüdistuse esitamine ja süüaluse ülekuulamine.</p> <p>12. peatükk. Tunnistajate ülekuulamine.</p> <p>13. peatükk. Vastastamine ja äratundmiseks esitamine.</p> <p>14. peatükk. Võetus, läbiotsimine ja vara üleskirjutamine.</p> <p>15. peatükk. Vaatlus ja läbi-vaatused.</p>	<p style="text-align: center;">TEINE OSA</p> <p>7. peatükk. Menetluse algatamine kriminaalasjas.</p> <p>8. peatükk. Juurdlus.</p> <p>9. peatükk. Eeluurimise toimetamise üldtingimused.</p> <p>10. peatükk. Uurimisjaoskonnad.</p> <p>11. peatükk. Süüdistuse esitamine ja ülekuulamine.</p> <p>12. peatükk. Tõkkeabinõud.</p> <p>13. peatükk. Tunnistajate ja ekspertide ülekuulamine.</p> <p>14. peatükk. Läbiotsimised ja väljavõtmised.</p> <p>15. peatükk. Vaatlused ja läbi-vaatused.</p>

Eesti NSV kriminaalprotsessi
koodeksi projekti struktuur

Kehtiva Vene NFSV
kriminalprotsessi koodeksi struktuur

16. peatükk. Ekspertiisi teostamine.
17. peatükk. Eeluurimise peatamine, lõpetamine ja lõpuleviimine.
18. peatükk. Prokuröri toimingud eeluurimise lõpuleviimisel.
19. peatükk. Kaebused uurija ja prokuröri toimingute peale.

KOLMAS OSA

Kohtu alla andmine ja asja kohtulik arutamine

20. peatükk. Süüaluse kohtu alla andmise küsimuse otsustamine ja kohtuistungi ettevalmistamiseks vajalikud toimingud.
21. peatükk. Asja kohtuliku arutamise üldtingimused.
22. peatükk. Asja kohtulik arutamine

NELJAS OSA

Teise astme kohtu menetlus

23. peatükk. Jõustumata kohtuotsuste ja -määruste peale edasikaebamise kord.

16. peatükk. Süüaluse vaimse seisundi kindlaksmääramine.
17. peatükk. Algmenetluse peatamine ja lõpetamine.
18. peatükk. Edasikaebamine uurija toimetuste peale.
19. peatükk. Uurija ja prokuröri toimetused asja lõpetamisel ja kohtu alla andmisel.
20. peatükk. Kohtu toimetused kuni asja arutamiseni.

KOLMAS OSA

Menetlus rahvakohtus

21. peatükk. Rahvakohtuniku ainuisiklikud toimetused.
22. peatükk. Kohtuistung.
23. peatükk. Süüdistuse muutmine ja uute isikute kohtulikule vastutusele võtmine.
24. peatükk. Otsuse tegemine.
25. peatükk. Edasikaebamine rahvakohtu määruste ja otsuste peale.
26. peatükk. Erimenetlused rahvakohtus.
27. peatükk. Menetlus asjade uuendamisel uute asjaolude avastamise tõttu.

NELJAS OSA

Menetlus kubermangukohtuis ja tribunaalides

28. peatükk. 1. Menetlus esimese astme kohtuna.
2. Eeluurimine.

24. peatükk. Kassatsioonime-
netlus.
25. peatükk. Erikaebuste ja
-protestide läbi-
vaatamine.

VIIES OSA

Kohtuotsuste täitmine

26. peatükk. Kohtuotsuste täit-
misele pööramine.

KUUES OSA

Jõustunud otsuste ja määruste läbivaatamine

27. peatükk. Järelevalvemenet-
lus.
28. peatükk. Menetluse uuenda-
mine uute asjaolu-
de avastumisel.

SEITSMES OSA

Meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamine

29. peatükk. Meditsiinilise ise-
loomuga sunniva-
hendite kohaldami-
se menetlus.

3. Kohtu alla and-
mine ja ettevalmis-
tavad toimetused
kohtuistungiks.

4. Kohtuistung ja
edasikaebamine.

29. peatükk. 1. Kubermangu-
kohtu menetlus
kassatsiooni-
astmena.
2. Järelevalvekor-
ra menetlus kuber-
mangukohtus.
3. Menetlus erikae-
buste ja -protesti-
de puhul.

VIIES OSA

Menetlus Ülemkohtus

30. peatükk. 1. Kassatsioonime-
netlus.
2. Menetlus järeleval-
vekorras.
3. Asjade uuendami-
ne.
31. peatükk. Ülemkohtu menet-
lus esimese kohtu-
asjana.

KUUES OSA

32. peatükk. Otsuse täitmine.

ESIMENE OSA

ÜLDEESKIRJAD

Esimene peatükk

Põhialused

§ 1. Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeks määrab ühtse kriminaalasjade menetluse korra Eesti NSV territooriumil.

§ 2. Kriminaalprotsessi ülesandeks on kuritegude avastamise ja kurjategijatele seaduses ettenähtud karistuste kohaldamise teel kaitsta nõukogude ühiskondlikku ja riiklikku korda, kodanike õigusi ja seaduslikke huve ning sotsialistlikku õiguskorda igasuguste kuritegelike rünnete vastu.

Kriminaalprotsess peab kaasa aitama sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamisele ja kasvatama kodanikke nõukogude seaduste täpse täitmise ning sotsialistliku ühiselu reeglitest lugupidamise vaimus.

§ 3. Kedagi ei või kriminaalvastutusele võtta muidu kui seaduses ettenähtud alustel ja korras.

Kedagi ei või kriminaalkorras süüdi mõista ega karistada muidu kui kohtuotsuse põhjal, mille kohus tegi käesolevas koodeksis ettenähtud korras teostatud kohtuliku asjaarutamise tulemusena.

§ 4. Õigusemõistmine toimub kõikidele kodanikele ühtsetel ja võrdsetel alustel, sõltumata nende sotsiaalsest päritolust, varalisest või ametialasest seisundist ja rahvuslikust või rassilisest kuuluvusest.

§ 5. Kriminaalasjade kohtulik arutamine ja otsustamine toimub seaduses ettenähtud korras valitud kohtu poolt.

§ 6. Kriminaalasju arutatakse korraldaval ja esimese astme kohtu istungil koosseisus — üks alaline kohtunik ja kaks rahvakaasistujat, Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-des 72, 73 1. lg., 74—75, 78, 116 2. lg., 220 4. lg., 221 3. lg., 225 2. ja 4. lg., 228, 229 5. lg., 230 3. lg., 234 4. lg., 239 3. lg., 240—242, 243 2. lg., 244—245 ja 247—248 ettenähtud kuritegude asju aga koosseisus — üks alaline kohtunik ja neli rahvakaasistujat.

Rahvakaasistujatel on õigusemõistmisel kõik kohtuniku õigused.

§ 7. Kohtunikud on õigusemõistmisel sõltumatud ja alluvad ainult seadusele.

Kohtunikud otsustavad kriminaalasju seaduse alusel vastavalt oma sisemisele veendumusele.

§ 8. Menetlus kriminaalasjades toimub eesti keeles või kohaliku elanikkonna enamiku emakeeles.

Kui mõni protsessiosalistest ei valda keelt, milles toimub antud asja menetlus, peavad uurimisorganid ja kohus kutsuma tõlgi ja tagama temale tõlgi kaudu vastavate materjalidega tutvumise. Süüalusele tuleb süüdistusakt, kohtualusele kohtuotsus või -määrus asja lahendamise kohta kätte anda temale arusaadavasse keelde tõlgituna.

Iga protsessiosaline võib avaldusi ja muid dokumente esitada oma emakeeles, samuti esineda kohtus ja kohtueelsel uurimisel oma emakeeles.

§ 9. Kriminaalasjade arutamine toimub kõikides kohtutes avalikult. Kinniste uste taga võib asju arutada ainult kohtu motiveeritud määruse alusel, kui on vaja hoida riiklikku saladust või hoiduda andmete avaldamisest protsessiosaliste intiimellu puutuvate asjaolude kohta.

Kohtuotsus kuulutatakse alati avalikult.

Alla 16 aasta vanuseid isikuid, kui nad ei esine protsessiosalistena, kohtuistungile ei lasta.

§ 10. Iga isik loetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole kindlaks tehtud jõustunud kohtuotsusega.

Süüalune pole kohustatud tõendama oma süütust ja tema poolt selle kohta tõendite mitteesitamine ei või olla tema süüdistamise aluseks.

Süüalust ei või sundida oma süü ülestunnistamisele ja seletuste andmisele vägivalla, ähvarduste, pettuse või muude seadusvastaste vahenditega. Niisuguste abinõude kasutajad kannavad kriminaalvastutust.

§ 11. Süüalusel on õigus kahjude heastamiseks, mis tekitati temale alusetu kriminaalvastutusele võtmisega.

Kahjude heastamise kord määratakse kindlaks Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt.

§ 12. Süüalusele on tagatud õigus kaitsele.

Süüalusel on õigus teada, milles teda süüdistatakse, ja anda esitatud süüdistuse kohta seletusi, esitada omapoolseid tõendeid ja taotleda täiendavate tõendite väljanõudmist, tutvuda kohtueelse uurimise lõpuleviimise järel kõigi toimikute mater-

jalidega, esitada kaebusi kohtu, prokuröri ja uurija tegevuse kohta, avaldada nende vastu taandust, taotleda kohtu korraldaval istungil viibimist, protsessi poolena osa võtta esimese ja teise astme kohtu istungist ning asja läbivaatamisest järelevalve korras, samuti teised temale käesolevas koodeksis tagatud õigused.

§ 13. Alates süüdistuse esitamise momendist on süüalusel õigus võtta endale kaitsja.

Kui süüalusel pole võimalik ise kaitsjat võtta, peavad süüaluse taotlusel kindlustama talle kaitsja kohus ja uurija.

§ 14. Kohtulikul asja arutamisel on pooltel võrdsed õigused tõendite esitamiseks, nende läbivaatamisest osavõtmiseks, taotluste esitamiseks ja teise poole taotlustele vastuvaidlemiseks.

§ 15. Kriminaalasja kohtulik arutamine toimub asjast osavõtivate isikute suuliste seletuste ja tõendite vahenditu uurimise teel, samuti protsessi poolte taotluste, avalduste ja kõnede ära kuulamise teel.

§ 16. Prokurör, uurimisorganid ja kohus peavad ise algatama kriminaalasja igas neile teadaolevas kuriteos peale nende kriminaalasjade, mis algatatakse ainult kannatanu kaebusel.

Kohus saadab tema poolt algatatud kriminaalasja eeluurimise teostamiseks või võtab selle seaduses ettenähtud juhtudel kohe oma menettlusse.

§ 17. Kedagi ei või vahi alla võtta muidu kui kohtuotsuse või -määruse põhjal või prokuröri määruse alusel, mis on tehtud käesolevas koodeksis ettenähtud korras.

Kedagi ei või kinni pidada muidu, kui käesolevas koodeksis ettenähtud alustel ja korras.

§ 18. Avastanud, et kedagi hoitakse vahi all või peetakse kinni ilma seadusliku aluseta, peab prokurör vahistatu või kinni peetu viivitamata vabastama. Avastanud, et kedagi hoitakse vahi all selleks mitteettenähtud tingimustes, peab prokurör viivitamata tarvitusele võtma abinõud seadusliku korra taastamiseks.

§ 19. Uurimisorganid, prokurör ja kohus peavad kriminaalasjas tõe avastamiseks tagama kõikide nii süüalust süüdistavate kui ka kaitsvate, aga samuti raskendavate või kergendavate asjaolude objektiivse ja igakülgse uurimise.

§ 20. Kohtuotsus tehakse Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi nimel.

§ 21. Jõustunud kohtuotsusel on seaduse jõud ja ta on kohustuslik kõikidele asutustele, organisatsioonidele, ettevõtetele,

ametiisikutele ja kodanikele, kuuludes vastuvaidlematult täitmisele.

§ 22. Kriminaalasja menetluse kord määratakse kriminaalprotsessiseadustega, mis kehtivad uurimise teostamise või asja kohtuliku arutamise ajal.

§ 23. Sõltumatult kuriteo toimepanemise kohast toimub Eesti NSV territooriumil menetlus kriminaalasjas Eesti NSV kriminaalprotsessiseaduste järgi.

§ 24. Menetlus välisriikide kodanike ja kodakondsuseta isikute kriminaalasjades toimub käesoleva koodeksi eeskirjade kohaselt.

Uurimisorganite, prokuröri ja kohtu võimupiirid, mis on antud neile käesoleva koodeksiga, ei laiene isikutele, kes kasutavad diplomaatilise puutumatus e õigust.

§ 25. Kõigil kodanikel, asutustel, ettevõtetel, organisatsioonidel ja ametiisikuil on õigus kaevata käesolevas koodeksis ettenähtud korras uurimisorganite, prokuröri ja kohtu tegevuse, otsuste ja määruste peale, mis rikuvad nende õigusi ja seaduslike huviseid.

§ 26. Kohtuotsuste ja -määruste peale esitatud kaebused ja protestid vaadatakse Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaalasjade Kohtukollegiumi poolt läbi kolme kohtuliikme, Eesti NSV Ülemkohtu Presiidiumis aga Presiidiumi liikmete enamiku osavõtul.

§ 27. Üheks kriminaaltoimikuks võib ühendada ainult: 1) mitme isiku osavõtul ühe või mitu kuritegu toimepannud isikute süüdistusasjad, või 2) ühe isiku poolt mitme kuriteo asjad, mis on samaliigilised või omavahel seotud ühise eesmärgiga.

Nende tunnuste puudumise korral ühendatud kriminaalasjad eraldatakse.

§ 28. Isikut, kelle suhtes on jõustunud kohtuotsus või -määrus menetluse lõpetamise kohta, ei või uuesti samas asjas kriminaalvastutusele võtta.

§ 29. Kriminaalasja ei või algatada ja algatatud asi kuulub lõpetamisele igas protsessi staadiumis:

- 1) süüaluse surma korral;
- 2) isikute suhtes, kes pole jõudnud easse, milles võidakse kohaldada kriminaalvastutust;
- 3) jõustunud süüdimõistva või õigeksmõistva kohtuotsuse korral antud isiku suhtes samas kuriteos;
- 4) kriminaalvastutusele võtmiseks seaduses ettenähtud aegumistähtaja möödumisel;

5) toimepandud tegudes kriminaalkuriteo koosseisu puudumisel;

6) kannatanu kaebuse puudumisel asjas, mis algatatakse ainult kannatanu kaebusel;

7) kannatanu leppimisel süüalusega asjus, mis algatatakse ainult kannatanu kaebusel, välja arvatud käesoleva koodeksi §-s 30 lg. 3 ettenähtud juhud;

8) amnestia- või armuandmisakti korral, välja arvatud juhud, kui süüalune nõuab asja uurimist või kohtulikku arutamist enda rehabiliteerimise eesmärgil.

§ 30. Kriminaalasjad Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-des 127 l. lg., 144, 145 ja 190 ettenähtud kuritegudes algatatakse ainult kannatanu kaebusel. Nendes asjades on süüdistamisõigus kannatanul ja menetlus nendes asjades lõpetatakse kannatanu leppimise korral süüalusega. Leppimine on lubatud kuni kohtuotsuse jõustumiseni.

Kui prokurör peab vajalikuks astuda nendes asjades protsessi riiklike, ühiskondlike või üksikute kodanike huvide kaitseks, siis esineb süüdistajana prokurör ja menetlust ei lõpetata kannatanu leppimise korral süüalusega. Nendes asjades kohtuetselset uurimist ei toimu, välja arvatud juhud, kui prokurör või kohus seda tarvilikuks peab.

Kriminaalasjad Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-des 113 l. lg. ja 128 l. lg. ettenähtud kuritegudes algatatakse ainult kannatanu kaebusel, kuid kannatanu leppimise korral süüalusega nad lõpetamisele ei kuulu. Menetlus neis asjus toimub üldises korras.

§ 31. Jõustunud kohtuotsus või -määrus tsiviilasjas on kriminaalasja uurivaile eeluurimisorganeile, prokurörile ja asja arutavale kohtule kohustuslik ainult küsimuses, kas sündmus või tegu aset leidis, mitte aga süüaluse süü suhtes.

§ 32. Jõustunud kohtuotsus või -määrus kriminaalasja küsimuses, kas kuritegu aset leidis ja kas selle pani toime süüalune, on tsiviilasja arutavale kohtule kohustuslik, kui viimane arutab samast teost tulenevaid tsiviilõiguslikke tagajärgi.

§ 33. Kuriteo läbi vahetult materiaalselt kahju kannatanul on õigus esitada süüaluse või tema tegude eest ainelist vastutust kandvate isikute vastu tsiviilhagi, mis oma suurusele vaatamata kuulub arutamisele koos kriminaalasjaga viimase alluvuse järgi.

Leides, et kuriteoga on kannatanule tekitatud materiaalselt kahju, peavad uurimisorganid viimasele seletama, et tal on õigus esitada tsiviilhagi; selle kohta koostavad uurimisorga-

nid protokollil. Tsiiviilhagi esitamisest keeldumise korral kannatanu avaldus protokollitakse. Kui kuriteoga on tekitatud materiaalselt kahju riiklikule või ühiskondlikule organisatsioonile või isikule, kes otseselt ei keeldunud tsiiviilhagi esitamisest, peab süüdistajana esinev prokurör kohtuistungil esitama tsiiviilhagi, kui seda varem ei ole esitatud kannatanu poolt.

Kui seejuures asja arutatakse riikliku süüdistaja osavõtuta, peab kohus otsuse tegemisel omal algatusel otsustama kuriteoga tekitatud materiaalse kahju sissenõudmise küsimuse.

Kannatanu keeldumine kriminaalasjas tsiiviilhagi esitamisest ei võta temalt õigust hagi esitamiseks tsiiviilkohtupidamise korras.

§ 34. Tsiiviilhagi võib esitada kriminaalasja algatamisel ja kogu järgneva kriminaalmenetluse kestel, kuid mitte hiljem, kui on kindlaks tehtud poolte ja nende huvide esindajate kohalolek kohtuistungil.

§ 35. Kriminaalasjas esitatud tsiiviilhagi on lõivuvaba.

§ 36. Kriminaalasjas esitatud tsiiviilhagi tõendamine toimub käesolevas koodeksis ettenähtud eeskirjade kohaselt. Tsiiviilhagi otsustatakse kohtuotsuse tegemisel. Hagi, mis seoses kriminaalmenetluse lõpetamisega jäi otsustamata, antakse otsustamiseks tsiiviilkohtupidamise korras.

§ 37. Kui tsiiviilhagi jäi kriminaalasja otsustamisel rahuldamata, ei ole tsiiviilhagejal õigust esitada sama hagi tsiiviilkohtupidamise korras.

§ 38. Andmete esitamisel selle kohta, et kuriteoga on tekitatud materiaalselt kahju, peavad uurimisorganid, prokurör ja kohus tarvitusele võtma abinõud esitatud või esitatava tsiiviilhagi tagamiseks.

Vara arestimist tsiiviilhagi tagamiseks võib teostada ainult prokuröri sanktsiooni või kohtumääruse põhjal.

§ 39. Kui kriminaalasja menetluse käigus tekib vajadus teostada uurimistoiminguid teise liiduvabariigi territooriumil, pöörduvad uurimisorganid ja kohtud vahetult selle liiduvabariigi vastavate organite poole.

Eesti NSV uurimisorganid ja kohtud on kohustatud täitma teiste liiduvabariikide uurimisorganite ja kohtute erinõudeid Eesti NSV territooriumil.

Kriminaalasja alluvuse järgi üle andmine teise liiduvabariigi uurimisorganeile või kohtule toimub Eesti NSV prokuröri või Eesti NSV Ülemkohtu esimehe kaudu.

§ 40. Kohtute või uurimisorganite erinõuete täitmiseks väljaspool NSV Liidu piire suhtlevad uurimisorganid ja kohtud

välisriikide kohtutega ja teiste organitega Eesti NSV Välisministeeriumi kaudu.

§ 41. Välisriikide uurimisorganite ja kohtute erinõuete täitmine toimub rahvusvaheliste lepingute ja NSV Liidu või Eesti NSV ja vastava välisriigi vaheliste kokkulepete alusel.

§ 42. Käesolevas koodeksis esinevatel terminitel, kui ei ole eriti märgitud teisiti, on järgmine tähendus:

1) «Kohus» — rahvakohus, sõjatribunal, Eesti NSV Ülemkohus.

2) «Esimese astme kohus» — kohus, kes kriminaalasjas teeb kohtuotsuse.

3) «Teise astme kohus» — kohus, kes vaatab läbi esimese astme kohtu jõustumata otsuste ja määruste peale esitatud kaebused ja protestid.

4) «Kohtunik» — rahvakohtunik, kohtu esimees või liige, rahvakaasistuja.

5) «Prokurör» — Eesti NSV prokurör, linna ja rajooni prokurör, tema asetäitjad ja abid.

6) «Uuriija» — käesolevas koodeksis ettenähtud korras eeluurimist teostav isik.

7) «Uurimisorgan» — uuriija, juurdlusorgan.

8) «Ennekohtulik uurimine» — juurdlus ja eeluurimine.

9) «Süüalune» — isik, kelle suhtes on tehtud määrus kriminaalvastutusele võtmise kohta käesolevas koodeksis ettenähtud korras. Pärast kohtu alla andmist nimetatakse süüalust «kohtualuseks», pärast süüdimõistva kohtuotsuse tegemist — «süüdimõistetuks».

10) «Pooled» — riikliku süüdistajana esinev prokurör, ühiskondlik süüdistaja, erasüüdistaja, kohtualune, tema seaduslikud esindajad, kaitsja, tsiviilhageja, tsiviilkostja ja nende huvide esindajad.

11) «Seaduslikud esindajad» — süüaluse vanemad, lapsendajad, hooldajad ja eestkostjad, asutuste ja organisatsioonide esindajad.

12) «Huvide esindajad» — isikud, kel seaduse alusel või kokkuleppel on õigus kaitsta kannatanu, tsiviilhageja ja tsiviilkostja seaduslikke huvisid.

13) «Lähemad sugulased» — vanemad, lapsed, õed ja vennad, vanaema, vanaisa, lapselapsed.

14) «Kohtuotsus» — otsus, mille teeb kohus kohtuistungil tulemusena kohtualuse süü ja karistuse kohta.

15) «Määrus» — kõik esimese astme kohtu korraldused peale kohtuotsuse; kõik teise astme kohtu korraldused; Eesti

NSV Ülemkohtu Kohtukolleegiumi ja Presiidiumi määrus esimese astme kohtute otsuste ja määruste läbivaatamisel; kohtuniku ainuisikulised korraldused; uurimisorgani ja prokurööri korraldused kohtueelse uurimise käigus.

16) «Prokurööri arvamus» — prokurööri arvamus esimese astme kohtus; prokurööri arvamus teise astme kohtus kohtuotsuste ja -määruste läbivaatamisel; prokurööri arvamus asja läbivaatamise kohta uute asjaolude avastumisel.

17) «Protokoll» — dokument, mis käesolevas koodeksis ettenähtud vormis tõendab uurimise ja kohtu toimingute läbiviimise fakti, sisu ja tulemusi.

18) «Kassatsioonikaebus» — süüdimõistetu või õigeks mõistetu kaebus jõustumata kohtuotsuse peale.

19) «Erikaebus» — kaebus, mis esitati jõustumata kohtumääruste peale.

20) «Kassatsiooniprotest» — prokurööri protest jõustumata kohtuotsuse peale.

21) «Eriprotest» — prokurööri protest jõustumata kohtumääruste peale.

22) «Järelevalveprotest» — selleks seadusega volitatud isiku protest jõustunud kohtuotsuste ja -määruste peale.

23) «Päevaaeg» — aeg kella 6-st hommikul kuni kella 10-ni õhtul.

Teine peatükk

Alluvus

§ 43. Rahvakohtule alluvad kõik kriminaalasjad, välja arvatud need, mis seadusega on antud Eesti NSV Ülemkohtu või sõjatribunali kompetentsi.

§ 44. Eesti NSV Ülemkohtul on õigus võtta rahvakohtust oma menettlusse eriti keerulisi ja suurt ühiskondlikku tähtsust omavaid kriminaalasju.

§ 45. Kriminaalasja arutamine allub kohtule, kelle rajoonis kuritegu toime pandi. Kui kuriteo toimepanemise kohta ei ole võimalik kindlaks teha, allub asi sellele kohtule, kelle rajoonis kriminaalasja uurimine lõpule viidi.

Erandjuhtudel, kui sellega saavutatakse asja erapooletumat, kiiremat ja täielikumat läbivaatamist, võib asja arutada kuriteo avastamise, kuriteo tagajärgede saabumise või süüaluse ja enamiku tunnistajate asukoha järgses kohtus.

§ 46. Kriminaalasja võib ühelt kohtult teisele kohtule

üle anda ainult siis, kui sellega saavutatakse asja erapooletum, kiirem ja täielikum läbivaatamine.

Asja üleandmine võib toimuda kuni kohtuliku asjaarutamise alguseni.

Asja teisele kohtule üleandmise küsimuse otsustab Eesti NSV Ülemkohtu esimees või tema asetäitja.

Asja üleandmine Eesti NSV kohtutel mõne teise liiduvabariigi kohtule toimub Eesti NSV Ülemkohtu esimehe või tema asetäitja taotlusel NSV Liidu Ülemkohtu kaudu.

§ 47. Kriminaalasi, mis mitme süüaluse tõttu või muudel põhjustel allub üheaegselt kahele või mitmele üheliigilisele kohtule, kuulub arutamisele kohtus, kelle rajoonis asja kohtueelne uurimine lõpule viidi.

§ 48. Kui kriminaalajas on tegemist süüdistusega mitmes kuriteos või mitme süüalusega, milledest üks või mitu kuritegu või kelledest üks või mitu süüalust alluvad rahvakohtule, teised aga Eesti NSV Ülemkohtule, või sõjatribunalile, allub asi kõigi kuritegude ja süüaluste suhtes viimastele.

§ 49. Kui kohus leidis korraldaval istungil, et asi ei allu temale, saadab ta selle alluvusjärgsele kohtule.

Kui kohus leiab kohtuistungil, et tema menetluses olev kriminaalasi allub teisele samaliigilisele kohtule, võib ta asja arutamist jätkata.

Kui kohus kohtuistungil leiab, et asi allub kõrgemalseisvale kohtule või sõjatribunalile, saadab ta asja vastavalt alluvusele.

Kui Eesti NSV Ülemkohus või sõjatribunal leiab kohtuistungil, et arutatav asi allub rahvakohtule, võivad nad asja arutamist jätkata, või saata asja vastavalt alluvusele.

§ 50. Kohus, kes on saanud teiselt kohtult kriminaalaja, peab selle oma menetlusse võtma.

Alluvusvaidlused kohtute vahel ei ole lubatud.

Kohus, kes on saanud teiselt kohtult kriminaalaja, mis allub Eesti NSV Ülemkohtule või tribunalile, saadab asja vastavalt alluvusele.

Kolmas peatükk

Kohtu koosseis, pooled ja taandamine

§ 51. Kohtu koosseisu võivad kuuluda ainult isikud, kes on seaduslikus korras valitud selle kohtu koosseisu, kes asja arutab. Asja arutava kohtu koosseisu ei või kuuluda isikud, kes on omavahel sugulased.

§ 52. Asja arutamise korraldaval või kohtuistungil peab toimuma samas kohtu koosseisus. Kui mõni kohtu koosseisu kuulunud rahvakaasistujaist ei saa mingil põhjusel enam istungist osa võtta, asendatakse ta teisega ja asja arutamist alustatakse algusest peale, välja arvatud käesoleva koodeksi §-s 53 ettenähtud juhud.

Eesistuja puudmise korral lükatakse asja arutamine edasi.

§ 53. Korraldava istungi määrusega võib kriminaalasjas, mille kohtulik arutamine nõuab pikemat aega, kohtuistungile kutsuda tagavara-rahvakaasistuja. Tagavara-rahvakaasistuja viibib kohtusaalis ja asendab kohtu koosseisust väljalangenud rahvakaasistujat. Tagavara-rahvakaasistuja, kes asendab väljalangenud rahvakaasistujat, võib nõuda nende toimingute uuesti teostamist, mis viidi läbi ilma tema osavõtuta.

§ 54. Korraldaval või kohtuistungil ei või kohtu koosseisu kuuluda:

1) isik, kes antud asjas esineb poolena või on mõne poole sugulane või abikaasa;

2) isik, kes antud asjas on olnud tunnistajaks, eksperdik, tõlgiks, manukaks, kohtueelse uurimise teostajaks, protsessi pooleks või mõne poole esindajaks;

3) isik, kes ise või kelle abikaasa või sugulased on huvitatud antud asja tulemustest;

4) isik, kelle suhtes protsessi pooled esitavad teisi asjaolusid, mis tekitavad kahtlusi tema erapooletuses.

§ 55. Kohtuistungil ei või asja teistkordsel arutamisel kohtu koosseisu kuuluda isikud, kes juba kohtunikena võtsid osa antud asja kohtulikust arutamisest ja otsustamisest esimeses astmes, kassatsiooniasemes või kohtuliku järelevalve korras.

Teistkordselt toimuva korraldava istungi kohtukoosseisu ei või kuuluda isikud, kes kuulusid kohtu koosseisu korraldaval istungil, mille määrus kassatsiooni või kohtuliku järelevalve korras tühistati.

§ 56. Käesoleva koodeksi §-des 54 ja 55 märgitud asjaolude esinemise korral on kohtu koosseisu kuuluv isik kohustatud taanduma või ta kuulub taandamisele poolte avalduse põhjal.

Pooltel tuleb taandamisavaldused esitada enne kohtuliku uurimise algust, kohe pärast kohtu koosseisu ja poolte teatavakstegemist. Taanduse hilisem avaldamine on lubatud ainult juhul, kui taandamise alus avaldajale varem teada ei olnud.

§ 57. Kohtuniku vastu esitatud taanduse lahendavad tei-

sed kohtu koosseisu liikmed taandatava äraolekul. Häälte arvu poolitumisel loetakse kohtu koosseisu liige taandatuks.

Mitme kohtukoosseisu liikme ja kogu kohtukoosseisu vastu esitatud taandus otsustatakse sama kohtukoosseisu poolt täies koosseisus häälteenamusega.

Taandamise küsimused otsustatakse nõupidamistoas.

§ 58. Riikliku süüdistajana esineb prokurör ja ühiskondlik süüdistaja kuuluvad taandamisele käesoleva koodeksi §-s 54 märgitud asjaoludel, kusjuures aga taandamise alusena ei esine nende eelnev osavõtt antud asjast kohtueelse uurimise teostajana või süüdistajana, samuti prokuratuuri esindajana asja läbivaatamisel kassatsiooni või kohtuliku järelevalve korras.

Prokuröri ja ühiskondliku süüdistaja taandamise küsimuse otsustab kohus, kes asja arutab.

§ 59. Käesoleva koodeksi § 54 eeskirju kohaldatakse ka kohtuistungil sekretäri, tõlkide ja ekspertide suhtes, kusjuures aga kohtuistungil sekretäri eelnev osavõtt asjast sekretärina, tõlgi eelnev osavõtt tõlgina või eksperdi eelnev osavõtt eksperdina ei esine taandamise alusena.

Kohtuistungil sekretäri, tõlkide ja ekspertide taandamise küsimuse otsustab kohus, kes asja arutab.

§ 60. Protsessi poolteks kohtuistungil on riiklik süüdistaja ja ühiskondlik süüdistaja, kohtualune, kohtualuse kaitsja, tsiviilhageja ja tema huvide esindaja, tsiviilkostja ja tema huvide esindaja, erasüüdistaja ja tema huvide esindaja.

Kõigil protsessi pooltel on asja kohtulikul arutamisel võrdsed õigused, nagu:

1) õigus esitada taandusi kohtu koosseisu, riikliku ja ühiskondliku süüdistaja, kohtuistungil sekretäri, ekspertide ja tõlkide vastu;

2) õigus avaldada oma arvamus kohtuliku uurimise korra kohta;

3) õigus osa võtta kõigi tõendite kohtulikust uurimisest;

4) õigus esitada täiendavaid tõendeid või taotleda nende väljanõudmist;

5) õigus taotleda asja arutamise edasilükkamist või asja suunamist täiendavaks eeluurimiseks;

6) õigus osa võtta poolte vaidlustest;

7) õigus esitada oma märkusi kohtuistungil protokollil kohta;

8) õigus esitada edasikaebusi kohtumääruste ja -otsuste peale.

§ 61. Süüdistajana võib asjas esineda prokurör kui riiklik süüdistaja või kannatanu kui erasüüdistaja, aga samuti ka ühiskondlik süüdistaja.

§ 62. Riiklikuks süüdistajaks on prokurör, kes on oma ametisse määratud seaduslikus korras. Ühiskondlikuks süüdistajaks on ühiskondliku organisatsiooni esindaja, keda kohus on lubanud osa võtta protsessist süüdistajana.

§ 63. Kuriteo läbi kannatanuks loetakse isikut, asutust, ettevõtet või organisatsiooni, kes kuriteo tagajärjel moraalselt, füüsilist või materiaalselt kahju kandis.

Kannatanul on süüdistamisõigus ainult erasüüdistuse asjades, mille arutamisel tal on kõik protsessi poole õigused. Kannatanu kui erasüüdistaja esindajana võivad asjast osa võtta advokaadid või kohtu eriloal ka teised isikud.

§ 64. Tsiiviilhagejaks kriminaalprotsessis on isik, asutus, ettevõtte või organisatsioon, kes arutatava kuriteo läbi vahetatult materiaalselt kahju kandis ja on seetõttu tunnistatud antud asjas tsiiviilhagejaks käesolevas koodeksis ettenähtud korras. Tsiiviilhageja huvide esindajana võivad asjast osa võtta advokaadid, tsiiviilhageja poolt volitatud ametiisikud ja teised isikud kohtu eriloal.

Tsiiviilhageja ja tema huvide esindaja kui poole protsessuaalsed õigused on piiratud esitatud tsiiviilhagi raamidega ja nende avaldused võivad puudutada arutatava kuriteo kvalifikatsiooni niivõrd, kuivõrd need on seoses hageja huvidega.

§ 65. Kohtualuseks on isik, kes arutatavas asjas on kohtu alla antud käesolevas koodeksis ettenähtud korras.

§ 66. Kohtualuse kaitsjatena võivad asjast osa võtta advokaadid või kohtu eriloal ka teised isikud. Kohtualuse kaitsjaks ei või olla isik, kes antud asjas esines või esineb tunnistajana, manukana, eksperdina või tõlgina, samuti kohtueelse uurimise teostajana, protsessi poolena või kohtu koosseisu liikmena. Sama isik ei või olla kaitsjaks kahele kohtualusele, kelle huvid on vastuolus.

Ühel kohtualusel võib olla mitu kaitsjat.

§ 67. Kaitsja osavõtt asja kohtulikust arutamisest on kohustuslik:

- 1) asjades, milles esineb riiklik süüdistaja;
- 2) pimedate, kurtide, tummade ja teiste isikute süüdistus- asjades, kes oma kehaliste puuduste tõttu ise ei ole võimelised kohtuistungil oma õigusi ja seaduslikke huvisid kaitsma;
- 3) alaealiste süüdistus- asjades;

4) asjades, kus kohtualuste huvid on vastuolulised ja ühel kohtualustest on kaitsja.

Asjades, milles kaitsja osavõtt on kohustuslik, määrab kohus kohtualusele kaitsja, kui kohtualune või tema poolt volitatud isik ei ole kohtualusele kaitsjat valinud kokkuleppel.

§ 68. Kohtualusel on õigus igas asja kohtuliku arutamise järgus kaitsjast loobuda. Kohtualuse loobumine kaitsjast on lubatud ainult tema enda algatusel. Kohtualuse loobumine kaitsjast ei takista süüdistaja esinemist, samuti teiste kohtualuste kaitsjate esinemist.

§ 69. Kohtualuse kaitsja ülesandeks on kaitsta kohtualuse seaduslikke huvisid ja õigusi.

§ 70. Tsiiviilkostjaks kriminaalprotsessis on isik, asutus, ettevõtte või organisatsioon, kes kannab tsiiviilvastutust arutatava kuriteoga kohtualuse poolt tekitatud materiaalse kahju eest ja kelle vastu seetõttu antud asjas on esitatud tsiiviilhagi.

Tsiiviilkostja on oma protsessuaalsetelt õigustelt võrdne tsiiviilhagejaga.

§ 71. Protsessi poolena ei saa asjast osa võtta isik, kes samas asjas esines või esineb tunnistajana, eksperdina, tõlgina või manukana.

§ 72. Osavõtt asjast tsiiviilhagejana või kannatanuna, kellele kuulub süüdistamisõigus, ei kõrvalda võimalust üle kuulata neid isikuid tunnistajatena.

Neljas peatükk

Tõendid

§ 73. Kriminaalasjas kuuluvad tõendamisele:

- 1) kuriteo toimepaneku faktilised asjaolud;
- 2) süüaluse süü kuriteo toimepanekus;
- 3) kriminaalvastutust kõrvaldavad asjaolud;
- 4) vastutuse astet ja iseloomu mõjustavad asjaolud;
- 5) süüaluse isikut iseloomustavad asjaolud;
- 6) kuriteo tagajärjed;
- 7) kuriteo toimepanekut soodustanud asjaolud.

§ 74. Kohtulikud tõendid on mitmesugused andmed, mis käesolevas koodeksis ettenähtud vormis võimaldavad uurimise ja kohtuorganitel saada teadlikuks kriminaalasjas tõendamisele kuuluvatest asjaoludest.

Tõenditeks kriminaalasjas on:

- 1) tunnistaja ütlused;
- 2) süüaluse ütlused;

- 3) ekspertiisi arvamused;
- 4) asitõendid;
- 5) uurimistoimingute protokollid;
- 6) dokumendid.

§ 75. Tõenditena esinevaid andmeid võib nõuda uurimisorgan, prokurör ja kohus kõikidelt kodanikelt, ettevõtetelt, asutustelt ja organisatsioonidelt, kellele nende nõuete täitmine on kohustuslik.

Tõenditena esinevaid andmeid võivad oma initsiatiivil esitada kõik protsessiosalised, aga samuti ka kodanikud, asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, kes asjast osa ei võta.

Kohtuliku tõendi jõu omandavad kõik nimetatud andmed siis, kui nad on vormistatud käesolevas koodeksis ettenähtud kujul.

§ 76. Kõiki tõendeid tuleb kontrollida käesolevas koodeksis ettenähtud korras ja hinnata uurija, juurdluse teostaja, prokuröri ning kohtunike poolt vastavalt nende sisemisele veendumusele, mis põhineb kõikide asjaolude läbivaatamisel nende kogumis.

Uhelgi tõendil ei ole ette kindlaksmääratud jõudu.

§ 77. Tunnistajat võib üle kuulata ainult antud asjas tõendamisele kuuluvate asjaolude suhtes.

Tõendina ei saa esineda ütlus, mille sisuksolevate andmete allikas on teadmata.

§ 78. Tunnistajana võib välja kutsuda ja üle kuulata iga isikut, kelle kohta on andmeid, et ta teab mõningaid asjas tõendamisele kuuluvaid fakte.

Tunnistajana ei või välja kutsuda ega üle kuulata:

1) süüaluse kaitsjat nende asjaolude suhtes, mis ta sai teada seoses oma ülesannete täitmisega;

2) isikut, kes oma füüsiliste või psüühiliste puuduste tõttu pole võimeline õigesti tajuma asjas tähtsust omavaid nähtusi ja andma nende kohta õigeid ütlusi.

Ütluse andmisest on õigustatud loobuma süüaluse lähemad sugulased.

§ 79. Tunnistajana väljakutsutud isik on kohustatud ilmutama ja avaldama kõik, mida ta asja kohta teab, ning andma uurimisorgani, prokuröri, kohtu ja poolte poolt temale esitatud küsimustele õiged vastused.

§ 80. Ütluse andmisest keeldumise ja teadlikult valeütluse andmise eest kannab tunnistaja kriminaalvastutust.

Kui tunnistaja keeldub ütluse andmisest uurimisorganile, on viimane kohustatud selle kohta koostama protokollid ja saat-

ma asja rahvakohtusse alluvuse järgi. Kui tunnistaja keeldub ütluse andmisest kohtus, määratakse talle karistus Eesti NSV kriminaalkoodeksi § 198 järgi vahetult selle kohtu poolt, kes arutab asja, milles antud isik oli tunnistajana välja kutsutud.

Kui tunnistaja jääb mõjuva põhjuseta ilmutama, on uurimisorganil või kohtul õigus tema suhtes kohaldada sundtoomist koos käesoleva paragrahvi 2. lõikes ettenähtud vahendite rakendamiseга.

§ 81. Uurimisorganitele antud valeütluse eest võib tunnistajat kriminaalvastutusele võtta alles pärast kohtuotsuse jõustumist selles asjas, milles tunnistaja ütlusi andis, või pärast selle asja menetluse lõpetamist.

Kohtule antud valeütluste eest võetakse tunnistaja kriminaalvastutusele kohtumäärusega kohtuotsuse tegemisel. Valeütluste andmise asjas võivad uurimine ja kohtulik arutamine toimuda alles pärast kohtuotsuse jõustumist selles asjas, milles tunnistaja ütlusi andis, või pärast asja menetluse lõpetamist.

§ 82. Süüalune võib ütlusi anda temale esitatud süüdistuse sisu kohta ja temale teadaolevatest asjaoludest.

Süüaluse ütlused, kaasa arvatud ka tema süütunnistus, kuuluvad kontrollimisele ja hindamisele koos asjas esinevate teiste tõenditega.

§ 83. Eksperte kutsutakse välja ja nad annavad arvamusi juhtudel, kui asja uurimisel või kohtulikul arutamisel vajatakse erialaseid teadmisi.

Ekspert ei või anda arvamust juriidilistes küsimustes.

Ekspertide arvamused ei ole uurimisorganile, prokuröridele ega kohtule kohustuslikud. Arvamusega mittenoustumist tuleb aga vastavas määruses või otsuses motiveerida.

§ 84. Ekspertiis on kohustuslik 1) surmapõhjuste ja kehavigastuse iseloomu kindlakstegemiseks; 2) süüaluse, samuti tunnistaja psüühilise ja füüsilise seisundi kindlakstegemiseks juhtudel, kui uurimisorganil või kohtul tekib kahtlus isiku tunnistajaks oleku võime suhtes; 3) kannatanu suguküpsuse kindlakstegemiseks kuritegudes, mis on ette nähtud Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-des 128 ja 129; 4) süüaluse ja kannatanu vanuse kindlakstegemiseks vastavate dokumentide puudumise korral, kui see antud kriminaalasja otsustamisel tähtsust omab.

§ 85. Ekspertidiks võib olla iga isik, kes omab eriteadmisi, mille rakendamine antud kriminaalasjas tarvilik on.

Eksperte määravad uurimisorgan, prokurör ja kohus.

Nendel ekspertiisialadel, kus on organiseeritud ekspertiisialased asutused, tuleb ekspertideks määrata eeskätt vastavate

asutuste koosseisu kuuluvaid eksperte, kuid uurimisorganeil ja kohtul on õigus nede ekspertiisiliikide teostamiseks määrata ka teisi vastavate eriteadmistega isikuid.

Kõik eksperdid annavad arvamuse enda nimel ja kannavad antud arvamuse eest vastutust.

Vajaduse korral võib asjas määrata mitu eksperti. Mitme eksperdi määramise korral peavad nad enne arvamuse andmist omavahel nõu. Kui eksperdid jõuavad ühisele arvamusele, kirjutavad sellele alla kõik eksperdid. Ekspertide arvamuste lahku mineku korral koostab iga ekspert oma arvamuse eraldi.

§ 86. Ekspertdil on õigus:

1) tutvuda toimiku materjalidega ja asjas leiduvate tõenditega, mille tundmine on tal vajalik arvamuse andmiseks;

2) taotleda uuritava materjali või tuvumiseks esitatud toimiku materjalide täiendamist;

3) viibida uurija loal süüaluse ja tunnistaja ülekuulamise ning teiste uurimistoimingute teostamise juures ja esitada uurija või kohtu loal süüalusele ning tunnistajale küsimusi.

Ekspert võib keelduda arvamuse andmisest, kui talle esitatud materjalid on arvamuse andmiseks mitteküllaldased või kui tal puuduvad ekspertiisi teostamiseks vajalikud eriteadmised.

§ 87. Ekspertina väljakutsutud isik on kohustatud ilmuma uurimisorgani, prokurööri või kohtu kutsel ja andma objektiivse arvamuse temale esitatud küsimustes sisalduvate asjaolude kohta. Mõjuvate põhjusteta mitteilmumise, oma kohustuste täitmisest seadusliku aluseta keeldumise ning teadlikult valearvamuse andmise eest kannab ekspert vastutust.

§ 88. Asitõenditeks on esemed, mis olid kuriteo toimepanemise vahenditeks, säilitasid endal kuriteo jälgi või olid süüaluse kuritegeliku käitumise objektideks, samuti kõik teised esemed, mis oma individuaalsete tunnuste tõttu võivad omada tähtsust kuriteo avastamisel, süüdlase väljaselgitamisel, süüdistuse ümberlükkamisel või süüaluse vastutuse tuvastamisel.

§ 89. Asitõendid tuleb vaatlusprotokollis üksikasjaliselt kirjeldada, vajaduse korral fotografeerida ja võtta uurimisorgani või kohtu määrusega asja juurde. Asitõenditena esinevate esemete sattumine uurija kätte peab olema vormistatud kas omaette protokollis või mõne uurimistoimingu teostamise kohta koostatud protokollis.

Asitõendeid tuleb hoida selle uurimisorgani juures või selles kohtus, kelle menetluses asi on. Üksikutel juhtudel võib asitõendeid kuni asja otsustamiseni tagasi anda nende valdajatele,

kui viimased seda taotlevad ja kui selle taotluse rahuldamine on võimalik ilma asja menetlust kahjustamata.

Asitõendeid, mida ei saa hoida uurimisorgani juures või kohtus, fotografeeritakse, pitseeritakse ja hoitakse alal kuni uurimisorgani või kohtu vastava korralduseni.

Kui asi antakse ühelt uurimisorganilt teisele või ühelt kohtult teisele, saadetakse asitõendid koos toimikuga.

§ 90. Asitõendid hoitakse alal kuni otsuse või asja lõpetamise määruse jõustumiseni. Kui asitõendite kuuluvus tekitab vaidlusi, hoitakse nad alal kuni selles asjas tsiviilkohtupidamise korras tehtud kohtuotsuse jõustumiseni.

Kiiresti riknevad asitõendid, mida ei saa tagasi anda nende valdajatele, antakse viivitamata vastavasse asutusse sihipäraseks kasutamiseks. Vajaduse korral tagastatakse need valdajale samaliigiliste ja samade omadustega esemetena või tasutakse nende väärtus kehtivate riiklike hindade järgi.

§ 91. Otsuses või asja lõpetamise määrukses tuleb näidata ka asitõendite saatus, kusjuures:

1) kuriteo toimepanemise vahendid kuuluvad konfiskeerimisele;

2) asju, mille käive on keelatud, ei anta välja ja need kuuluvad kas vastavatele asutustele üleandmisele või hävitamisele;

3) asjad, millel ei ole mingisugust väärtust või mida ei ole võimalik kasutada, kuuluvad hävitamisele, juhul aga, kui seda taotlevad sellest huvitatud isikud või asutused, neile väljaandmisele;

4) ülejäänud asjad antakse välja valdajatele, kusjuures vaidlused nende kuuluvuse üle lahendatakse tsiviilkohtupidamise korras.

§ 92. Uurimistoimingute protokollid koostab uurija ja need omandavad kohtuliku tõendi jõu, kui nad on koostatud ja vormistatud käesolevas koodeksis ettenähtud korras.

§ 93. Dokumendid on tõenditeks siis, kui neis on kirjeldatud või kujutatud kriminaalasja suhtes tähtsust omavaid asjaolusid.

Kui dokumentidele on omased käesoleva koodeksi § 88 tunnused, on nad asitõendid.

Viies peatükk

Tõkkeabinõud

§ 94. Süüalusena vastutusele võetud isikult võtab uurija, prokurör, kohus, või juurdlusorgan kirjaliku uurimisele ja koh-

tusse ilmumise kohustuse koos kohustusega teatada oma elukoha muutmisest.

Uurimist teostavail organeil ja kohtul on õigus süüaluse suhtes tarvitusele võtta ainult neid tõkkeabinõusid, mis on ette nähtud käesolevas koodeksis.

§ 95. Tõkkeabinõuks on: 1) allkiri elukohast mittelahkumise kohta; 2) üksikisiku või isikute grupi ja ühiskondlike organisatsioonide käendus; 3) vahi all pidamine. Sõjaväelaste suhtes võib tõkkeabinõuna kohaldada ka järelevalvet väeosades.

§ 96. Tõkkeabinõu kohaldatakse ainult isiku suhtes, kellele on esitatud süüdistus. Erandjuhtudel võib tõkkeabinõu kohaldada ka enne süüdistuse esitamist isiku suhtes, keda kahlustatakse kuriteo toimepanemises, kuid siis peab kahtlustatavale süüdistuse esitamine toimuma hiljemalt seitsme päeva jooksul. Kui süüdistuse esitamine nimetatud tähtajaks ei osutu võimalikuks, siis kuulub tõkkeabinõu tühistamisele.

§ 97. Tõkkeabinõu kohaldamise kohta koostab uurija, juurdlusorgan, prokurör või kohus määruse, milles esitatakse süüdistuse sisu ja põhjendatakse valitud tõkkeabinõu vajadust. Määrus tõkkeabinõu kohta avaldatakse viivitamata isikule, kelle suhtes see määrus on tehtud.

§ 98. Tõkkeabinõu kohaldamisel peavad uurija, juurdlusorgan, prokurör ja kohus arvestama sooritatud kuriteo ühiskonnaohtlikkust, seaduses selle kuriteo eest ettenähtud sanktsiooni, süüaluse poolt uurimisest ja kohtust kõrvalehoidumise või tõe avastamise takistamise võimalikkust, süüaluse tervislikku seisundit, vanust, perekonnaseisu ja teisi tõkkeabinõu kohaldamisega seonduvaid asjaolusid.

§ 99. Allkiri elukohast mittelahkumise kohta seisab selles, et süüaluselt võetakse kirjalik kohustus oma alalisest või ajutisest elukohast mitte lahkuda. Kui süüalune seda kohustust rikub, võib kohaldada raskemat tõkkeabinõu, mille kohta süüalust allkirja võtmisel hoiatatakse.

Üheagselt allkirjaga elukohast mittelahkumise kohta võib kohaldada isikute või ühiskondliku organisatsiooni käendust.

§ 100. Isiklik käendus seisab usaldusväärsetelt isikutelt kirjaliku kohustuse võtmises selle kohta, et nad tagavad süüaluse ilmumise uurimisele ja kohtusse. Käendajate isikute arvu määrab uurija, juurdlusorgan, prokurör või kohus.

Allkirja võtmisel isikliku käenduse kohta hoiatatakse käendajat temal lasuvast vastutusest, kui süüalune uurimisele või kohtusse ilmumisest kõrvale hoidub.

§ 101. Kui süüalune uurija juurde või kohtusse ilmumisest kõrvale hoidub, võib käendajale määrata rahatrahvi kuni viiesaja rublani. Trahv määratakse uurimise üle järelevalvet teostava prokuröri või asja arutava kohtu poolt, kellel on ühtlasi õigus trahvi hiljem vähendada või trahvi määrust tühistada, kui trahv oli määratud alusetult.

§ 102. Ühiskondliku organisatsiooni käendus seisab vastavate ametiisikutelt kirjaliku kohustuse võtmises selle kohta, et ühiskondlik organisatsioon vastutab süüaluse ilmumise eest uurimisele ja kohtusse.

Käenduse võtmisel tehakse ühiskondliku organisatsiooni esindajatele teatavaks süüalusele esitatud süüdistuse sisu.

§ 103. Vahi all pidamine on tõkkeabinõuna lubatud ainult kohtu või prokuröri määruse alusel ja ainult neis asjus, milles kohtu poolt võib karistusena kohaldada vabadusekaotust. Vahi all pidamist võib kohaldada ainult siis, kui on andmeid, et süüalune vabaduses olles võib takistada tõe avastamist või hoidub uurimisest ja kohtust kõrvale või jätkab kuriteo sooritamist.

Kuritegudes, milles karistusena on ette nähtud vabadusekaotus mitte vähem kui kolm aastat, võib tõkkeabinõuna vahi all pidamist kohaldada juba nende kuritegude erilise ühiskonnaohtlikkuse motiividel.

Vahi all pidamise määrukses peab olema näidatud, missugused konkreetsed asjaolud olid aluseks selle tõkkeabinõu valimisel.

§ 104. Süüaluse vahi all pidamine tõkkeabinõuna eeluurimisel ei või kesta üle kahe kuu.

Eesti NSV prokuröriil on õigus eeluurimisel vahi all pidamist pikendada eriti keerulistes asjades, kuid mitte enam kui kahe kuu võrra.

§ 105. Vahi all pidamise kui tõkkeabinõu valimisest teatavad uurija, prokurör ja kohus süüaluse töökohta ja tema perekonnaliikmetele. Vahi alla võtmise määrukses ärakiri saadetakse kinnipidamiskohta. Kui süüalune on välisriigi kodanik, saadetakse määrukses ärakiri ka Eesti NSV Välisministeeriumile.

§ 106. Kui vahi alla võetud on lapsi kuni 16 aasta vanuseni, kes jäid ilma järelevalveta, annavad uurija, prokurör ja kohus need vastavate isikute või asutuse hoole alla.

§ 107. Uurimisorganid, prokurör ja kohus peavad tarvitusele võtma abinõud vahi alla võetud isiku vara ja eluaseme kaitsmiseks, kui see vara on jäänud järelevalveta.

§ 108. Süüaluse suhtes valitud tõkkeabinõu tühistatakse, kui selleks puudub edasine vajadus või kui süüaluse suhtes va-

litakse kas raskem või kergem tõkkeabinõu. Tõkkeabinõu tühistamine või muutmine toimub uurimisorgani, prokuröri või kohtu motiveeritud määrusega.

Kuues peatükk

Protokollid

§ 109. Kõigi uurimistoimingute teostamise kohta, samuti kohtu korraldavate ja esimese astme kohtu istungite kohta koostatakse protokollid.

Uurimisorgani, prokuröri või kohtumääruse alusel võib protokollimist lubada ka stenografeerimise teel.

§ 110. Protokoll uurimistoimingu teostamise kohta koostatakse selle toimingu teostaja poolt uurimistoimingu teostamise ajal või kohe pärast toimingu lõpuleviimist.

Protokollis märgitakse: uuritava asja nimetus, koostamise koht ja aeg, uurimistoimingu teostaja ja teiste uurimistoimingu läbiviimisest osavõtnud isikute nimed, uurimistoimingu kirjeldus ja tulemused, süüaluste ja teiste uurimistoimingu läbiviimisest osavõtnud isikute avaldused.

Protokollile kirjutavad alla uurija ja uurimistoimingu teostamisest osavõtnud isikud.

Protokollile juurde võib lisada ülesvõtteid, plaane ja skeeme, mille kohta tehakse protokollis märkus. Kui protokollimine toimus stenografeerimise teel, lisatakse protokollile stenogramm.

§ 111. Kohtu korraldava istungi protokollis märgitakse: istungi koht ja aeg, kohtu nimetus ja koosseis, sekretäri, tõlgi ja teiste istungile kutsutud isikute nimed, läbivaadatava asja nimetus, korraldavale istungile kutsutud isikute avaldused ja taotlused, määrused, mis tehti nõupidamistuppa minemata. Kui protokollimine toimus stenografeerimise teel, siis lisatakse protokollile stenogramm. Protokollile kirjutavad alla eesistuja ja sekretär.

§ 112. Kohtuistungi protokollis märgitakse: istungi koht ja aeg, alguse ja lõpu kellaeg, kohtu nimetus ja koosseis, sekretäri, tõlgi, poolte ja teiste kohtusse kutsutud isikute nimed, läbivaadatava asja nimetus, kohtualuse suhtes kohaldatud tõkkeabinõu, andmed kohtualuse isiku kohta, kõik kohtu toimingud selles järjestuses, nagu need toimusid, poolte, tunnistajate, ekspertide ja teiste isikute avaldused ja taotlused, määrused, mis tehtud nõupidamistuppa minemata, määruse tegemine nõupidamistoas, kohtualusele ja teistele asjast osavõtvatele isikutele nende õiguste ja kohustuste selgitamine, tunnistajate, kohtu-

luste ja ekspertide seletuste sisu, kohtuistungil teostatud vaatluste ja teiste toimingute tulemused, poolte ja teiste protsessiosaliste taotluste sisu ja kohtu määrused nende taotluste kohta. Protokolli märgitakse ka poolte vaidluse ja kohtualuse viimase sõna lühike sisu, tehakse märkus kohtu lahkumise kohta nõupidamistuppa ning kohtuotsuse kuulutamise ja edasikaebamise korra selgitamise kohta.

Kui protokollimine toimus stenografeerimise teel, lisatakse protokollile stenogramm. Kohtuistungil protokoll peab olema lõplikult vormistatud ja alla kirjutatud hiljemalt kolme päeva jooksul kohtuistungil lõppemisest.

Protokollile kirjutavad alla eesistuja ja sekretär.

§ 113. Kolme päeva jooksul peale protokollile allakirjutamist võivad pooled esitada oma märkused kohtuistungil protokolli ebaõigsuse või puudulikkuse kohta. Märkused vaatab läbi eesistuja ja nendega nõustumisel teeb kohtuistungil protokollis vastavad parandused või täiendused.

Kui kohtu eesistuja esitatud märkustega ei nõustu, vaadatakse märkused läbi kohtu korraldaval istungil samas koosseisus, milles asja arutati. Kui sama koosseisu ei osutu võimalikuks kokku kutsuda, siis otsustatakse märkuste õigsus kas eesistuja ja ühe rahvakaasistuja või kahe rahvakaasistuja poolt, kes asja arutamisest osa võtsid.

Esitatud märkused võetakse igal juhul toimikusse.

§ 114. Kõikide paranduste, vahelekirjutuste ja mahatõmbamiste õigsuse kohta tuleb protokollis teha vastav märkus enne selle allakirjutamist.

§ 115. Kui süüalune või mõni teine uurimistoimingu teostamisest osavõtnud isik keeldub protokollile alla kirjutamast, siis tehakse selle kohta protokolli lõppu vastav märkus, mis kinnitatakse uurija ja kahe manuka allkirjaga. Isikule, kes keeldus protokollile alla kirjutamast, peab tema soovil võimaldama allakirjutamisest keeldumise põhjuste kohta seletust anda.

§ 116. Kõik uurimis- ja kohtutoimingud loetakse mittetoimunuks, kui protokollis puudub nende teostamise kohta vastav märkus.

Seitmes peatükk

Tähtajad ja kohtukulud

§ 117. Käesolevas koodeksis ettenähtud protsessuaalseid tähtaegu arvutatakse tundide, ööpäevade ja kuudega. Tähtaega-

de arvutamisel ei arvestata seda tundi ega ööpäeva, millest peale loetakse tähtaja algust.

Ööpäevades arvutamisel lõpeb tähtaeg viimasel ööpäeval kell 24. Kui vastav toiming tuleb ette võtta uurimisorganis, prokuratuuris või kohtus, siis lõpeb tähtaeg hetkel, mil lõpeb töönendes asutustes.

Kuudega arvutamisel lõpeb tähtaeg viimase kuu vastaval päeval. Kui tähtaja lõpp langeb kalendrikuule, millel puudub vastav kuupäev, siis lõpeb tähtaeg selle kuu viimasel päeval.

Kui tähtaja lõpp langeb puhkepäevale, loetakse tähtaja viimaseks päevaks puhkepäevale järgnev tööpäev.

Tähtaega ei loeta möödalastuks, kui kaebus või muu dokument on enne tähtaja möödumist posti pandud või vahi all viibiva isiku poolt enne tähtaja möödumist kinnipidamiskoha administratsioonile antud.

§ 118. Mõjuval põhjusel möödalastud tähtaeg ennistatakse uurimisorgani, prokuröri või kohtu määrusega, kelle menetluses kriminaalasi on.

Isiku taotlusel, kes ettenähtud tähtaja mööda laskis, võib kaevatud toimingu täitmise kuni tähtaja ennistamise taotluse läbivaatamiseni peatada.

§ 119. Kohtukulud koosnevad:

1) tunnistajatele, ekspertidele, tõlkidele ja manukatele makstud või väljamaksmisele kuuluvatest summadest;

2) asitõendite hoidmiseks, edasisaatmiseks ja uurimiseks kulutatud summadest;

3) teistest kuludest, mis on kantud uurimisorgani ja kohtu poolt seoses asja menetlusega.

§ 120. Tunnistajail, ekspertidel, tõlkidel ja manukatel on õigus saada tasu kulude eest, mis on tehtud seoses uurimisorganisse, prokuratuuri ja kohtusse ilmumisega.

Ekspertidel ja tõlkidel on ühtlasi õigus saada tasu ka oma ülesannete täitmise eest, välja arvatud juhud, kui nad seda tegid oma ametialaste ülesannete täitmise korras.

Tasu makstakse vastava uurimisorgani või kohtu summadest. Tasu suurus ja selle maksmise kord määratakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt.

§ 121. Süüdimõistva kohtuotsuse tegemisel nõuab kohus kohtualuselt sisse ka kohtukulud. Kui ühes asjas mõistetakse süüdi mitu kohtualust, siis otsustab kohus, milline osa kohtukuludest langeb igaühele süüdimõistetule, arvestades seejuures iga süüdimõistetule süü raskust, vastutuse ulatust ja varalist seisundit.

Kohus võib kohtukulud süüdimõistetult sisse nõuda ka karistusest vabastamise korral.

§ 122. Asja menetluse lõpetamise või kohtualuse õigeksmõistmise korral, samuti ka siis, kui isik, kelle peale tuleb panna kohtukulud, ei ole suuteline neid tasuma, võetakse kohtukulud riigi kanda.

Kohtualuse õigeksmõistmisel asjas, mis oli algatatud kannatanu kaebuse alusel, on kohtul õigus panna kohtukulud täielikult või osaliselt erakaebajale.

Asja lõpetamise korral poolte leppimise tõttu võib kohus kohtukulud määrata ühe või mõlema poole kanda.

TEINE OSA

KRIMINAALASJA ALGATAMINE JA KOHTUEELNE UURIMINE

Kaheksas peatükk Kriminaalasja algatamine

§ 123. Kriminaalasja algatamise ajenditeks on:

- 1) kodanike avaldused;
- 2) riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide, asutuste, ettevõtete ja ametiisikute teadaanded;
- 3) süütunnistusele ilmumine;
- 4) ajakirjanduses avaldatud teated;
- 5) uurimisorganite, prokuröri või kohtu vahetu äranägemine.

Kriminaalasja võib algatada ainult juhul, kui esineb küllaldaselt andmeid, mis viitavad kuriteo toimepanemisele.

Saabunud avalduste ja teadete uurimiseelne kontrollimine peab toimuma kümne päeva jooksul prokuröri või juurdlusorganite poolt.

§ 124. Kodanike avaldused kriminaalasja algatamiseks võivad olla kirjalikud ja suulised. Suulised avaldused kantakse prokuröri, uurimisorgani ja kohtuniku poolt protokollile, millele kirjutab alla avaldaja. Avalduse vastuvõtmisel tehakse avaldajale teatavaks vastutus valekaebuse tagajärgede eest.

Riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide, asutuste, ettevõtete ja ametiisikutel teadaanded peavad olema esitatud kirjalikult.

§ 125. Prokurör, uurija, juurdlusorgan ja kohtunik on kohustatud toimepandud või ettevalmistusel olevate kuritegude kohta avaldusi ja teadaandeid vastu võtma ka neile mittealluvais asjus, saates seejärel avalduse või teadaande edasi vastavalt alluvusele.

§ 126. Süütunnistusele ilmumise kohta koostatakse protokoll, millesse üksikasjaliselt kantakse avaldatud ülestunnistus. Protokollile kirjutavad alla süütunnistusele ilmunud isik ja protokollile koostanud ametiisik.

§ 127. Nähes avaldusest või teadaandest, et asjas puuduvad kuriteo tunnused, koostab uurija, prokurör, juurdlusorgan või kohtunik määruse kriminaalasja algatamisest keeldumise kohta ja teatab sellest huvitatud isikule, asutusele või ettevõttele. Kriminaalasja algatamisest keeldumise peale võib avaldaja kümne päeva jooksul kaevata vastavale kõrgemalseisvale prokurörile, juurdlusorganile või kohtule.

§ 128. Käesoleva koodeksi §-s 123 märgitud kriminaalasja algatamise ajendite ja aluste esinemise korral koostab prokurör, uurija, juurdlusorgan või kohtunik kriminaalasja algatamise määruse.

§ 129. Peale kriminaalasja algatamise määruse koostamist:

- 1) prokurör saadab toimiku uurimise teostamiseks;
- 2) uurija asub eeluurimise teostamisele, millest teatab prokurörile hiljemalt 24 tunni jooksul;
- 3) juurdlusorgan asub juurduse teostamisele, millest teatab prokurörile hiljemalt 24 tunni jooksul;
- 4) kohtunik saadab asja kohtueelse uurimise teostamiseks või võtab selle vahetult kohtu menetlusse.

§ 130. Järelevalvet kriminaalasja algatamise seaduslikkuse üle teostab prokurör.

Kui asi on algatatud uurija või juurdlusorgani poolt ilma seaduslike ajendite ja alusteta, tühistab prokurör uurija või juurdlusorgani määruse. Kriminaalasja algatamisest aluseta keeldumise korral algatab prokurör oma määrusega asja ja saadab selle uurimise teostamiseks.

Üheksas peatükk

Juurdlus

§ 131. Juurdlusorganiteks on miilitsaorganid.

§ 132. Saanud andmeid kuriteo kohta, milles on kohustuslik eeluurimine, teatab juurdlusorgan sellest viivitamata prokurörile. Kuni uurija asumiseni kriminaalasja uurimisele võtab juurdlusorgan tarvitusele abinõud kuriteo koha kaitsmiseks ja kuriteo jälgede säilitamiseks ning teostab kõiki edasilükkamatuid operatiiv- ja esialgseid uurimistingimusi, mis on vajalikud kuriteo selgitamiseks ning kurjategijate avastamiseks ja kinnipidamiseks, samuti asitõendite leidmiseks. Juurdlusorgan juhindub nende toimingute teostamisel eeluurimise kohta kehtivatest eeskirjadest.

§ 133. Juurdlusorganil on õigus kuriteo toimepanemises kahtlustatavat isikut kinni pidada ainult siis, kui esineb mõni alljärgnevatest asjaoludest:

1) kui isik on tabatud kuriteo ettevalmistamiselt, toimepanemiselt või vahetult pärast kuriteo toimepanemist;

2) kui kannatanu või pealtnägijad süüdistavad antud isikut kui kuriteo toimepanijat;

3) kui kahtlustataval või tema juures leitakse kuriteo jälgi;

4) kui kahtlustatav püüdis põgeneda või tabati põgenemiselt;

5) kui kahtlustatav ei oma alalist elukohta;

6) kui kahtlustatava isik ei ole kindlaks tehtud.

Kuriteo toimepanemises kahtlustatavat isikut ei või kinni pidada üle 72 tunni.

§ 134. Juurdlusorgan on kohustatud isiku kinnipidamise kohta viivitamata koostama protokoll, milles märgitakse kinnipeetud isiku perekonna-, ees- ja isanimi, sünnikoht, -aasta ja -kuupäev ning teised andmed kinnipeetud isiku kohta, kinnipidamise asjaolud, koht ja aeg (aasta, kuu, päev, tund), kuriteo kirjeldus, milles kinnipeetavat isikut kahtlustatakse, kinnipidamise alused ja kinnipidaja ametiisiku nimi.

Protokollile kirjutavad alla kinnipidaja ja kinnipeetu.

Protokoll on ära kirjutatud prokurörile 24 tunni jooksul arvates kinnipidamise momendist. Prokurör on kohustatud kontrollima kinnipidamise seaduslikkust ja 48 tunni jooksul sanktsioneerima aresti või kinnipidamise tühistama.

§ 135. Kahtlustatav tuleb üle kuulata 12 tunni jooksul, arvates kinnipidamise momendist.

Kahtlustatavale tuleb teatada, milles teda kahtlustatakse. Kahtlustatavat võib üle kuulata asjaolude kohta, mis puudutavad toimepandud kuritegu ja kahtlustatava isikut.

Kahtlustatava ülekuulamine toimub eeskirjade kohaselt, mis on käesolevas koodeksis kehtestatud süüaluse ülekuulamiseks.

§ 136. Juurdluse kestus ei või ületada ühte kuud, kaasa arvatud asja kohtusse saatmise päev. Selle tähtaja pikendamine on lubatud ainult käesoleva koodeksi §-s 148 ettenähtud korras.

Kriminaalasjades, milles toimub eeluurimine, peab juurdlus olema lõpule viidud 10 päeva jooksul, arvates kriminaalasia algatamise momendist.

Selle tähtaja möödumisel saadetakse juurdlusmaterjalid uurijale või juurdlus lõpetatakse.

Juurdluse lõpetamise kohta koostatakse põhistatud määrus.

§ 137. Kaebused juurdlusorgani tegevuse kohta esitatakse juurdluse üle järelevalvet teostavale prokurörile ja lahendatakse viimase poolt kolme päeva jooksul.

Prokuröri otsus kaebuse kohta teatatakse avaldajale.

§ 138. Peale uurija asumist asja eeluurimisele võib juurdlusorgan teostada vajalikke operatiivtoiminguid kuriteo avastamiseks ja kurjategija paljastamiseks kooskõlas uurijaga.

Kümnnes peatükk

Eeluurimise üldtingimused

§ 139. Eeluurimist kuritegudes, millede suhtes karistusena on ette nähtud vabadusekaotus, teostab prokuratuuri uurija. Teistes kuritegudes võib uurija eeluurimist teostada kohtu määruse või prokuröri korralduse alusel.

§ 140. Eeluurimist Eesti NSV kriminaalkodeksi §-des 72 — 80 ettenähtud kuritegudes teostavad riikliku julgeoleku organid.

§ 141. Eeluurimise eesmärgiks on kuriteo avastamine ja kurjategijate paljastamine, kusjuures uurija peab selgitama ja uurima kõiki nii süüalust süüdistavaid kui ka teda kaitsvaid asjaolusid, samuti neid, mis tema vastutust raskendavad või kergendavad.

§ 142. Eeluurimise teostamisel on uurija kohustatud täpselt kinni pidama seaduse nõuetest ja juhtima uurimist asjas töö avastamiseks vastavalt oma sisemisele veendumusele.

Uurija ei või keelduda süüaluse, tema kaitsja või kannatanu taotlusel tunnistajate ülekuulamisest, ekspertiisi teostamisest ja muude tõendite kogumisest, kui asjaoludel, mille kindlakstegemist taotletakse, võib asja suhtes tähtsust olla.

Kui uurija jätab esitatud taotluse osaliselt või täielikult rahuldamata, peab ta selle kohta koostama määruse, märkides selles keeldumise motiivid, ja teatama keeldumisest taotluse esitanud isikule.

§ 143. Uurija kuulub taandamisele käesoleva koodeksi §-des 54 ja 58 ettenähtud asjaoludel. Uurija taandust võivad taotleda süüalune, tema kaitsja, kannatanu, tsiviilhageja ja tsiviilkostja.

Taandus peab olema motiveeritud ja esitatud kohe pärast seda, kui taandamise põhjused teatavaks said.

Esitatud taanduse saadab uurija 24 tunni jooksul prokurörile, katkestamata seejuures eeluurimise teostamist.

Prokurör peab uurija vastu esitatud taanduse lahendama 3 päeva jooksul.

§ 144. Eeluurimisel kogutud andmed ei kuulu avaldamisele.

Uurija hoiatab tunnistajaid, kannatanuid, kaitsjaid, eksper- te ja manukaid eeluurimise andmete avaldamise eest, mille koh- ta võtab neilt allkirja.

Antud allkirja rikkumine toob kaasa vastutuse Eesti NSV kriminaalkoodeksi § 199 järgi.

§ 145. Eeluurimist teostatakse selles rajoonis, kus kurite- gu oli toime pandud. Uurimise kiiruse ja täielikkuse eesmärgil võib eeluurimist teostada kuriteo avastamise koha, samuti kuri- teo toimepanija või tunnistajate enamiku elukoha rajoonis.

Saanud andmeid kuriteo kohta, mis kuulub teise uurimis- organi kompetentsi, algatab uurija kriminaalasja, teostab edasi- lükkamatud uurimistoimingud ja annab asja edasi vastavalt uu- rimisalluvusele.

Asja uurimisalluvuse otsustab see prokurör, kelle rajoonis uurimist alustati.

§ 146. Kui uurijal on tarvis ette võtta üksikuid uurimistoi- minguid teises rajoonis, siis võib ta neid teostada ise või teha nende toimingute teostamise ülesandeks vastava rajooni uurija- le, kes on kohustatud temale esitatud erinõude täitma 3 päeva jooksul.

§ 147. Eeluurimist võib teostada ainult pärast kriminaal- asja algatamist.

Saanud kriminaalasja, mis nõuab eeluurimise teostamist, on uurija kohustatud viivitamata alustama uurimist, koostades määruse asja oma menetlusse võtmise kohta. Ärakirja sellest määrusest saadab uurija 24 tunni jooksul prokurörile.

§ 148. Eeluurimine peab olema lõpule viidud kahe kuu jooksul.

Eeluurimise tähtaja hulka arvatakse aeg kriminaalasja al- gatamise päevast kuni asja kohtusse saatmise, asjas menetluse lõpetamise või peatamise päevani.

Seda tähtaega võib eriti keerulistes asjades pikendada ai- nult Eesti NSV prokuröri loal.

Kui kohus saadab asja täiendavaks eeluurimiseks, määrab järelevalvet teostav prokurör täiendava eeluurimise tähtaja ühe kuu piires.

§ 149. Kui mõni protsessiosalistest ei valda keelt, milles uurimine toimub, või kui uurija ei valda tähendatud isikute keelt, kutsutakse uurimistoimingute teostamise juurde tõlk.

Tumma või kurdi ülekuulamisele kutsutakse isik, kes saab aru tumma või kurdi märkidest.

Tõlk või isik, kes saab aru tumma või kurdi märkidest, kannab mõjuvate põhjusteta ilmumata jäämise või oma kohustuste täitmisest keeldumise, samuti teadlikult valetõlkimise eest vastutust Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-de 197 ja 198 järgi.

§ 150. Vaatluste, läbiotsimiste, võetuste, vara üleskirjutamiste, äratundmiseks esitamise ja teistel käesolevas koodeksis ettenähtud juhtudel kutsutakse uurimistoimingute teostamise juurde manukateks vähemalt kaks isikut. Manukateks ei või olla süüalused, nende kaitsjad, kannatanud, nende sugulased ja selle uurimisorgani töötajad, kelle menetluses antud asi on.

Kui manukad keelduvad oma kohustuste täitmisest või ilmumisest, võib uurija nende suhtes tarvitusele võtta samasuguseid abinõusid nagu tunnistajate suhtes.

§ 151. Kui kuriteoga on kannatanule materiaalselt kahju tekitatud, peab uurija kannatanule seletama, et tal on õigus esitada tsiviilhagi; selle kohta koostab uurija protokoll.

Tsiviilhagi esitamise korral koostab uurija motiveeritud määruse kannatanu tsiviilhagejaks tunnistamise või sellest keeldumise kohta.

§ 152. Eeluurimise ja juurdluse üle teostab järelevalvet prokurör, kes on kohustatud;

1) jälgima, et kriminaalvastutusele võetaks kõik isikud, kes on süüdi kuriteo toimepanemises, ja tarvitusele võtma abinõud, et ükski kuritegu ei jääks avastamata ja ükski kurjategija vastutusele võtmata;

2) jälgima, et ühtki kodanikku ei võetaks ebaseaduslikult ja alusetult kriminaalvastutusele või ei piirataks muul ebaseaduslikul viisil tema õigusi;

3) jälgima käesoleva koodeksiga kindlaksmääratud kriminaalasjade uurimise eeskirjadest kinnipidamist.

Prokuröriil on õigus uurijalt ja juurdlusorganeilt iga kriminaalasja välja nõuda, tutvuda kõikide uurimismaterjalidega, viibida üksikute uurimistoimingute teostamise juures, anda korraldusi edasise uurimise ja süüaluse suhtes tõkkeabinõu valimise kohta.

Täielikuma ja igakülgsema uurimise eesmärgil on prokuröriil õigus asja üle anda teisele uurijale, teostada ise üksikuid uurimistoiminguid või kogu asja oma menetlusse võtta.

Prokurör on kohustatud tühistama kõik uurija ja juurdlusorgani ebaseaduslikud määrused või korraldused.

Prokuröri korraldused on uurijale ja juurdlusorganeile kohustuslikud.

§ 153. Prokuröri korraldused uurijale ja juurdlusorganeile antakse kirjalikult.

Uurijal ja juurdlusorganeil on õigus prokuröri korralduste peale kaevata kõrgemalseisvale prokuröriale, peatamata seejuures korralduse täitmist.

Kui uurija või juurdlusorgan ei nõustu prokuröri korraldustega süüalusena vastutusele võtmise küsimuses, süüaluse tegude juriidilise kvalifikatsiooni, tema suhtes vahi all pidamise näol tõkkeabinõu valimise, eeluurimise lõpuleviimise ja süüdistuskokkuvõtte koostamise või menetluse lõpetamise küsimustes, esitab ta asja prokuröriale koos oma kirjalike vastuväidetega.

Kui prokurör esitatud vastuväidetega nõustub, tühistab ta oma korraldused, mittenõustumisel aga annab asja üle teisele uurimisorganile uurimiseks.

Üheteistkümnes peatükk

Süüdistuse esitamine ja süüaluse ülekuulamine

§ 154. Kui on küllaldaselt tõendeid, mis annavad aluse esitada süüdistust kuriteo toimepanemises, koostab uurija viivitamata põhistatud määruse vastava isiku süüalusena vastutusele võtmiseks.

§ 155. Süüalusena vastutusele võtmise määruses märgitakse ära määruse koostaja, koostamise koht ja kuupäev, süüalusena vastutusele võetava isiku ees- ja perekonnanimi, kuritegu, mille toimepanemises antud isikut süüdistatakse, selle kuriteo toimepanemise aeg, koht ja teised asjaolud, kuivõrd need on uurijale teada, samuti ka vastutusele võtmise alused.

§ 156. Vabaduses viibiv süüalune kutsutakse uurija juurde kutsega, mis antakse süüalusele kätte allkirja vastu.

Kutsel märgitakse: keda kutsutakse süüalusena, kuhu ja kelle juurde, ilmumise päev ja kellaaeg ning mitteilmumise tagajärjed.

Kutset võib edasi anda ka telefonogrammiga, mis teatatakse süüalusele allkirja vastu.

Süüaluse ajutise äraoleku korral antakse kutse allkirja vastu temaga koos elunevatele täiskasvanud perekonnaliikmetele, majavalitsusele või töökoha administratsioonile.

Alla 16 aasta vanuste isikute väljakutsumine süüalusena toimub nende vanemate või teiste seaduslike hooldajate teadmisel.

Vahi all viibiv süüalune kutsutakse uurija juurde kinnipidamiskoha administratsiooni kaudu.

§ 157. Süüalune on kohustatud uurija kutsel määratud ajal ilmuma.

Mitteilmumise mõjuvateks põhjusteks loetakse:

- 1) haigust, mis ei võimalda ilmumist;
- 2) mitteõigeaegset kutse kättesaamist;
- 3) teisi asjaolusid, mis võtavad süüaluselt võimaluse ilmuda määratud ajal.

§ 158. Mõjuva põhjuseeta ilmumata jäämise korral võib süüalust uurija juurde toimetada sundkorras.

Uurija määrus sundtoomise kohta teatatakse süüalusele.

Süüaluse sundtoomine toimub päeval, välja arvatud juhud, mis ei kannata edasilükkamist.

Ilma eelneva kutseta võib süüaluse suhtes sundtoomist kohaldada ainult siis, kui süüalune uurimisest kõrvale hoidub või on kindla elukohata.

Sundtoomist teostavad uurija ülesandel miilitsaorganid.

§ 159. Süüdistuse esitamine peabtoimuma hiljemalt 48 tunni jooksul, arvates süüaluse vastutusele võtmise määruse koostamisest, ja mitte hiljem kui 24 tunni jooksul, arvates süüaluse ilmumisest või sundtoomisest. Süüdistuse esitamise tähtaeg peatub, kui süüalune end varjab.

Teinud kindlaks süüaluse isiku samasuse, selgitab uurija talle esitatud süüdistuse sisu. Süüdistuse esitamise määrusele märgitakse kuupäev, millal süüdistus esitati, ning määrusele kirjutavad alla uurija ja süüalune.

Kui süüalune keeldub määrusele alla kirjutamast, teeb uurija määrusele selle kohta märkuse ja teeb määruse süüalusele teatavaks kahe manuka juuresolekul.

§ 160. Süüdistuse esitamisel on uurija kohustatud süüalusele selgitama, et tal on eeluurimise käigus järgmised õigused:

- 1) kasutada kaitsja abi;
- 2) anda seletusi esitatud süüdistuse ning kõigi asjasse puutuvate asjaolude ja toimikus leiduvate tõendite kohta;
- 3) esitada taotlusi tunnistajate ülekuulamiseks ja nendega vastastamiseks, ekspertiisi teostamiseks, tõendite väljanõudmiseks ja toimikusse võtmiseks, samuti kõigis teistes küsimustes, mis asja suhtes tähtsust omavad, samuti viibida uurija loal uurimistoimingute teostamise juures;
- 4) avaldada uurija, eksperdi ja tõlgi vastu taandust;
- 5) tutvuda eeluurimise lõpuleviimisel kõigi toimikus leiduvate materjalidega;

6) esitada prokurörile kaebusi uurija tegevuse kohta, millega ebaseaduslikult piirati tema õigusi.

Süüalusele tema õiguste selgitamine märgitakse süüaluse ülekuulamise protokollis.

§ 161. Süüaluse kaitsjal on eeluurimise käigus järgmised õigused:

1) viibida süüaluse ülekuulamise juures ja esitada uurija loal talle küsimusi;

2) viibida uurija loal teiste uurimistoimingute läbiviimise juures;

3) avaldada taotlusi uurimistoimingute läbiviimiseks, tõendite väljanõudmiseks ning toimikusse võtmiseks ja kõigis teistes küsimustes, mis asja suhtes tähtsust omavad;

4) avaldada uurija, eksperdi ja tõlgi vastu taandust;

5) tutvuda eeluurimise lõpuleviimisel kõigi toimikus olevate materjalidega;

6) esitada kaebusi uurija tegevuse kohta.

§ 162. Uurija on kohustatud süüaluse üle kuulama viivitamata peale süüdistuse esitamist. Kui ülekuulamist ei saa teha viivitamata, koostatakse selle kohta protokoll. Süüalune kuulatakse üle päeva ajal, välja arvatud juhud, mis ei kannata edasilükkamist. Süüaluse ülekuulamine toimub üldreeglina eeluurimise teostamise kohal, kuid uurijal on õigus, kui seda nõuavad asjaolud, süüalust üle kuulata ka viimase asukohas.

Süüalused kuulatakse üle üksikult, kusjuures võetakse tarvitusele abinõud, et süüalused ühes ja samas asjas ei saaks üksteisega ühendusse astuda.

Ülekuulamise algul küsib uurija süüaluselt, kas ta end temale esitatud süüdistuses süüdi tunnistab, ja teeb seejärel süüalusele ettepaneku anda esitatud süüdistuse kohta seletusi. Vajaduse korral esitab uurija süüalusele küsimusi.

§ 163. Süüdistuse esitamine alla 16 a. vanustele ja nende ülekuulamine toimub käesoleva koodeksi §-de 159, 160 ja 162 eeskirjade järgi süüaluse kaitsja juuresolekul. Kuni 16 a. vanuste või uurija äranägemisel ka 16—18 a. vanuste süüaluste ülekuulamise juures viibivad pedagoog ja vajaduse korral süüaluse vanemad.

§ 164. Süüaluse ülekuulamise kohta koostab uurija protokollis käesoleva koodeksi §-s 110 ettenähtud eeskirjade kohaselt.

Ülekuulamisprotokollis märgitakse: ülekuulamise koht ja kuupäev, ülekuulaja ametikoht ja nimi, süüaluse perekonna-, ees- ja isanimi, sünniaeg ja -koht, kodakondsus, haridus, parteilisus, perekonnaseis, töökoht, tegevusala või amet, alaline elu-

koht, varajasem karistatus ja teised süüalust iseloomustavad andmed.

Süüaluse ütlused protokollitakse esimeses isikus ja võimalikult sõnasõnaliselt. Süüalusele esitatud küsimused ja tema vastused protokollitakse.

Ülekuulamise lõpetamisel esitatakse protokoll süüalusele läbilugemiseks või süüaluse palvel loetakse talle see uurija poolt ette, mille kohta tehakse protokollis vastav märkus.

Süüalusel on õigus nõuda täienduste ja paranduste tegemist protokollis.

Protokollile kirjutavad alla uurija ja süüalune.

Kui protokoll on kirjutatud mitmel leheküljel, siis kirjutab süüalune alla igale leheküljele. Kui süüalune füüsiliste puuduste tõttu või mõnel muul põhjusel ei ole võimeline isiklikult protokollile alla kirjutama, siis teeb uurija selle kohta manukate osavõtul protokollis märkuse.

§ 165. Süüalusele tuleb tema palvel anda võimalus kirjutada ütlusi omakäeliselt, mille kohta tehakse ülekuulamisprotokollis vastav märkus.

Tutvunud süüaluse omakäelise üleskirjutusega võib uurija talle täiendavalt küsimusi esitada. Need küsimused ja vastused kantakse protokollis. Küsimuste ja vastuste üleskirjutuse õigsust kinnitavad süüalune ja uurija oma allkirjadega.

§ 166. Ametiisiku kriminaalvastutusele võtmisel peab uurija lahendama küsimuse, kas süüalune kuulub uurimise ajaks ametist kõrvaldamisele. Ametist kõrvaldamiseks kooostab uurija põhistatud määruse, mille kinnitab prokurör.

§ 167. Kui eeluurimise käigus on alust esitatud süüdistust muuta või täiendada, esitab uurija süüalusele uue süüdistuse, järgides seejuures käesoleva koodeksi § 159 ja 162—164 eeskirju.

Kui esitatud süüdistus ühes või teises osas kinnitust ei leidnud, lõpetab uurija oma määrusega selles osas süüdistuse, millest teatab süüalusele.

Kaheteistkümnes peatükk

Tunnistajate ülekuulamine

§ 168. Tunnistaja kutsutakse uurija juurde kutsega, mis antakse tunnistajale kätte allkirja vastu. Tunnistaja ajutise äraoleku korral antakse kutse edasiandmiseks tema täiskasvanud perekonnaliikmele, majavalitsusele või töökoha administratsioonile.

Uurija võib tunnistajat välja kutsuda ka telefonogrammiga või suusõnalise korraldusega.

Tunnistaja kutsel märgitakse, keda kutsutakse tunnistajana välja, kuhu ja kelle juurde, ilmumise päev ja kellaaeg, samuti mitteilumise tagajärjed. Alla 16 aasta vanune tunnistaja kutsutakse välja tema vanemate või teiste seaduslike esindajate teadmisel.

§ 169. Tunnistaja kuulatakse üle uurija tööruumis. Uurijal on õigus, kui ta seda vajalikuks peab, ülekuulamist teostada ka tunnistaja asukohas.

§ 170. Tunnistajaid kuulatakse üle üksikult ja teiste tunnistajate juuresolekuta, kusjuures võetakse tarvitusele abinõud, et ühes ja samas asjas tunnistajad ei saaks kuni ülekuulamise lõpuni üksteisega ühendusse astuda.

§ 171. Tunnistajat võib üle kuulata ainult nende asjaolude suhtes, mis antud asjas uurimisele kuuluvad.

§ 172. Enne tunnistaja ülekuulamist tehakse dokumentide kontrollimise teel kindlaks tema isik. Seejärel selgitatakse tunnistajale tema kohustused ja hoiatatakse teda tunnistuste andmisest keeldumise ja teadlikult valetunnistuse andmise eest, mille kohta temalt võetakse protokollki allkiri.

Ülekuulamise algul teeb uurija kindlaks tunnistaja vahekorra süüaluse ja kannatanuga ning muud ülekuulatavat isikut puudutavad andmed.

Ülekuulamine asja sisu kohta algab ettepanekuga jutustada kõigist tunnistajale teadaolevatest asjaoludest, millega seoses ta on kutsutud ülekuulamisele. Peale tunnistaja seletuse ärakuulamist võib uurija esitada temale küsimusi.

Tunnistajale on keelatud anda suunavaid küsimusi.

§ 173. Kuni 16 aasta vanuste või uurija äranägemisel ka 16—18 aasta vanuste tunnistajate ülekuulamise juurde kutsutakse pedagoog, vajaduse korral ka vanemad või seaduslikud esindajad.

Tähendatud isikud viibivad ülekuulamise juures ja võivad uurija loal tunnistajale küsimusi esitada. Ülekuulamise lõpul võetakse neilt allkiri tunnistaja ütluse protokollimise õigsuse kohta.

Alla 16 aasta vanuseid tunnistajaid ei hoiatata tunnistuse andmisest keeldumise ja teadlikult valetunnistuse andmise eest.

§ 174. Tunnistaja ülekuulamisel koostatakse protokoll käesoleva koodeksi §-de 109—116 kohaselt.

Tunnistaja ütlused kirjutatakse üles esimeses isikus ja võimalikult sõna-sõnalt. Tunnistajale esitatud küsimused ja tema vastused protokollitakse.

Pärast ülekuulamise lõpetamist antakse protokoll tunnistajale läbilugemiseks või selle loeb tunnistaja palvel ette uurija, mille kohta tehakse protokollis märkus.

Tunnistajal on õigus nõuda protokollis täienduste ja paranduste tegemist. Täiendused ja parandused kantakse kohustuslikult protokollile. Tunnistaja soovil antakse talle võimalus ütluste üleskirjutamiseks omakäeliselt.

Protokollile kirjutavad alla uurija ja tunnistaja.

Kui protokoll on kirjutatud mitmel leheküljel, siis kirjutab tunnistaja alla igale leheküljele.

Kui tunnistaja füüsiliste puuduste või mõnel muul põhjusel ei ole võimeline isiklikult protokollile alla kirjutama, kirjutavad protokollile tema eest alla ülekuulamise juurde kutsutud manukad.

Kolmeteistkümnes peatükk

Vastastamine ja äratundmiseks esitamine

§ 175. Kui antud ütlused on vastuolulised, võib uurija teostada süüaluste omavahelise, süüaluse ja tunnistaja või tunnistajate omavahelise vastastamise. Vastastamine toimub isikute vahel, kes on varem üle kuulatud. Vastastamist ei või teostada samaaegselt rohkem kui kahe isiku vahel.

§ 176. Asudes vastastamisele, selgitab uurija, kas vastastatavad üksteist tunnevad ja missuguses vahekorras nad omavahel on. Kummalegi vastastatavale tehakse ettepanek anda ütlusi nende asjaolude kohta, milles vastastamist teostatakse. Peale ütluste ärakuulamist on uurijal õigus esitada küsimusi. Vastastatavatel on õigus uurija loal esitada üksteisele küsimusi, mis kantakse protokollile.

Varem antud vastastatavate ütlusi on lubatud avaldada ainult peale vastastamisel antud ütluste protokollimist.

Vastastamise teel ülekuulamine protokollitakse selles järjekorras, milles toimus ülekuulamine.

Vastastamisprotokollile kirjutavad alla uurija ja vastastatav.

§ 177. Vajaduse korral võib uurija esitada isikuid või esemeid äratundmiseks.

Tunnistaja või süüalune, kellele esitatakse äratundmiseks isik või ese, kuulatakse eelnevalt üle äratundmiseks esitatava isiku või eseme tundemärkide ja iseärasuste suhtes.

§ 178. Äratundmiseks esitav isik esitatakse äratundjale vähemalt kolme isiku seas, kusjuures need isikud peavad nii välimuselt kui ka riietuselt enam-vähem sarnanema.

Ese esitatakse äratundmiseks teiste samaliigiliste ja välis-tunnustelt sarnaste esemete hulgas.

Võimaluse korral äratundmiseks esitatud isikute grupp või esemed fotografeeritakse.

Kui ülekuulatatav avaldab, et ta temale esitatud isikuid või esemeid ära ei tunne, siis tehakse talle ettepanek selgitada, mis põhjusel ta neid ära ei tunne.

Äratundmiseks esitamine toimub kahe manuka juuresolekul.

§ 179. Äratundmiseks esitamise kohta koostatakse protokoll, järgides käesoleva koodeksi § 110 eeskirju. Protokollis märgitakse andmed äratundja isiku kohta, äratundmiseks esitatud isikute või esemete kirjeldus ja äratundja sõnasõnaline seletus.

Neljateistkümmes peatükk

Võetus, läbiotsimine ja vara üleskirjutamine

§ 180. Omades küllaldasi andmeid, et mingisuguses ruumis või kohas või mõne isiku juures asub kuriteo toimepanemise vahendeid, kuriteo läbi saadud esemeid või teisi esemeid või dokumente, millel võiks uuritavas asjas tähtsust olla, esitab uurija nõudmise nende esemete või dokumentide väljaandmiseks või teostab võetuse.

Väljaandmisest keeldumise korral teostab uurija võetuse sundkorras, pannes toime isiku või koha läbiotsimise. Läbiotsimist võib toimetada ka kurjategija tabamise eesmärgil.

Võetuse või läbiotsimise teostamiseks koostab uurija põhis-tatud määruse.

§ 181. Asutused, organisatsioonid, ametiisikud ja kodanikud ei või uurija nõudmisel keelduda esemete, dokumentide või viimaste ära kirjade väljaandmisest.

Riiklikku saladust sisaldavate dokumentide vaatlus ja väl-jaandmine toimub ainult prokurööri sanktsiooniga.

§ 182. Võetusi ja läbiotsimisi teostatakse üldreeglina päevaajal.

§ 183. Võetused ja läbiotsimised toimuvad kahe manuka juuresolekul. Võimaluse korral tagatakse läbiotsitava isiku või tema täisealiste perekonnaliikmete juuresolek. Võetused ja läbiotsimised asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide ruumi-

des toimuvad selle asutuse, ettevõtte või organisatsiooni esindaja juuresolekul.

Läbiotsitavale, manukatele ja asutuse, ettevõtte või organisatsiooni esindajatele selgitatakse nende õigused — viibida kõikide uurija poolt teostatavate toimingute juures ja teha nende toimingute kohta oma avaldusi, mis kuuluvad protokollimisele.

§ 184. Asudes võetuse või läbiotsimise teostamisele, peab uurija esitama selle kohta määruse ja tegema ettepaneku anda välja määruses tähendatud esemed ja dokumendid või näidata ennast varjava kurjategija asukoht.

Läbiotsimisel on uurijal õigus avada lukustatud ruume ja panipaiku, kui omanik või valdaja keeldub neid vabatahtlikult avamast, kusjuures tuleb hoiduda lukkude, uste ja teiste esemete vajaduseta rikkumisest.

Uurijal on õigus keelata kodanikel, kes viibivad ruumides või kohal, kus toimub võetus või läbiotsimine, aga samuti kodanikel, kes on tulnud nendesse ruumidesse või kohta, lahkuda sealt ja astuda omavahel ühendusse kuni võetuse või läbiotsimise lõpetamiseni. Ruumi või koha, kus toimub läbiotsimine, võib vajaduse korral sisse piirata.

§ 185. Uurija peab tarvitusele võtma abinõud, et ei avaldataks läbiotsimisel või võetusel avastatud asjaolusid, mis puutuvad läbiotsitavate intiimellu.

§ 186. Läbiotsimisel ja võetusel peab uurija piirduma nende dokumentide ja esemete äravõtmisega, mis uuritavas asjas tähtsust omavad. Dokumendid ja esemed, mille käive on seadusega keelatud, kuuluvad äravõtmisele, olenemata nende seosest asjaga.

Kõik äravõetud esemed ja dokumendid tuleb esitada manukatele ja teistele juuresviibivatele isikutele ning märkida võetuse või läbiotsimise protokollis, näidates täpselt nende koguse, kaalu ja teised individuaalsed tunnused. Äravõetud esemed ja ja dokumendid tuleb pakkida ja pitseerida kohal, kus toimus võetus või läbiotsimine.

§ 187. Isikut võib läbi otsida ainult käesolevas koodeksis ettenähtud korras.

Isiklik läbiotsimine ilma vastava määruseta võib toimuda:

- 1) kinnipidamise või vahistamise korral;
- 2) küllaldaste andmete esinemisel, et isik, kes viibib ruumis või kohal, kus toimub läbiotsimine või võetus, varjab enda juures esemeid või dokumente, mis võivad asja suhtes tähtsust omada.

Isikut võib läbi otsida ainult läbiotsitavaga samast soost olev isik ja samast soost manukate juuresolekul.

§ 188. Läbiotsimine ja võetus ruumides, mis on diplomaatiliste esindajate valduses, aga samuti ruumides, milles elunevad diplomaatilised esindajad või nende perekonnaliikmed, võib toimuda ainult diplomaatiliste esindajate nõusolekul. Diplomaatistelt esindajatelt läbiotsimiseks nõusoleku saamist taotletakse Eesti NSV Välisministeeriumi kaudu.

Nendes ruumides teostatakse läbiotsimist ja võetust ainult prokuröri ja Eesti NSV Välisministeeriumi esindajate juuresolekul.

§ 189. Süüaluse või tema eest materjaalselt vastutava isiku vara võib uurija üles kirjutada tsiviilhagi või vara konfiskeerimise tagamiseks. Vara üleskirjutamine võib toimuda üheaegselt läbiotsimise ja võetusega või iseseisvalt.

Vara üleskirjutamiseks koostab uurija põhistatud määruse. Vara üleskirjutamine toimub kahe manuka juuresolekul.

Üleskirjutatud vara esitatakse manukatele ja teistele juuresviibivatele isikutele. Vara üleskirjutamise protokollis märgitakse üleskirjutatud esemete arv, maht, kaal, individuaalsed tunnused ja väärtus.

Üleskirjutamisele ei kuulu hädavajalikud esemed, mille loetelu kinnitatakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt.

Üleskirjutatud vara antakse vastutavale isikule allkirja vastu hoiule.

§ 190. Posti- või telegraafilise korrespondentsi väljavõtmiseks koostab uurija põhistatud määruse ja esitab selle prokuröriile. Peale määruse kinnitamist prokuröri poolt saadab uurija ühe eksemplari määrusest vastavale posti- ja telegraafiasutusele täitmiseks. Väljavõtmine toimub posti- või telegraafiasutuse kahe esindaja juuresolekul.

§ 191. Võetuse, läbiotsimise ja vara üleskirjutamise kohta koostab uurija protokollis vastavalt käesoleva koodeksi § 110 eeskirjadele.

Kui vara üleskirjutamise või selle hoiuleandmise kohta koostatakse peale protokollis veel eriline vara nimekiri, siis järgitakse selle koostamisel samu eeskirju nagu protokollis koostamisel. Protokollis märgitakse, kas äravõetud esemed anti välja vabatahtlikult või millises kohas ja olukorras nad avastati.

Võetuse, läbiotsimise ja vara üleskirjutamise protokollis märgitakse, kas juuresviibivatele isikutele on selgitatud nende õigused.

Kui võetuse, läbiotsimise või vara üleskirjutamise juures esines esemete või dokumentide hävitamise ja peitmise katseid või korrarikkumisi läbiotsitavate ja teiste isikute poolt, siis märgitakse see protokollis.

Protokollile kirjutavad alla uurija, manukad ja teised isikud, kes viibisid võetuse, läbiotsimise või vara üleskirjutamise juures.

§ 192. Ärakiri protokollist antakse allkirja vastu isikule, kelle juures teostati võetus, läbiotsimine või vara üleskirjutamine, või tema täiskasvanud perekonnaliikmetele, nende puudumisel aga külanõukogu või majavalitsuse esindajale.

Kui võetus, läbiotsimine või vara üleskirjutamine toimus asutuse, ettevõtte või organisatsiooni ruumes, siis antakse ärakiri protokollist allkirja vastu vastavale ametiisikule.

Viieteistkümnes peatükk

Vaatlused ja läbivaatused

§ 193. Jälgede, asitõendite ja muude asjaolude avastamiseks teostab uurija sündmuskoha ja asitõendite vaatlust.

§ 194. Vaatlust toimetatakse päeva ajal, välja arvatud juhud, mis ei kannata edasilükkamist.

Vaatluse juures peab viibima kaks manukat. Vaatluse koha võib kuni vaatluse lõpuni ümber piirata. Vajaduse korral teostab uurija vaatluse toimetamisel mõõtmisi ja fotografeerimist ning koostab plaane ja skeeme.

Posti- ja telegraafilise korrespondentsi vaatlust toimetatakse kooskõlas käesoleva koodeksi § 191 eeskirjadega. Kui vaatluse toimetamisel tekib võetuse, läbiotsimise või äratundmiseks esitamise vajadus, siis teostab uurija seda käesoleva koodeksi §-de 177-192 eeskirjade kohaselt.

§ 195. Laiba välisvaatlust teostab uurija koos kohtumeditsiinilise eksperdiga kahe manuka juuresolekul. Laiba lahkamist teostab kohtumeditsiiniline ekspert võimalikult uurija juuresolekul.

Laiba ekshumatsiooni vajaduse korral koostab uurija selle kohta määruse. Laiba ekshumatsiooni teostatakse uurija korraldusel kohtumeditsiinilise eksperdi osavõtul ja kahe manuka juuresolekul.

§ 196. Kui tunnistaja, süüaluse või kannatanu kehal on vaja avastada kuriteo jälgi või erilisi tunnuseid, koostab uurija määruse vastava isiku läbivaatuseks.

Kui läbivaatus on seotud läbivaadatava isiku keha paljastamisega, ei viibi uurija teisest soost isiku läbivaatusel, välja

arvatud juhul, kui vastav isik seesuguse juuresoleku vastu ei vaidle.

Määrus isiku läbivaatuse kohta on läbivaadatavale kohustuslik.

Läbivaatusel ei ole lubatud teod, mis alandavad inimvääriskust või on ohtlikud läbivaadatava tervisele.

§ 197. Vaatluse ja läbivaatuse kohta koostab uurija protokoll käesoleva koodeksi § 110 nõuete kohaselt.

Lahkamise või kohtumeditiinilise läbivaatuse kohta koostatakse lahkamist või läbivaatust teostava isiku poolt protokoll, kusjuures järgitakse samu eeskirju.

Protokollis kirjeldatakse kõiki uurija ja eksperdi toiminguid, samuti kõike avastatud selles järjekorras ja kujul, nagu see esineb vaatlusel. Kõik võetu vaatlusel, lahkamisel ja läbivaatusel loetletakse ning kirjeldatakse protokollis.

§ 198. Uurimistoimingutel saadud andmete kontrollimiseks ja täpsustamiseks võib uurija teostada uurimiseksperimendi, taastades teatava olukorra või teatava sündmuse asjaolud.

Uurimiseksperimendi teostamine on lubatud tingimusel, et sellega ei alandata sellest osavõtivate isikute väärikust ega ohustata juuresviibijate tervist.

Uurimiseksperimendi teostamise juures viibivad vähemalt kaks manukat. Vajaduse korral kutsutakse selle juurde ka süüalune, kannatanu, tunnistajad ja eksperdid.

Uurimiseksperimendi kohta koostatakse protokoll käesoleva koodeksi § 110 eeskirjade kohaselt.

§ 199. Uurijal on õigus teha määrus süüaluselt, kahtlustatavalt, kannatanult või teistelt isikutelt sõrmejälgede, käekirjaproovide või muude jälgede võtmiseks, mis on vajalikud võrdlemiseks või uurimiseks.

Määrus jälgede või proovide võtmise kohta on kohustuslik isikutele, kelle suhtes see määrus on tehtud.

Jälgede ja proovide võtmise kohta koostatakse protokoll käesoleva koodeksi §110 eeskirjade kohaselt.

Kinnipeetud ja vahi alla võetud isikutelt võetakse sõrmejäljed ilma määruse ja erilise protokolliga koostamiseta.

Kuuteistkümmes peatükk

Ekspertiisi teostamine

§ 200. Tunnistades vajalikuks ekspertiisi teostamise, koostab uurija selle kohta määruse, milles märgib ekspertiisi määramise aluse ning esitab uuritavate ja võrdlusmaterjalide loetelu ning ekspertiisi teostava isiku või asutuse nimetuse ja kü-

simused, mille kohta ekspertidel tuleb anda arvamus.

§ 201. Eksperdiisi määramisel ja teostamisel on süüalusel õigus:

- 1) taandada eksperti;
- 2) taotleda eksperti määramist tema poolt näidatud isikute hulgast;
- 3) esitada täiendavaid küsimusi, millele kohta ekspertid soovitakse saada arvamust;
- 4) esitada dokumente ja anda seletusi ekspertidele;
- 5) viibida uurija loal ekspertiisi teostamise juures;
- 6) tutvuda ekspertiisimaterjalide ja eksperti arvamusega.

Uurija on kohustatud süüalust tutvustama ekspertiisi määramise määrusega ja seletama talle ära tema õigused, mille kohta koostatakse käesoleva koodeksi § 110 eeskirjade kohaselt protokoll, kus märgitakse ka süüaluse poolt tehtud avaldused.

Kohtupsühhiaatrilise ekspertiisi määramise määrust ja ekspertide arvamust ei avaldata süüalusele, kui ta psüühiline seisund seda ei võimalda.

§ 202. Kui ekspertiisi teostamine pannakse vastavale ekspertiisialasele asutusele, saadab uurija sellele asutusele oma määruse ärakirja koos ekspertiisi teostamiseks vajalike materjalidega.

§ 203. Pärast ekspertiisi teostamise määruse koostamist kutsub uurija välja isiku, kellele on tehtud ülesandeks ekspertiisi teostamine, teeb dokumentide alusel kindlaks tema isikusamasuse ja vahekorra süüaluse ning kannatanuga ja selgitab vajalikud andmed tema eriala ja kompetentsuse kohta.

Uurija annab ekspertidele ekspertiisi teostamise määruse ärakirja ning seletab talle ära tema õigused ja kohustused, mille kohta koostab protokoll, kus märgitakse ka eksperti poolt esitatud avaldused.

Eksperti hoiatatakse vastutusest teadlikult valearvamuse andmise ja arvamus andmisest keeldumise eest, samuti kohtueelse uurimise andmete loata avaldamise eest.

§ 204. Kui kohtumeditsiinilise või kohtupsühhiaatrilise ekspertiisi teostamisel tekib vajadus uuritava isiku pikemaajaliseks vaatlemiseks või uurimiseks, paigutab uurija süüaluse prokuröri sanktsioonil vastavasse meditsiinilisse asutusse, mille kohta koostab põhistatud määruse.

Süüaluse meditsiinilises asutuses viibimise aeg arvatakse vahi all viibimise aja hulka.

§ 205. Eksperdiisi teostamisel eksperdiisialases asutuses paneb selle asutuse juhataja ekspertiisi teostamise ühele või mit-

mele selle asutuse töötajale. Määratud ekspert või eksperdid annavad arvamuse enda nimel ja vastutavad antud arvamuse eest isiklikult.

Ekspertid annavad allkirja, et neid on hoiatatud teadlikult valearvamuse andmise ja arvamuse andmisest keeldumise eest, samuti kohtueelse uurimise andmete loata avaldamise eest. Allkiri tagastatakse uurijale.

§ 206. Ekspert annab arvamuse oma sisemise veendumuse kohaselt, mis on kujunenud ekspertiisi tulemusena kooskõlas tema erialaste teadmistega. Arvamus, mis peab olema motiveeritud, tuleb märkida: kus, millal, kelle poolt (eksperti pere-konna-, ees- ja isanimi, haridus, eriala, teaduslik kraad ja teaduslik nimetus, amet) ning mis alusel ekspertiisi teostati ja millistes küsimustes; kelle juuresolekul ja osavõtul ekspertiis teostati; milliseid materjale kasutati ja milliseid uurimisi ekspert toimetas.

Arvamuse lõpposas tuuakse eksperti vastused esitatud küsimustele. Arvamus antakse kirjalikult.

Kui eksperti arvates on esitatud materjalid puudulikud arvamus andmiseks või esitatud küsimused ei kuulu tema kompetentsi, koostab ta motiveeritud akti arvamus andmise võimatuse kohta.

§ 207. Tutvunud eksperti arvamusel või aktiga ekspertiisi teostamise võimatuse kohta, on uurijal õigus eksperti üle kuulata arvamusel või akti selgitamiseks ja täiendamiseks. Selle juures hoiatab uurija eksperti vastutuse suhtes ütluse andmisest keeldumise ja teadlikult valeütluste andmise eest, mis märgitakse protokollis ja kinnitatakse eksperti allkirjaga.

§ 208. Eksperti arvamusel või akti ekspertiisi teostamise võimatuse kohta, samuti eksperti ülekuulamise protokoll esitatakse tutvumiseks süüalusele, kellel on õigus nende kohta seletusi anda või vastuväiteid avaldada, samuti taotlema täiendavate küsimuste esitamist ekspertidele või uue ekspertiisi teostamist.

Süüalusele eksperti arvamusel esitamine vormistatakse protokolliga, milles märgitakse süüaluse seletused, vastuväited ja taotlused.

Käesoleva paragrahvi eeskirju kohaldatakse ka siis, kui ekspertiis oli määratud või toimus enne isiku süüalusena vastutusele võtmist.

Eeluurimise peatamine, lõpetamine ja lõpuleviimine

§ 209. Eeluurimine peatatakse:

- 1) kui süüaluse asukoht on teadmata;
- 2) süüaluse vaimuhaiguse või muu raske haiguse korral;
- 3) kui ei ole kindlaks tehtud isik, kes kuulub kriminaalvastutusele võtmisele.

Peatamise kohta koostab uurija määruse, milles märgib menetluse peatamist tinginud asjaolud ja peatamise aluse.

§ 210. Käesoleva koodeksi § 209 p.1 alusel peatatakse uurimine kuni süüaluse avastamiseni; § 209 p. 2 alusel peatatakse uurimine kuni süüaluse tervistumiseni, kusjuures uurijal on õigus süüalust oma motiveeritud määruse alusel vastavasse raviasutusse ravile paigutada; § 209 p.3 alusel peatatakse uurimine kuni kriminaalvastutusele võtmisele kuuluva isiku kindlaks tegemiseni.

Peatatud asjades lõpetatakse uurimine Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-s 57 ettenähtud aegumistähtaegade möödumisel.

§ 211. Süüaluse kõrvalehoidumisel kuulutab uurija tema tagaotsitavaks, pannes tagaotsimise miilitsaorganitele; samaaegselt lasub uurijal kohustus võtta omalt poolt tarvitusele kõik abinõud süüaluse tabamiseks.

Käesoleva koodeksi §-s 103 ettenähtud aluste esinemise korral võib uurija prokuröri sanktsioonil määrata tagaotsitava suhtes tõkkeabinõuks tema vahi alla võtmise. Tagaotsimist võib määrata nii asja uurimise kui ka uurimise peatamise ajal.

§ 212. Peale eeluurimise peatamist käesoleva koodeksi § 209 p.3 alusel on uurija kohustatud nii ise kui ka juurdlusorganite kaudu tarvitusele võtma kõik abinõud süüdlase avastamiseks.

§ 213. Menetluse peatamise põhjuste äralangemisel eeluurimine uuendatakse uurija motiveeritud määrusega.

§ 214. Menetlus kriminaalasjas lõpetatakse:

- a) mõne käesoleva koodeksi §-s 29 ettenähtud aluse esinemise korral;
- b) kui süüalusele esitatud süüdistus ei leidnud tõendamist.

§ 215. Kriminaalasja lõpetamise kohta koostab uurija motiveeritud määruse, milles märgitakse andmed süüaluse kohta, kirjeldatakse asja sisu ja esitatakse lõpetamise alused ning motiivid viidetega tõenditele ja toimiku materjalidele.

Sama määrusega otsustatakse asitõendite saatus vastavalt

käesoleva koodeksi §-de 90 ja 91 eeskirjadele ning tühistatakse süüaluse suhtes valitud tõkkeabinõu ja abinõud, mis olid tarvitusele võetud tsiviilhagi või vara konfiskeerimise tagamiseks. Määrusele lisatakse õiend uurimise ja süüaluse vahi all pidamise kestuse kohta. Kui süüalune oli toime pannud distsiplinaarüleastumisi, siis võib kriminaalasi lõpetamise määrusega teha ühtlasi ettepaneku tema distsiplinaarvastutusele võtmiseks.

Asja lõpetamise määruse ärakiri saadetakse süüalusele ja asutusele, ettevõttele või isikule, kelle avaldusel kriminaalasi algatati.

Määruse peale võib esitada kaebuse kõrgemalseisvale prokurörile kümne päeva jooksul, arvates määruse ärakirja kättesaamisest.

§ 216. Tunnistades kogutud tõendid süüdistusakti koostamiseks küllaldaseks, teatab uurija süüalusele, et uurimine tema asjas on lõpule viidud ja et tal on õigus tutvuda kogu uurimistoimikuga nii isiklikult kui ka kaitsja kaudu, samuti õigus esitada taotlusi eeluurimise täiendamiseks. Peale selle esitatakse süüalusele kõik asja materjalid kokkuõmmeldud ja nummerdatud toimikuks.

Asja materjalid esitatakse tutvumiseks kõikidele selles asjas kriminaalvastutusele võetud süüalustele.

Peale süüaluse tutvumist asja materjalidega annab uurija süüalusele võimaluse esitada taotlusi eeluurimise täiendamiseks. Kui uurimismaterjalidega tutvumine toimus kaitsja osavõtul, tagatakse süüalusele enne taotluste esitamist võimalus oma kaitsjaga nõu pidada.

§ 217. Kaitsja osavõtt uurimismaterjalidega tutvumisel on kohustuslik:

1) kurtide, tummade ja teiste isikute süüdistusasjades, kellel kehaliste puuduste tõttu on raskendatud oma õiguste ja seaduslike huvide kaitsmine;

2) alaealiste süüdistusasjades.

§ 218. Süüaluse tutvustamise kohta eeluurimise materjalidega koostab uurija protokoll.

Protokollis märgitakse, millised materjalid (mitmes köites ja mitmel lehel) süüalusele tutvumiseks esitati ja kas ta nendega tutvus, kaitsja osavõtt, kus ja kui pika aja jooksul toimus materjalidega tutvumine, samuti milliseid taotlusi ja avaldusi esitasid süüalune ja kaitsja.

§ 219. Taotlused eeluurimise täiendamiseks võivad olla suulised või kirjalikud. Suulised taotlused kantakse protokoll. Kirjalikud taotlused lisatakse toimiku juurde.

Süüalusel ja tema kaitsjal on õigus esitada taotlusi eeluurimise täiendamiseks ühe ööpäeva jooksul peale toimikuga tutvumist.

Peale esitatud taotluste läbivaatamist asub uurija nende täitmisele või koostab taotluste rahuldamata jätmise kohta motiveeritud määruse. Määrus tehakse teatavaks süüalusele ja tema kaitsjale.

Kui taotlused esitatakse asjaolude väljaselgitamiseks, mis omavad tähtsust ja mida ei olnud enne uuritud, on uurija kohustatud uurimist täiendama.

Peale täiendavate uurimistoimingute teostamist peab uurija süüalusele ja tema kaitsjale uuesti võimaldama uurimismaterjalidega tutvumise käesoleva koodeksi §-de 216—218 kohaselt.

§ 220. Pärast süüaluse tutvumist uurimismaterjalidega koostab uurija süüdistusakti.

Süüdistusakti kirjeldavas osas esitatakse andmed süüaluse isiku kohta, kuriteo sisu, kuriteo toimepaneku koht ja aeg, toimepaneku viis, ajendid, tagajärjed ja muud tähtsust omavad asjaolud, tõendid, mis kinnitavad kuriteo toimepanekut ja süüaluse süüd. Süüdistusaktis märgitakse süüaluse süüd kergendavad ja raskendavad asjaolud, tuuakse süüaluse seletused ja tema poolt enda kaitseks toodud väited, samuti nende väidete kontrollimise tulemused.

Süüdistusaktis tuleb teha viited toimiku lehtedele, kus kirjeldatud asjaolud kinnitust leiavad.

Süüdistusakti resolutiivosas esitatakse süüalusele esitatud süüdistuse formulatsioon, s.o. keda ja millises kuriteos süüdistatakse, ja tehakse viide kriminaalseadusele, mis näeb ette vastutuse süüaluse poolt toimepandud kuriteo eest.

Süüdistusakti lõpus märgitakse akti koostamise aeg ja koht. Süüdistusaktile kirjutab alla uurija.

§ 221. Süüdistusaktile lisatakse isikute nimekiri, kes uurija arvates tuleb kutsuda kohtuistungile, samuti teatis uurimise kestuse, valitud tõkkeabinõu ja vahi all pidamise kestuse kohta ning asitõendite, tsiviilhagi või vara konfiskeerimise tagamiseks tarvitusele võetud abinõude kohta. Kohtuistungile kutsutavate isikute nimekirjas näidatakse nende isikute elu- või asukoht ja toimiku lehed, kus leiduvad kutsutavate ütlused.

Süüdistusaktile lisatakse samuti teatis uurimisel toimunud ekspertiisi kulude kohta ja näidatakse, kellel need tuleb sisse nõuda.

§ 222. Süüdistusakt saadetakse uurija poolt koos toimikuga viivitamata prokurörile.

Prokuröri toimingud eeluurimise lõpuleviimisel

§ 223. Uurijalt saadud toimiku läbivaatamisel peab prokurör kontrollima:

- 1) kas on aset leidnud süüalusele omistatud tegu;
- 2) kas see tegu sisaldab kuriteo koosseisu;
- 3) kas ei esine asjaolusid, mis tingivad menetluse lõpetamise käesoleva koodeksi § 29 alusel;
- 4) kas eelurimine on teostatud põhjalikult, igakülgselt ja objektiivselt;
- 5) kas esitatud süüdistus on küllaldaselt tõendatud;
- 6) kas süüalusele on esitatud süüdistus kõikides eeluurimisel kindlakstehtud kuritegudes;
- 7) kas süüalustena on vastutusele võetud kõik isikud, kelle kohta on eeluurimisel kogutud tõendid kuriteo toimepanekus;
- 8) kas süüaluse teod on õigesti kvalifitseeritud;
- 9) kas süüdistusakt on koostatud käesoleva koodeksi §-de 220 ja 221 nõuete kohaselt;
- 10) kas on valitud õige tõkke abinõu;
- 11) kas on tarvitusele võetud abinõud esitatud või edaspidi esitatava tsiviilhagi ja vara konfiskeerimise tagamiseks.

§ 224. Tutvunud toimikuga ja kontrollinud käesoleva koodeksi §-s 223 märgitud küsimusi, prokurör:

- 1) kas kinnitab süüdistusakti või koostab uue süüdistusakti, või
- 2) tagastab toimiku uurijale oma kirjalike juhenditega täiendava uurimise teostamiseks, või
- 3) lõpetab menetluse, koostades selle kohta määruse käesoleva koodeksi §-s 215 ettenähtud korras.

§ 225. Kui prokurör ei nõustu uurija poolt koostatud süüdistusaktiga, koostab ta ise uue süüdistusakti, kusjuures uurija poolt koostatud süüdistusakt kõrvaldatakse toimikust ja tagastatakse uurijale selles esinenud puuduste äranäitamisega.

Kui on vaja süüdistust raskemaks või esialgsest süüdistusest sisuliselt erinevaks muuta, tagastab prokurör asja uurijale täiendavaks uurimiseks ja uue süüdistuse esitamiseks.

Prokuröriil on õigus muuta uurija poolt koostatud kohtusse kutsutatavate isikute nimekirja, samuti muuta või tühistada uurija poolt valitud tõkkeabinõu või valida tõkkeabinõu, kui seda varem ei olnud tehtud.

§ 226. Kinnitanud uurija poolt koostatud süüdistusakti

või koostanud ise uue süüdistusakti, saadab prokurör asja alluvuse kohaselt vastavale kohtule, teatades sellest süüalusele.

Üheaegselt asja saatmisega teatab prokurör kohtule, kas ta peab vajalikuks esineda asjas riikliku süüdistajana kohtuistungil.

Peale asja kohtusse saatmist suunatakse kõik asjaga seosesolevad taotlused ja kaebused vahetult kohtule.

Üheksateistkümmes peatükk

§ 227. Süüalune, tema kaitsja, kannatanu, tsiviilhageja ja kostja, tunnistajad, eksperdid, tõlgid, manukad ja teised protsessiosalised võivad esitada prokurörile kaebusi uurija toimingu peale, mis rikuvad nende õigusi.

Kaebused esitatakse vahetult prokurörile või sellele uurijale, kelle toimingute peale kaebus esitati.

Kaebused võivad olla nii kirjalikud kui ka suulised. Viimased kantakse prokuröri või uurija poolt protokollile, millele kirjutab alla kaebaja.

Esitatud kaebuse saadab uurija koos oma seletusega 24 tunni jooksul prokurörile.

Kaebuse esitamine ei peata kaevatava toimingute täitmist, kui seda ei pea vajalikuks uurija või prokurör.

§ 228. Kaebus tuleb esitada seitsme päeva jooksul, arvates sellest päevast, millal kaebajale sai teatavaks kaevatav toiming.

Kaebuse esitamine tõkkeabinõu valimise, uurimise venitamise ja uurija ebaseadusliku tegevusetuse peale ei ole tähtajaga piiratud.

§ 229. Prokurör peab kaebuse otsustama kolme päeva jooksul, arvates selle saamisest, ja tegema määruse, milles kaebuse rahuldamise korral näidatakse uurija poolt tehtud rikkumised ja tehakse ettepanek nende kõrvaldamiseks, kaebuse rahuldamata jätmise korral aga märgitakse motiivid, mille tõttu kaebus on tunnistatud alusetuks.

Prokuröri määrus saadetakse uurijale ja võetakse toimikusse. Samaaegselt teatatakse prokuröri otsusest ka kaebajale.

Kaebuse otsustamisel võib prokurör nõuda uurijalt täiendavat seletust.

§ 230. Kaebused prokuröri toimingute peale esitatakse kõrgemalseisvale prokurörile käesoleva koodeksi §-des 227—229 ettenähtud korras ja tähtajal.

Kui uurija või kaebaja ei nõustu prokuröri määrusega, mis tehti kaebuse lahendamisel, võib ta selle määruse peale edasi kaevata kõrgemalseisvale prokurörile.

KOLMAS OSA

KOHTU ALLA ANDMINE JA ASJA KOHTULIK ARUTAMINE

Kahekümmes peatükk

Süüaluse kohtu alla andmise küsimuse otsustamine ja kohtuistungil ettevalmistamiseks vajalikud toimingud

§ 231. Prokurörit süüdistusaktiga kohtusse saabunud kriminaalasjad vaadatakse kohustuslikult läbi selle kohtu korraldaval istungil, kellele asi allub.

§ 232. Kriminaalasjad vaadatakse esimese astme kohtu korraldaval istungil läbi koosseisus — rahvakohtunik ja kaks rahvakaasistajat, Eesti NSV Ülemkohtu korraldaval istungil koosseisus — kolm kohtu liiget.

§ 233. Kohtu korraldava istungi ajast ja kohast teatab kohus prokurörile ning vajaduse korral ka süüalusele ja tema kaitsjale. Prokuröri mitteosavõtmine ei takista asja läbivaatamist.

§ 234. Asi tuleb korraldaval kohtuistungil läbi vaadata seitsme päeva jooksul, arvates asja kohtusse saabumisest.

§ 235. Süüalust, tema seaduslikke esindajaid või tema kaitsjat võib kutsuda kohtu korraldavale istungile, kui rahvakohtunik või kohtu eesistuja tunnistas nende seletuste ärakuulamise kohtu korraldaval istungil vajalikuks.

Kaitsja on kohustatud osa võtma kohtu korraldavast istungist asjades, milledes kaitsja osavõtt on käesoleva koodeksi § 67 p. 2—4 järgi kohustuslik.

§ 236. Asja läbivaatamine korraldaval istungil algab prokuröri ettekandega, milles prokurör põhjendab süüaluse kohtu alla andmise vajadust. Ettekande järel võivad kohtunikud prokurörile küsimusi esitada. Kui prokurör korraldavast istungist osa ei võta, kannab asja sisu ette eesistuja.

Peale seda kuulatakse ära korraldavale istungile kutsutud süüalune, tema seaduslik esindaja või kaitsja.

Seejärel kuulab kohus prokuröri arvamuse ja teeb nõupidamistoas määruse.

Korraldavale istungile ei ole lubatud kutsuda tunnistajaid.

Korraldava istungi kohta koostab kohtuistungil sekretär protokollid.

§ 237. Kohus peab korraldaval istungil iga süüaluse suhtes otsustama järgmised küsimused:

- 1) kas asi allub sellele kohtule, kuhu ta on suunatud;
- 2) kas süüalusele süüks arvatud tegu sisaldab kuriteo koosseisu;
- 3) kas ei esine asjaolusid, mis käesoleva koodeksi § 29 kohaselt tingivad kriminaalasja lõpetamise;
- 4) kas on kogutud kõik tõendid, mis on vajalikud asja kohtulikaks arutamiseks;
- 5) kas süüalusele on esitatud süüdistus kõikides kuritegudes, mis eeluurimisel kindlaks tehti;
- 6) kas süüalusena on võetud kriminaalvastutusele kõik isikud, kelle kohta on eeluurimisel kogutud tõendeid kuriteo toimepanemises;
- 7) kas süüalusele süüks arvatud teod on õigesti kvalifitseeritud;
- 8) kas eeluurimise teostamisel on täidetud käesoleva koodeksi eeskirju;
- 9) kas süüdistusakt on koostatud vastavalt käesoleva koodeksi §-de 220 ja 221 nõuetele;
- 10) kas süüaluse suhtes on valitud õige tõkkeabinõu.

§ 238. Korraldaval istungil teeb kohus ühe järgmistest määrustest:

- 1) süüaluse kohtu alla andmise ja kriminaalasja kohtuistungil arutamisele määramise kohta;
- 2) asja saatmise kohta täiendavaks eeluurimiseks;
- 3) asja lõpetamise kohta;
- 4) asja menetluse peatamise kohta;
- 5) asja saatmise kohta vastavalt alluvusele.

§ 239. Tunnistades toimiku materjalid süüaluse kohtu alla andmiseks küllaldaseks, teeb kohus korraldaval istungil määruse süüaluse kohtu alla andmise ja asja kohtuistungil arutamisele määramise kohta.

Kui süüaluse tegude suhtes tuleb rakendada mõnda teist kriminaalseaduse paragrahvi, teeb kohus määruse süüaluse kohtu alla andmise kohta uue paragrahvi järgi, muutes vastavalt ka süüdistuse formulatsiooni, kuid ainult siis, kui see ei too kaasa süüdistuse muutmist raskemaks ega faktiliste asjaolude poolest esialgsest süüdistusest oluliselt erinevaks.

Kohtu alla andmise momendist muutub süüaluse kohtualuseks.

Kohtu alla andmine ei otsusta kohtualuse süü küsimust, viimase lahendab kohus oma otsuses.

§ 240. Süüaluse kohtu alla andmisel peab kohus korraldaval istungil lahendama järgmised küsimused:

- 1) prokuröri kohtuistungist osavõtu kohta;
- 2) kaitsja määramise või kohtualuse poolt valitud isiku kaitsjana lubamise kohta;
- 3) kohtualuse suhtes kohaldatava tõkkeabinõu kohta;
- 4) kannatanu tunnistamise kohta tsiviilhagejaks, kui tsiviilhagi eeluurimisel ei olnud esitatud;
- 5) tsiviilhagi või vara konfiskeerimise tagamise vahendite kohta;
- 6) isikute kohta, keda on vaja kutsuda kohtuistungile kannatanuna, tsiviilhagejana, tsiviilkostjana või nende esindajana, tunnistajatena või ekspertidena;
- 7) täiendavate tõendite väljanõudmise kohta;
- 8) asja arutamise kohta avalikul või kinnisel kohtuistungil;
- 9) tõlgi kutsumise kohta istungile.

Ühtlasi peab kohus otsustama kõik kohtule esitatud prokuröri ettepanekud ning süüaluse, tema seadusliku esindaja, kaitsja, kannatanu, tsiviilhageja ja tsiviilkostja taotlused.

Kohus võib kohtuistungile kutsuda nii uurimisorganite poolt ülekuulatud kui ka poolte taotlusel esitatud ülekuulamata tunnistajaid.

§ 241. Kohus saadab kriminaalasja oma määrusega täiendavaks eeluurimiseks järgmistel juhtudel:

- 1) eeluurimismaterjalide oluline puudulikkus, mida ei ole võimalik täiendada kohtuistungil;
- 2) eeluurimisel käesoleva koodeksi eeskirjade selline rikkumine, mis ei võimalda asja kohtulikku arutamist;
- 3) küllaldaste aluste esinemine süüalusele teise süüdistuse esitamiseks lisaks sellele, mis on märgitud süüdistusaktis, süüdistuse raskemaks muutmiseks või esialgselt süüdistusest oluliselt erineva süüdistuse esitamiseks;
- 4) vajadus samas asjas veel teiste isikute kriminaalvastutusele võtmiseks;
- 5) asja ebaõige ühendamine või eraldamine.

Asja täiendavaks eeluurimiseks saatmisel näitab kohus määruses, milliseid asjaolusid on vaja veel täiendavalt uurida.

Kui uurija ei olnud tarvitusele võtnud vahendeid tsiviilhagi või vara konfiskeerimise tagamiseks ja kui selliseid abinõusid ei saa vahetult rakendada kohus, saadab ta asja täiendavaks eeluurimiseks, kohustades oma määrusega uurimisorganeid vastavaid tagamisvahendeid tarvitusele võtma.

§ 242. Kui esineb mõni käesoleva koodeksi §-s 29 ettenähtud asjaolu, lõpetab kohus kriminaalasja korraldaval istungil.

Asja lõpetamisel tühistab kohus tõkkeabinõu, samuti tsiviilhagi ja vara konfiskeerimise tagamise vahendid ning otsustab asjas leiduvate asitõendite saatuse.

Asja lõpetamise määruse ärakiri antakse süüalusele ja kannatanule.

§ 243. Kui kohus teeb korraldaval istungil kindlaks, et süüalune varjab end kohtu eest või on raskesti haige, peatab kohus oma määrusega asja menetluse kuni süüaluse leidmiseni või tervistumiseni.

§ 244. Kui kohus teeb korraldaval istungil kindlaks et asi temale ei allu, teeb ta määruse asja saatmise kohta vastavalt alluvusele.

§ 245. Kohtu korraldava istungi määruses näidatakse: korraldava istungi aeg ja koht, kohtu nimetus, kohtu koosseis, kohtuistungis sekretär, poolte osavõtt istungist, läbivaadatav asi ja kohtu poolt tehtud määruse sisu.

Määrusele kirjutab alla kogu kohtukoosseis.

§ 246. Kohtu korraldava istungi määruse peale võib prokurör esitada protesti kõrgemalseisvale kohtule.

Kohtu korraldava istungi määruse peale asja lõpetamise kohta võib samuti kõrgemalseisvale kohtule edasi kaevata kannatanu või ka süüalune, kui ta ei nõustu asja lõpetamise aluste või motiividega.

§ 247. Protsessi pooltel ja nende esindajatel on õigus asja kohtusse saabumise momendist tutvuda asja kõikide materjalidega ja teha nendest vajalikke väljakirjutusi.

§ 248. Kohtualusele antakse temale arusaadavas keeles kätte süüdistusakti ärakiri, samuti kohtu alla andmise määruse ärakiri, kui selle määrusega muudeti süüdistuse kvalifikatsioon ja sisu. erasüüdistuse asjades aga kannatanu kaebuse ärakiri.

Asja kohtulik arutamine ei või toimuda enne kolme ööpäeva möödumist nende dokumentide kätteandmisest.

§ 249. Kohtu eesistuja määrab kriminaalasja arutamise aja ja koha, annab korralduse nende isikute kohtuistungile kutsumiseks, kes on nimetatud kohtu korraldava istungi määruses, ja teostab teisi toiminguid kohtuistungis ettevalmistamiseks.

§ 250. Kohtunik, algatades oma määrusega kriminaalasja kuritegudes, mis on ette nähtud käesoleva koodeksi §-s 30, kutsub välja süüaluse ja kannatanud ning püüab neid lepitada. Kui lepitust ei saavutata, määrab ta oma määrusega asja arutamisele.

Vastastikuseid erasüüdistusi võib ühendada üheks asjaks. Mitte hiljem kui kolm ööpäeva enne asja arutamist tuleb kohtualusele koos kannatanu avalduse ära kirjuga kätte anda kohtukutse, millel peab olema näidatud kriminaalseaduse paragrahv, mille järgi teda süüdistatakse.

Kahekümne esimene peatükk

Asja kohtuliku arutamise üldtingimused

§ 251. Rahvakohtus on kohtuistungil eesistujaks rahvakohunik, Eesti NSV Ülemkohtus aga kohtu esimees või liige.

Eesistuja juhib kohtulikku arutamist suunas, mis kõige paremini tagab asjas tõe avastamise ja kõrvaldab kohtulikust uurimisest kõik, mis ei käi arutatava asja kohta.

Kui mõni pooltest vaidleb eesistuja toimingute vastu, protokollitakse esitatud vastuväited ja küsimus otsustatakse kogu kohtukoosseisu poolt samal kohtuistungil.

§ 252. Asja kohtulik arutamine toimub protsessist osavõtivate isikute seletuste ära kuulamise ja tõendite kohtuliku uurimise ning kontrollimise teel.

§ 253. Asja arutamine toimub katkestamatult, välja arvatud puhkuseks vajalik aeg. Enne alustatud asja arutamise lõpetamist on keelatud teiste kohtuasjade arutamine.

§ 254. Prokuröri osavõtt on kohustuslik kõikides Eesti NSV Ülemkohtus arutatavates asjades.

Rahvakohus võib oma määrusega teha kohustuslikuks prokuröri osavõtu ükskõik millise asja kohtulikust arutamisest.

§ 255. Prokurör esineb kohtuistungil riikliku süüdistajana, juhindudes seadusest ja oma sisemisest veendumusest, mis kujunes asjas leiduvate tõendite uurimisel.

§ 256. Kui prokurör jõuab veendumusele, et kohtulik uurimine ei kinnita süüdistust, on ta kohustatud süüdistusest loobuma ja esitama kohtule süüdistusest loobumise motiivid.

Prokuröri loobumine süüdistusest ei võta kohtult kohustust jätkata asja arutamist ja otsustada kohtualuse vastutuse küsimust.

§ 257. Asja arutamine kohtuistungil peab toimuma kohtualuse juuresolekul.

Kuritegudes, mille eest ei või karistusena määrata vabadusekaotust, võib kohtualune paluda asja arutada ilma tema juuresolekuta. Kohus aga võib ka nendes asjades kohtualuse juuresoleku kohustuslikuks tunnistada.

Kuritegudes, mille eest võib karistusena määrata vabadusekaotust, võib asja kohtualuse juuresolekuta arutada ainult siis, kui kohtualune viibib väljaspool NSV Liidu piire ja hoidub kohtusse ilmumisest kõrvale.

§ 258. Kaitsja abistab kohtuistungil kohtualust tema õiguste teostamisel ja huvide kaitsmisel.

Kaitsjal ei ole õigust kohtuistungil kohtualuse kaitsmisest loobuda.

§ 259. Kohtualusel on õigus loobuda kaitsjast igas asja kohtuliku arutamise staadiumis. Kohtualuse loobumine kaitsjast peab olema kohtule esitatud kirjalikult või avaldatud suuliselt, mille kohta võetakse kohtualuselt istungi protokollil allkiri.

§ 260. Kannatanul on õigus:

- 1) viibida kohtusaalis kogu asja arutamise vältel;
- 2) toetada tema poolt esitatud tsiviilhagi;
- 3) toetada süüdistust ja osa võtta poolte vaidlusest asjades, mis algatatakse ainult kannatanu kaebusel.

§ 261. Kohus teeb määrused asja täiendavaks eeluurimiseks saatmise, menetluse lõpetamise, tõkkeabinõu valimise, muutmise ja tühistamise, taanduse, ekspertiisi määramise, kohtualuse eemaldamise kohta kohtusaalist ja trahvi määramise kohta nõupidamistoas käesoleva koodeksi §-s 312 ettenähtud korras ning vormistab eraldi dokumendina, millele kirjutab alla kogu kohtukoosseis.

Kõik teised määrused tehakse asjaoludest olenevalt kas ülalnimetatud korras või kohtuistungil suuliselt ja kantakse kohtuistungil protokollil.

Kõik asja kohtuliku arutamise käigus tehtud määrused avaldatakse kohe.

§ 262. Asja kohtulik arutamine võib toimuda vaid nende isikute suhtes, kes on kohtu alla antud käesoleva koodeksi §-s 239 ettenähtud korras, ja ainult selles süüdistuses, milles kohtualused on kohtu alla antud.

§ 263. Kui kohus kohtuistungil avastab uusi asjaolusid, mis tingivad süüdistuse esialgse formulatsiooni muutmist, ja kui see muudatus toob seaduse kohaselt kaasa raskema karistuse või faktiliste olude poolt esialgsest süüdistusest oluliselt erinevaks muutumise, siis lõpetab kohus asja arutamise ja saadab asja kohtueelseks uurimiseks, kohtu alla andmiseks ja arutamiseks üldises korras. Kui esialgse süüdistuse muutmise ei too seaduse kohaselt kaasa raskemat karistust või süüdistuse

sisu olulist muutumist, jätkab kohus asja arutamist ja teeb otsuse vastavalt uuele süüdistusele.

§ 264. Kui kohus kohtuistungil avastab, et kohtualune on peale arutatava asja aineks oleva kuriteo toime pannud veel teise, milles temale süüdistust ei ole esitatud, siis, jätkates asja arutamist, teeb kohus määruse kriminaalasja algatamiseks uues kuriteos ja saadab selle kuriteo asja eeluurimiseks.

Kui uus süüdistus on tihedas seoses esialgsuga ja nende eraldi arutamine ei ole võimalik, saadab kohus kogu asja uurimiseks, kohtu alla andmiseks ja arutamiseks üldises korras.

§ 265. Kui kohus kohtuistungil leiab, et kuriteo on toime pannud isik, kes ei esine asjas kohtualusena, kuulab ta ära prokuröri arvamuse, kui viimane asjast osa võtab, ja teeb motiveeritud määruse selle isiku suhtes kriminaalasja algatamiseks, saates materjalid uurimiseks, kohtu alla andmiseks ja eraldi asjana arutamiseks üldises korras. Kohtul on seejuures õigus nimetatud isiku suhtes tarvitusele võtta tõkkeabinõu.

§ 266. Kui uue isiku süüdistus on tihedas seoses arutatava kuriteoga ja kui nende süüdistuste eraldi arutamine ei ole võimalik, lõpetab kohus asja arutamise ja saadab kogu asja uurimiseks, kohtu alla andmiseks ja arutamiseks üldises korras.

Kriminaalasja algatamine tunnistajate või ekspertide suhtes, kes asjas andsid valeütlusi või -arvamusi, toimub kohtuotsuse tegemisel, kusjuures kohtul on õigus nende isikute suhtes tarvitusele võtta tõkkeabinõu.

§ 267. Kui asja ei ole võimalik arutada antud kohtuistungil ükskõik millise protsessiosalise mitteilmumise tõttu või seoses vajadusega välja nõuda uusi tõendeid, lükkab kohus motiveeritud määrusega asja arutamise edasi ja kutsub välja vastavad isikud või nõuab vajalikud tõendid.

Kui asja arutamine lükatakse edasi ajaks, mille kestel kohtunikud ei võta osa teiste asjade arutamisest, võib kohtuliku asja arutamist jätkata sellest kohtu toimingust, millest alates arutamine edasi lükati. Teistel juhtudel alustatakse asja arutamist algusest peale.

Kui kohtuliku uurimise ajal avastatakse eeluurimise puudulikkus, mida ei ole võimalik kõrvaldada kohtulikul uurimisel, saadab kohus oma motiveeritud määrusega asja täiendavaks eeluurimiseks.

Peale täiendava eeluurimise teostamist algab asja kohtulik menetlus uuesti, alates kohtu alla andmise staadiumist.

§ 268. Kohtunikud kannavad kohtuistungil ajal kohtuniku-kuube.

Kohtunike sissetulekul kohtuistungisaali tõusevad kõik kohtusaalis viibijad püsti.

Kõik protsessiosalised annavad kohtule oma seletusi seistes.

Pooled ja teised protsessiosalised, aga samuti kõik kohtusaalis viibivad kodanikud peavad tingimusteta alistuma kohtu eesistuja korraldustele.

§ 269. Kohtualust, kes rikub kohtuistungil korda ning ei alistu eesistuja korraldustele, võib kohtumääruse alusel istungisaalist asja edasise arutamise või kogu kohtuistungil ajaks kõrvaldada. Kohtualuse tagasikutsumisel kohtuistungisaali selgitab eesistuja kohtualusele tema äraolekul kontrollitud asjaolud. Kohtuotsus kuulutatakse kohtualuse juuresolekul või antakse talle ära kirjana kätte kohe peale kuulutamist.

§ 270. Kui eesistuja korraldusi ei täida riiklik süüdistaja või kohtualuse kaitsja, teeb kohus määruse ettepanekuga algatada nende isikute vastu distsiplinaarjälitus.

Kui tähendatud isikud ei alistu eesistujä korraldustele ka edaspidi, kõrvaldab kohus nad protsessist ja lükkab asja arutamise edasi, kui eemaldatud isikut ei ole võimalik asendada teisega.

§ 271. Kui eesistuja korraldustele ei alistu teised protsessiosalised, samuti ka saalis viibivad kõrvalised isikud, siis teeb eesistuja korralduse nende isikute eemaldamiseks kohtuistungisaalist. Lisaks sellele võib neid isikuid kohtumääruse alusel karistada rahatrahviga kuni 100 rubla.

§ 272. Asja kohtuliku arutamise ajal koostab sekretär kohtuistungil protokollile vastavalt käesoleva koodeksi § 110 nõuetele.

Kui eesistuja ja sekretäri vahel tekivad lahkarvamused protokollile sisu kohta, peab sekretär lisama oma märkused protokollile. Need märkused vaadatakse läbi kohtu koosseisu poolt käesoleva koodeksi §-s 113 ettenähtud korras ja nende kohta tehtud määrus lisatakse protokollile.

§ 273. Pooltele võimaldatakse tutvuda protokolliga ja esitada oma märkusi protokollile kohta kolme päeva jooksul pärast selle allkirjutamist.

Kahekümne teine peatükk

Asja kohtulik arutamine

§ 274. Eesistuja kuulutab kohtuistungil avatuks, teatab, milline asi arutusele tuleb, ja teeb kindlaks, kas kohtuistungile on ilmunud pooled ja nende esindajad.

Sekretär kannab kohtule ette, kes kutsutud tunnistajatest, ekspertidest ja tõlkidest on ilmunud.

§ 275. Eesistuja selgitab tõlgile tema kohustused ja hoiatab teda tõlkimisest keeldumise ja valetõlkimise eest.

§ 276. Kohtualuse mitteilmumisel lükatakse asja arutamise edasi, välja arvatud käesoleva koodeksi §-s 258 ettenähtud juhud. Kohus peab tarvitusele võtma abinõud kohtualuse ilmutamiseks järgmisele kohtuistungile, kusjuures kohtul on õigus valida ja muuta kohtualuse suhtes valitud tõkkeabinõu.

§ 277. Prokuröri mitteilmumisel kohtuistungile, kui kohus on tunnistanud prokuröri osavõtu kohustuslikuks, kuulab kohus ära teiste poolte arvamuse asja arutamise võimalikkuse kohta.

Kui asja arutamine ilma prokurörita on raskendatud, teeb kohus määruse asja arutamise edasilükkamise kohta.

Kui prokurör jäi mõjuvate põhjusteta kohtuistungile ilmutamata, teatab kohus sellest kõrgemalseisvale prokuröriale.

§ 278. Kaitsja mitteilmumise juhul, kui teda pole võimalik kohtualuse nõusolekul asendada, lükatakse asja arutamine edasi, kusjuures kaitsja mõjuvate põhjusteta mitteilmumisest teatatakse Eesti NSV Advokatuuri vastavatele organitele distsiplinaarvastutuse küsimuse otsustamiseks.

§ 279. Tsiiviilhageja, tsiiviilkostja või nende esindajate mitteilmumine ei takista üldreeglina tsiiviilhagi läbivaatamist.

Kui aga kohus leiab, et tsiiviilhagi läbivaatamine ilma ülal tähendatud isikute osavõtuta ei ole võimalik, jäetakse tsiiviilhagi läbivaatamiseks tsiiviilkohtupidamise korras.

§ 280. Kannatanu mitteilmumisel kuulab kohus ära poolte arvamuse ja otsustab, kas on võimalik asja arutada kannatanu juuresolekuta.

Asjades, mis algatatakse kannatanu kaebusel, lõpetatakse menetlus kannatanu või tema huvide esindaja mitteilmumise korral, kusjuures kohtualusel on aga õigus paluda asja sisulist läbivaatamist, mis kohtule on kohustuslik.

§ 281. Pärast kohtuistungile ilmuma kohustatud isikute kohaloleku kontrollimist selgitab eesistuja tunnistajatele nende kohustused ja hoiatab neid valeütluse andmise ja ütluse andmisest keeldumise eest. Selle kohta võetakse tunnistajatelt allkiri, mis lisatakse kohtuistungile protokollile.

Alla 16 aasta vanuseid tunnistajaid, aga samuti kohtualuse abikaasat, vanemaid, lapsi ja õdesid-vendi ei hoiatata kriminaalvastutuse suhtes tunnistuse andmisest keeldumise ja vale-tunnistuse andmise eest.

Peale allkirja andmist eemaldatakse tunnistajad kohtusaalist. Eesistuja võtab tarvitusele abinõud, et ülekuulatud tunnistajad ei saaks kokku veel ülekuulamata tunnistajatega.

§ 282. Eesistuja teeb kindlaks kohtualuse samasuse ja küsib talt, kas ta on kätte saanud süüdistusakti, korraldava istungi määruse või kannatanu kaebuse ärakirja.

§ 283. Eesistuja selgitab kohtualusele tema õigused vastavalt käesolevale koodeksile.

Erasüüdistuse asjades selgitab eesistuja kannatanule tema õiguse kohtualusega ära leppida ja et sel juhul menetlus kuulub lõpetamisele.

§ 284. Eesistuja teeb teatavaks kohtu koosseisu, teatab, kes asjas esineb riikliku süüdistajana, kohtuistungi sekretärina, tõlgina ja ekspertidena ning selgitab pooltele õiguse esitada nende vastu taandusi.

Avaldatud taandused otsustab kohus käesoleva koodeksi §-des 57—59 ettenähtud korras.

§ 285. Eesistuja selgitab ekspertidele nende õigused ja kohustused ning hoiatab neid teadlikult ebaõige arvamuse andmise eest, võttes selle kohta ekspertidelt allkirja.

Ekspertidid viibivad kogu kohtuliku asjaarutamise ajal kohtuistungisaalis.

Erandjuhtudel võib kohus, kuulanud ära poolte arvamused, vabastada eksperdi tema palvel kohtuistungisaalis viibimise kohustusest üksikute asja kohtuliku arutamise toimingute ajaks.

§ 286. Tunnistajate ja ekspertide mitteilmumise korral selgitab kohus nende mitteilmumise põhjused ja küsib poolte arvamuse asja arutamise võimalikkuse kohta mitteilmunud tunnistajate ja ekspertideta. Asja arutamise jätkamise või edasilükkamise, samuti mõjuvate põhjusteta ilmumata jäänud tunnistajate ja ekspertide suhtes sunnivahendite rakendamise kohta teeb kohus määruse.

§ 287. Eesistuja küsitleb pooli, kas neil on taotlusi uute tunnistajate ja ekspertide väljakutsumiseks, samuti teiste tõendite väljanõudmiseks või asja juurde võtmiseks.

Iga taotluse suhtes küsib kohus teistelt protsessi pooltelt nende arvamuse.

Ära kuulanud poolte taotlused ja arvamused, teeb kohus määruse esitatud taotluste rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta.

§ 288. Kohtuistungi ajal on pooltel õigus esitada taotlusi kõigi asjasse puutuvate küsimuste kohta, olenemata sellest, kas

need taotlused esitati juba eeluurimisel või kohtu korraldaval istungil.

Taotluse mitterahuldamine ei võta pooltelt õigust esitada sama taotlust edaspidi, olenevalt asja kohtuliku arutamise käigust.

§ 289. Eesistuja teatab, et kohus asub kohtuliku uurimise teostamisele, mis algab süüdistusakti või ettevalmistava istungi määruse ettelugemisega eesistuja või mõne teise kohtukoosseisu liikme poolt. Erasüüdistuse asjades kantakse ette kaebuse sisu.

Seejärel selgitab eesistuja kohtualusele süüdistuse sisu, mille järgi ta on kohtu alla antud, ja küsib, kas kohtualune tunnistab ennast temale esitatud süüdistuses süüdi.

§ 290. Kohus kuulab ära poolte arvamuse kohtulike tõendite uurimise järjekorra kohta ja teeb vastava määruse, mis kantakse protokollile.

§ 291. Kohtualuse ülekuulamiseks teeb eesistuja talle ettepaneku anda oma seletus esitatud süüdistuse kohta.

Peale seletuse andmist küsitlevad kohtualust eesistuja ja rahvakaasistujad, prokurör, ühiskondlik süüdistaja, kannatanu, tsiviilhageja, tsiviilkostja või nende esindajad ja kaitsjad. Peale seda võivad küsimusi esitada teised kohtualused ja nende kaitsjad.

Kohus võib kohtualust üle kuulata igas kohtuliku uurimise järgus.

§ 292. Kohtualusel on õigus anda täiendavaid seletusi kogu asja kohtuliku uurimise jooksul.

Kohtualuse ülekuulamist teiste kohtualuste juuresolekuta lubatakse ainult kohtu motiveeritud määruse alusel, kui seda nõuavad tõe tuvastamise huvid. Neil juhtudel peab eesistuja istungisaalist eemaldatud kohtualuste saali toomisel teatavaks tegema selle seletuse sisu, mis anti nende äraolekul, ja andma neile võimaluse küsimuste esitamiseks kohtualusele, keda kuulati üle nende äraolekul, aga samuti ka oma seletuse andmiseks.

Kohtualusel on õigus kogu kohtuliku uurimise kestel esitada küsimusi tunnistajatele, ekspertidele, tsiviilhagejatele, tsiviilkostjatele, kannatanuile ja teistele kohtualustele.

§ 293. Kohtualuse eeluurimisel antud seletusi võib avaldada järgmistel juhtudel:

1) kui kohtualune keeldub kohtulikul uurimisel seletuste andmisest;

2) kui kohtualuse poolt eeluurimisel antud seletused on vastuolus kohtulikul uurimisel antud seletustega;

3) kui asja kohtulik arutamine toimub ilma kohtualuse juuresolekuta.

§ 294. Tunnistajad kuulatakse üle üksikult teiste veel ülekuulamata tunnistajate juuresolekuta. Enne ülekuulamist küsitletakse tunnistajat tema samasuse kindlakstegemiseks ja tema suhete selgitamiseks pooltega.

Tunnistajad annavad oma ütlusi suuliselt. Eesistuja teeb tunnistajale ettepaneku seletada kohtule kõik, mis ta asja kohta teab.

Peale seda küsitlevad tunnistajat alguses pooled, hiljem eesistuja ja teised kohtunikud. Esimesena esitab küsimusi see pool, kelle taotlusel tunnistaja on kohtusse kutsutud. Kohtu algatusel kutsutud tunnistajaid küsitleb esimesena eesistuja ja siis teised kohtunikud.

Pooltel on õigus esitada tunnistajatele täiendavaid küsimusi nende vastuste selgitamiseks või täiendamiseks, mis anti teise poole küsimustele. Kohtul on õigus kõrvaldada asjasse mittepuutuvad küsimused.

Kohtunikud võivad tunnistajale küsimusi esitada nii enne kui ka pärast poolte küsitlemist igas ülekuulamise staadiumis.

Kohus võib omal initsiatiivil või poole taotlusel tunnistajaid vastastada.

Ülekuulatud tunnistajad jäävad kohtuistungisaali kohtuliku uurimise lõpuni ega või sealt lahkuda ilma poolte nõusolekuta ja kohtu loata.

§ 295. Tunnistaja võib ütluste andmise juures kasutada kirjalikke märkmeid, kui tegemist on arvudega, nimedega või muude raskesti meespeetavate andmetega. Need märkmed tuleb kohtu nõudel esitada läbivaatamiseks kohtule ja pooltele.

Tunnistaja võib ette lugeda dokumente, mis käivad tema ütluste kohta. Need dokumendid tuleb esitada kohtule ja pooltele ning neid võib kohtumääruse alusel toimiku juurde võtta.

§ 296. Alla 16 aasta vanuseid alaealisi tunnistajaid kuulatakse üle pedagoogi või vanemate juuresolekul, kellel on õigus kohtu loal neile küsimusi esitada.

Alaealised tunnistajad eemaldatakse kohtuistungisaalist peale nende küsitlemist, välja arvatud juhud, kui kohus peab vajalikuks tunnistaja edasist viibimist istungisaalis.

Alla 16 aasta vanuste tunnistajate küsitlemise ajaks võib kohtualuseid erandjuhtudel kohtumääruse põhjal kohtuistungisaalist eraldada. Peale eemaldatud kohtualuse tagasitoomist peab kohtualusele teatama nende tunnistaja ütluste sisu, mis anti tema puudumisel.

§ 297. Tunnistajate eeluurimisel antud seletusi võib avaldada järgmistel juhtudel:

1) kui tunnistaja eeluurimisel antud ütlused on vastuolus tema poolt kohtulikul uurimisel antud ütlustega;

2) kui tunnistajal polnud võimalik kohtuistungile ilmuda või kui ta keeldub kohtuistungil ütluste andmisest.

§ 298. Tunnistajana esinev kannatanu kuulatakse üle enne teisi tunnistajaid.

§ 299. Ekspertid võtavad osa tõendite uurimisest ja võivad kohtu loal esitada kohtualustele ja tunnistajatele küsimusi asjaolude kohta, mis omavad tähtsust arvamuse andmiseks.

Eesistuja teeb pooltele ettepaneku esitada ekspertidele küsimused kirjalikult. Kohus vaatab need läbi, kõrvaldab asjasse mittepuutuvad küsimused, mis ei kuulu ekspertide kompetentsi, ja formuleerib siis lõplikult küsimused, millele eksperdid peavad vastama. Peale seda eemalduvad eksperdid arvamuse andmiseks.

Ekspertid annavad oma arvamuse kirjalikult ja avaldavad selle kohtuistungil.

Ekspertide arvamus võetakse asja juurde.

§ 300. Kui ekspertide arvamus osutub ebaselgeks või puudulikuks, aga samuti siis, kui ekspertide arvamus on erinevad, võib kohus kas omal initsiatiivil või poolte taotlusel määrata uue ekspertiisi.

Ekspertide arvamus ei ole kohtule siduv, kuid sellega mitte-nõustumist peab kohus motiveerima.

§ 301. Peale ekspertide arvamus avaldamist võidakse neile esitada küsimusi arvamuses esitatud asjaolude selgitamiseks ja antud arvamuse põhjendamiseks.

Ekspertidele esitab küsimusi algul kohus, siis prokurör, ühiskondlik süüdistaja, kannatanu, tsiviilhageja, tsiviilkostja või nende esindajad, kaitsja ja kohtualune.

Ekspertidele esitatud suulised küsimused ja nende peale antud vastused kantakse kohtuistungil protokollile.

§ 302. Kohus võib omal initsiatiivil või mõne poole taotlusel esitada tunnistajaile või kannatanuile äratundmiseks isikuid ja esemeid.

Isikute ja esemete esitamine äratundmiseks toimub käesoleva koodeksi § 178 eeskirjade kohaselt.

Peale isiku või eseme äratundmiseks esitamist peavad tunnistajad ja kannatanu seletama, kas nad tunnevad ära esitatud isiku või eseme ja milliste tundemärkide põhjal. Kohtul ja pooltel on seejuures õigus neile täiendavaid küsimusi esitada.

§ 303. Toimikus leiduvaid või kohtuistungil esitatud dokumente võib kohtu initsiatiivil või poolte taotlusel avaldada kas täielikult või osaliselt igas kohtuliku uurimise järgus.

§ 304. Asitõendite vaatlust võib kohtu algatusel kui ka poolte taotlusel toimetada kohtuliku uurimise igas järgus.

Seoses asitõendite vaatlusega võivad pooled kohtule avaldusi teha ja selgitusi anda.

§ 305. Kohus võib omal algatusel või poolte taotlusel teostada kuriteo koha või ka nende asitõendite vaatlust, mida ei ole võimalik kohtusse tuua.

Vaatlust toimetatakse kogu kohtukoosseisu poolt poolte osavõtul ja kui seda nõuavad asjaolud, ka tunnistajate ja ekspertide juuresolekul.

Saabunud vaatluskohale, avab kohus kohtuistungil ja toimetab vaatlust, kusjuures kohtualustele, tunnistajaile, kannatanuile ja ekspertidele võib seoses vaatlusega esitada küsimusi.

Vaatluse kord ja tulemused kantakse kohtuistungil protokollile.

Poolte avaldused ja seletused seoses toimunud vaatlusega kantakse kohtuistungil protokollile.

§ 306. Pärast kõigi asjas esinevate tõendite läbivaatamist küsib eesistuja pooltelt, kas nad soovivad kohtulikku uurimist veel millegagi täiendada.

Kohus kaalub esitatud taotlusi ja teeb nende kohta määruse.

Seejärel kuulutab eesistuja kohtuliku uurimise lõpetatuks.

§ 307. Pärast kohtuliku uurimise lõpetamist asub kohus poolte vaidluste ärakuulamisele.

Poolte vaidlused koosnevad kõigi asjast osavõtnud protsessi poolte sõnavõttudest: algul riikliku süüdistaja, siis ühiskondliku süüdistaja, kannatanu, kellele on antud kohtus süüdistamisõigus, ja tsiviilhageja või tema huvide esindaja kõnedest, seejärel tsiviilkostja või tema huvide esindaja ja kohtualuse kaitsja või selle puudumisel kohtualuse enda kõnest.

§ 308. Pooltel on oma kõnedes õigus ainult neile tõenditele, mis on läbi vaadatud asja kohtulikult uurimisel.

Kohus ei või piirata poolte vaidluste ajalist kestust, kuid kohtu eesistujal on õigus peatada vaidlustest osavõtjat, kes oma sõnavõttus arutatava asja sisust kõrvale kaldub.

Pooltel on õigus kuni kohtu lahkumiseni nõupidamistuppa esitada oma kõne tekst või teesid lisamiseks kohtuistungil protokollile.

Poolte vaidluste ajal ei ole pooltel õigust esitada uusi tõen-

deid, mis ei olnud kohtuliku uurimise esemeks. Uute tõendite esitamise vajaduse korral võivad pooled taotleda kohtuliku uurimise uuendamist.

Peale uuendatud kohtuliku uurimise lõpetamist toimuvad uuesti poolte vaidlused.

§ 309. Pärast poolte vaidluste lõppu võivad pooled veel kord repliike vahetada, kusjuures viimase repliigi õigus kuulub alati kohtualuse kaitsjale või selle puudumise korral kohtualusele.

§ 310. Pärast kohtualuse kaitsja või kohtualuse enda viimast sõnavõttu kuulutab eesistuja poolte vaidlused lõpetatuks ja annab kohtualusele viimase sõna.

Kohus ei või piirata kohtualuse viimase sõna ajalist kestust, kuid kohtu eesistujal on õigus peatada kohtualust, kui see oma sõnavõttus arutatava asja sisust kõrvale kaldub.

Viimase sõna ajal ei või kohtualusele küsimusi esitada.

Kui kohtualune oma viimases sõnas avaldab asja suhtes olulise tähtsusega uusi asjaolusid, uuendab kohus kas omal algatusel või ka mõne poolte taotlusel kohtuliku uurimise.

Peale uuendatud kohtuliku uurimise lõpetamist toimuvad uuesti poolte vaidlused üldises korras ja kohtualusele antakse viimane sõna.

§ 311. Ära kuulunud kohtualuse viimase sõna, eraldub kohus nõupidamistuppa kohtuotsuse tegemiseks.

§ 312. Kohtuotsus tehakse nõupidamistoas. Nõupidamise ja otsuse tegemise ajal võivad nõupidamistoas olla ainult kohtunikud, kes antud asjas kohtu koosseisu kuuluvad. Teiste isikute viibimine nõupidamistoas nõupidamise ajal on keelatud.

Kohtunikel on õigus otsuse tegemise ajal teha vaheaegu puhkuseks ja väljuda nõupidamistoast.

Kohtu koosseisu kuulunud isikuilt ei või nõuda ja neil ei ole lubatud avaldada andmeid nõupidamisel ja kohtuotsuse tegemisel toimunu kohta.

§ 313. Kohus rajab oma otsuse üksnes nendele asjas leiduvatele tõenditele, mis kohtuliku uurimise käigus on läbi vaadatud kohtuistungil.

Asjas leiduvaid tõendeid hindavad kohtunikud oma sise-
mise veendumuse järgi, mis kujunes kõigi asjaolude läbivaatamisel nende kogumis.

§ 314. Kohtuotsuse tegemisel lahendab kohus nõupidamistoas järgmised küsimused:

1) kas on aset leidnud tegu, milles kohtualust süüdistatakse;

- 2) kas see tegu pandi toime kohtualuse poolt;
- 3) kas see tegu sisaldab kuriteo koosseisu ja nimelt millise kuriteo koosseisu;
- 4) kas kohtualune on süüdi selle kuriteo toimepanekus;
- 5) kas kohtualust tuleb toimepandud kuriteo eest karistada;
- 6) milline karistus tuleb kohtualusele määrata ja kas kohtualusel tuleb see karistus kanda;
- 7) kas tsiviilhagi kuulub rahuldamisele, kelle kasuks ja missuguses summas;
- 8) kuidas toimida asitõenditega;
- 9) kelle kanda jäävad kohtukulud;
- 10) kas kohtualuse suhtes tuleb kohaldada tõkkeabinõu ja millist.

Kui kohtualust süüdistatakse mitme kuriteo toimepanekus, otsustab kohus need küsimused iga kuriteo suhtes eraldi.

Kui kuriteo või kuritegude toimepanekus süüdistatakse mitut kohtualust, otsustab kohus küsimused iga kohtualuse suhtes eraldi.

§ 315. Kui eeluurimise või asja kohtuliku arutamise ajal tõusis kohtualuse süüdivuse küsimus, peab kohus otsuse tegemisel veel kord seda küsimust kaaluma.

Leides, et kohtualune kuriteo toimepaneku ajal oli süüdimatu või on muutunud süüdimatuks pärast kuriteo toimepanekut, teeb kohus määruse käesoleva koodeksi §-de 408 ja 409 eeskirjade kohaselt.

§ 316. Kohtunike nõupidamist juhatab kohtu eesistuja, kes nõupidamistoas esitab kohtunikele otsustamiseks küsimused käesoleva koodeksi §-des 314 ja 315 ettenähtud korras. Iga küsimus esitatakse niisugusel kujul, et sellele saab anda ainult kas eitava või jaatava vastuse.

Küsimuste otsustamisel ei ole ühelgi kohtunikul õigust keelduda oma hääle andmisest. Eesistuja annab oma hääle viimaseks.

Kõik küsimused otsustatakse lihthäälteenamusega.

§ 317. Vähemusse jäänud kohtunikul on õigus kirjalikult esitada oma eriarvamus, mis lisatakse otsusele, kuid ei kuulu avaldamisele.

Kui otsuse peale, mille suhtes üks kohtunikest jäi eriarvamusele, ei esitata kassatsioonikaebust ega -protesti, saadab asja otsustanud kohus peale otsuse jõustumist toimiku koos eriarvamusega Eesi NSV Ülemkohtu esimehele järelevalveprotesti esitamise kohta seisukoha võtmiseks.

§ 318. Kui kohus nõupidamistoas käesoleva koodeksi §-des 314 ja 315 ettenähtud küsimuste otsustamisel tunnistab vajalikuks teostada veel mõnda kohtuliku uurimise toimingut, uuen-dab ta oma määrusega kohtuliku uurimise.

Kohtuliku uurimise lõpetamise järel kuulab kohus uuesti ära poolte vaidlused ja kohtualuse viimase sõna.

Kui kohus nõupidamistoas jõuab järeldusele, et asi on vaja saata täiendavaks eeluurimiseks, teeb ta selle kohta moti-veeritud määruse.

§ 319. Kohus teeb õigeksmõistva otsuse, kui esineb üks alljärgnevatest tunnustest:

- 1) kui ei ole kindlaks tehtud, et leidis aset tegu, milles kohtualust süüdistatakse;
- 2) kui ei ole tõendatud, et selle teo pani toime kohtualune;
- 3) kui kohtualuse teos puudub kuriteo koosseis.

§ 320. Kui kohtunikud jõudsid veendumusele, et kohtualu-se süü on kindlaks tehtud, teeb kohus süüdimõistva otsuse ja määrab kohtualusele karistuse. Seejuures on kohtul õigus va-bastada süüdimõistetud karistuse kandmisest Eesti NSV krimi-naalkoodeksi § 56 eeskirjade kohaselt.

§ 321. Süüdimõistva kohtuotsuse tegemisel rahuldab kohus kas täielikult või osaliselt tsiviilhagi või jätab tsiviilhagi rahul-damata, olenevalt selle tõendatusest.

Õigeksmõistva kohtuotsuse tegemisel kohtualuse tegudes ku-riteo koosseisu puudumise tõttu jätab kohus tsiviilhagi läbi vaatamata.

Kõikidel teistel kohtualuse õigeksmõistmise juhtudel jätab kohus hagi rahuldamata.

Riigi või ühiskonna varale tekitatud kahju heastamise kü-simuse otsustab kohus samas korras ka siis, kui tsiviilhagi ei olnud esitatud.

§ 322. Kui ei ole võimalik teha täpset arvestust tsiviilhagi suuruse kohta ilma kriminaalasja arutamist edasi lükkamata või ilma täiendavaid materjale saamata, võib kohus süüdimõist-va otsuse tegemisel tunnistada, et kannatanul on õigus hagi rahuldamisele, ja asja üle anda vastavale kohtule täpse summa määramiseks tsiviilkohtupidamise korras.

§ 323. Tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise korral on kan-natanul õigus oma hagi uuesti esitada tsiviilkohtupidamise korras.

§ 324. Kohtualuse karistamise korral vara konfiskeerimi-sega võtab kohus tarvitusele abinõud vara konfiskeerimise ta-

gamiseks, kui niisuguseid abinõusid varem tarvitusele ei olnud võetud.

§ 325. Peale kõikide küsimuste otsustamist, mis on ette nähtud käesoleva koodeksi §-des 314 ja 315, koostab kohus otsuse, millele kirjutavad alla kõik otsuse tegemisest osavõtnud kohtunikud, kaasa arvatud eriarvamusele jäänud kohtuliige.

Kohtuotsus kirjutatakse käsitsi või kirjutusmasinal.

Kohtuotsus kirjutatakse keeles, milles toimus asja kohtulik arutamine, ühe kohtuniku poolt, kes võttis osa otsuse tegemisest. Parandused kohtuotsuse tekstis peavad olema tehtud enne otsuse allakirjutamist. Kohtuotsus koosneb sissejuhatavast, kirjeldavast ja resolutiivosast.

§ 326. Kohtuotsuse sissejuhatavas osas märgitakse:

- 1) otsuse tegemine Eesti NSV nimel;
- 2) otsuse tegemise aeg ja koht;
- 3) otsuse teinud kohtu nimetus, koosseis, kohtuistungis sekretäri, riikliku süüdistaja, kohtualuse kaitsja ja asjast osavõtnud tõlgi nimed;
- 4) kohtualuse perekonna-, ees- ja isanimi, sünniaeg ja koht, elukoht, elukutse, haridus, perekonnaseis ja teised andmed kohtualuse isiku kohta, mis asja suhtes tähtsust omavad;
- 5) milles kohtualust süüdistatakse ja kriminaalseaduse paragrahv, mis näeb ette vastavat kuritegu.

§ 327. Kohtuotsuse kirjeldavas osas märgitakse kõigepealt süüdistuse formulatsioon, mille põhjal kohtualune oli kohtu alla antud, kusjuures märgitakse ära kuriteo toimepaneku koht, aeg, motiivid, vahendid ja tagajärjed, samuti selle muud erilised tunnused.

Edasi märgitakse kirjeldavas osas asja kohtulikul uurimisel kindlakstehtud asjaolud ja tõendid, mille põhjal kohus ühe või teise asjaolu tõendatuks loeb. Seejuures tuleb näidata motiivid, miks nimelt kohus rajab oma otsuse just nendele tõenditele ja loeb mitteusaldusväärseks teisi asjas leiduvaid tõendeid.

Süüdimõistva kohtuotsuse kirjeldavas osas tuleb näidata, milles nimelt kohus iga kohtualuse süüdi tunnistas ja millistel tõenditel see kohtu järeldus põhineb.

Õigeksmõistva kohtuotsuse kirjeldavas osas tuleb näidata, millises süüdistuses nimelt kohus iga kohtualuse õigeks mõistis ja millistel kaalutlustel ta luges mitteusaldusväärseks tõendid, millel põhines süüdistus.

Kohus peab otsuse kirjeldavas osas märkima ka motiivid süüdimõistetute suhtes valitud tõkkeabinõu, tingimisi karistuse

ja alla vastavas seaduses ettenähtud karistuse alammäära kohaldamise kohta.

Samuti märgitakse tsiviilhagi rahuldamise või rahuldamata jätmise alused.

§ 328. Süüdimõistva kohtuotsuse resolutiivosas märgitakse:

- 1) kohtualuse perekonna-, ees- ja isanimi;
- 2) kohtualuse süüdimõistmine kriminaalseaduse vastava paragrahvi järgi;
- 3) süüdimõistetule määratud karistus;
- 4) otsus tsiviilhagi kohta;
- 5) kuidas toimida asitõenditega või kuriteo läbi saadud esemetega, mis ei ole asitõenditeks;
- 6) kelle peale tuleb panna kohtukulud;
- 7) kohtu poolt valitud tõkkeabinõu;
- 8) karistuse kandmise alguse aeg;
- 9) kohtuotsuse peale edasikaebamise kord ja tähtaeg.

Kui süüdimõistetu vabastatakse karistuse kandmisest Eesti NSV kriminaalkoodeksi § 56 alusel, tuleb see eraldi märkida otsuse resolutiivosas.

Kui kohtualusele on esitatud mitu süüdistust, millest mõned kohus tunnistas tõendamatuks, märgitakse täpselt ära, missuguses süüdistuses kohtualune on õigeks ja missuguses süüdi mõistetud.

Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-s 37 ettenähtud juhtudel märgib kohus otsuse resolutiivosas esildise tegemise vastavale riigivõimuorganile süüdimõistetult sõjaväelise või spetsiaalse nimetuse, samuti aukraadi, ordeni, medali või aunimetuse ära võtmiseks.

§ 329. Õigeksmõistva kohtuotsuse resolutiivosas märgitakse:

- 1) õigeksmõistetud kohtualuse perekonna-, ees- ja isanimi;
- 2) kohtualuse õigeksmõistmine kriminaalseaduse vastava paragrahvi järgi;
- 3) valitud tõkkeabinõu tühistamine;
- 4) tsiviilhagi ja vara konfiskeerimise tagamiseks tarvitusele võetud abinõude tühistamine;
- 5) kohtuotsuse peale edasikaebamise kord ja tähtaeg.

§ 330. Üheaegselt otsuse tegemisega võib kohus erimäärusega juhtida asutuste ja ametiisikute tähelepanu asja kohtulikult arutamisel nende töös tuvastatud puudustele ja nõuda nende kõrvaldamiseks abinõude tarvitusele võtmist.

Erimäärusele kirjutavad alla kõik kohtunikud.

Ärakiri erimäärusest saadetakse vastavale asutusele või ametiisikule.

§ 331. Kohtuotsus kuulutatakse viivitamata pärast selle tegemist.

Erandjuhtudel on asja erilise keerukuse tõttu lubatud ainult kohtuotsuse resolutiivosa kuulutamine, kusjuures otsuse kirjeldav osa peab olema vormistatud hiljemalt 3 päeva jooksul peale kohtuotsuse resolutiivosa kuulutamist.

§ 332. Kohtuotsuse loeb ette eesistuja või mõni kohtu liige kogu kohtukoosseisu juuresolekul kohtuistungisaalis.

Kõik kohtuistungisaalis viibijad kuulavad otsust püsti seistes.

Kui kohtuotsus loetakse ette keeles, mida kohtualune ei valda, siis tõlgib kohtuistungist osavõttev tõlk peale otsuse kuulutamist kohtualusele otsuse.

§ 333. Õigeksmõistva või kohtualust karistuse kandmisest vabastava otsuse kuulutamisele, samuti mittevabadusekaotusliku karistuse määramisel vabastatakse vahi all viibinud kohtualune viivitamata vahi alt kohtuistungisaalis.

§ 334. Kohtuotsuse ärakiri tuleb süüdimõistetule või õigeksmõistetule kätte anda kolme päeva jooksul peale otsuse kuulutamist.

Kui otsus oli tehtud keeles, mida kohtualune ei valda, antakse kohtuotsuse ärakiri temale kätte arusaadavasse keelde tõlgituna.

§ 335. Kui peale kohtuotsuse kuulutamist tekib vajadus süüdimõistetu suhtes tõkkeabinõu muutmiseks, võib kohus kuni otsuse jõustumiseni seda teha oma motiveeritud määrusega.

NELJAS OSA

TEISE ASTME KOHTU MENETLUS

Kahekümne kolmas peatükk

Jõustumata kohtuotsuste ja määruste peale edasikaebamise kord

§ 336. Jõustumata kohtuotsuse peale, välja arvatud Eesti NSV Ülemkohtu esimese astme otsused, võivad kohtualune, tema kaitsja, tsiviilhageja, tsiviilkostja ja nende esindajad, erasüüdistusasjades aga kannatanu ja tema huvide esindaja esitada Eesti NSV Ülemkohtule kassatsioonikaebuse, prokurör — kassatsiooniprotesti.

Tsiviilhagejal, tsiviilkostjal ja nende seaduslikel esindajatel on õigus kohtuotsuse peale edasi kaevata ainult tsiviilhagi puudutavas osas.

Kassatsioonikaebused ja -protestid esitatakse otsuse teinud kohtule ja saadetakse viimase poolt edasi Eesti NSV Ülemkohtule kolme päeva jooksul peale kassatsioonitähtaja möödumist.

Kaebuse või protesti tähtaegne esitamine vahetult Eesti NSV Ülemkohtule ei ole kaebuse või protesti läbivaatamist takistavaks asjaoluks.

Prokuröril on õigus esitada kohtuotsuste ja -määruste peale protesti, olenemata sellest, kas ta esines esimese astme kohtus süüdistajana või mitte.

§ 337. Kassatsioonikaebuse või -protesti esitaja on õigustatud protesti või kaebust kuni asja arutamise alguseni teise astme kohtus tagasi võtma.

Prokuröri kassatsiooniprotesti võib tagasi võtta ka kõrgemalseisev prokurör.

§ 338. Kui kohtuotsuse peale on esitatud kaebus või protest, teatab esimese astme kohus sellest teistele pooltele, kellel on õigus esitada kaebuse või protesti kohta oma kirjalikke seletusi kuni asja arutamise alguseni teise astme kohtus.

§ 339. Jõustumata esimese astme kohtu otsuste ja määruste, samuti kohtuniku ainuisikulise määruse peale võib esitada kaebusi ja proteste kümne päeva jooksul, arvates otsuse kuulutamisest või määruse avaldamisest.

Selle tähtaja jooksul ei või kriminaalasja rahvakohtust väljastada ning pooltel on õigus tutvuda kohtus asja materjalidega ja esitatud kaebuse või protestiga.

Tähtaja möödumisel esitatud kaebused või protestid jäetakse käiguta.

§ 340. Kui kaebuse või protesti esitamise tähtaeg on mööda lastud mõjuvatel põhjustel, võib tähtaja möödalasknud isik taotleda asja otsustanud kohtult tähtaja ennistamist.

Tähtaja ennistamise küsimuse otsustab kohus korraldaval istungil.

Kohtu määruse peale, millega jäeti edasikaebetähtaeg ennistamata, võib esitada kaebust või protesti üldises korras.

§ 341. Kassatsioonikaebuse või -protesti esitamine kohtuotsuse peale peatab kohtuotsuse täitmise.

Erikaebuse või -protesti esitamine kohtumääruse peale peatab selle täitmise, kui määrus käsitleb asja täiendavaks eeluurimiseks andmist, kohtualuse sundravile saatmist või tema enne tähtaegset karistuse kandmisest vabastamist haiguse tõttu.

Kõigil ülejäänud juhtudel vaadatakse kaevatud või protestitud määruse peatamise küsimus läbi esimese astme kohtu korraldaval istungil, kusjuures kohtumäärus nendes küsimustes edasikaebamisele ja protestimisele ei kuulu.

§ 342. Kaebuse või protesti esitamiseks ettenähtud tähtaja möödumisel saadab esimese astme kohus kriminaalasja koos kaebuse või protestiga Eesti NSV Ülemkohtule ja teatab pooltele asja arutamise päevast Ülemkohtus.

Kahekümne neljas peatükk

Kassatsioonimenetlus

§ 343. Eesti NSV Ülemkohtule esitatud kaebus või protest vaadatakse läbi mitte hiljem kui 20 päeva jooksul, arvates edasikaebetähtaja möödumisest.

Asja erilise keerukuse tõttu või teistel erilistel põhjustel võib Eesti NSV Ülemkohtu esimees seda tähtaega pikendada, kuid mitte rohkem kui 10 päeva võrra.

Teadaanne asja arutamise aja kohta Eesti NSV Ülemkohtus tuleb välja panna mitte hiljem kui kolm päeva enne asja arutamist.

§ 344. Asja arutamisest teise astme kohtus võivad osa võtta kõik protsessi pooled, kuid nende mitteilmumine, kui neile on asja arutamise päevast õigeaegselt teatatud, ei takista asja arutamist.

§ 345. Kassatsioonikaebused ja -protestid vaadatakse Eesti NSV Ülemkohtus läbi avalikul kohtuistungil, välja arvatud käesoleva koodeksi §-s 9 ettenähtud juhud.

§ 346. Protsessi pooled võivad esitada Eesti NSV Ülemkohtule uusi kirjalikke tõendeid kuni asja arutamise alguseni.

§ 347. Määratud ajal avab eesistuja teise astme kohtu istungi ning teatab, milline asi ja kelle kaebuse või protesti alusel arutamisele tuleb.

Eesistuja teeb kindlaks, kes pooltest on ilmunud ja kas ilmunuta pooltele oli teatatud asja arutamise päevast.

Pooltele asja arutamisest mitteteatamine toob kaasa asja arutamise edasilükkamise.

Pärast seda teatab eesistuja kohtu koosseisu ja prokuröri nimed ning juhul, kui asja arutamisest võtab osa tõlk, ka tõlgi nime ja küsib pooltelt, kas neil on nimetatud isikute vastu taandusi.

Poolte avaldused taanduste kohta vaadatakse läbi käesoleva koodeksi §-des 51—59 ettenähtud korras.

Seejärel kuulab kohus ära ja otsustab poolte taotlused.

§ 348. Asja arutamine algab ühe kohtuliikme ettekandega, kes kannab ette asja sisu ning esitab kaebuses ja protestis toodud põhilised väited.

Kui kohtule esitatakse uusi kirjalikke tõendeid, annab kohus need tutvumiseks edasi ilmunud protsessipooltele ja prokurörile.

Seejärel annavad seletusi istungile ilmunud pooled, kusjuures esimesena antakse sõna sellele poolele, kes on esitanud kaebuse või protesti. Pärast poolte seletusi kuulab kohus ära prokuröri arvamuse ja annab sõna kohtualusele või tema kaitsjale.

Istungile ilmunud kohtualusele antakse pärast poolte vaidlusi viimane sõna, mille järel kohus lahkub nõupidamistuppa määruse tegemiseks.

Peale määrusele allakirjutamist kohtunike poolt tuleb kohus tagasi kohtuistungisaali ja eesistuja või asja-ettekandnud kohtuliige avaldab määruse, mida saalis viibijad kuulavad püsti seistes.

Määrus jõustub tema avaldamise momendist.

§ 349. Prokurör annab teise astme kohtus oma arvamuse kaebuse või protesti põhjendatuse kohta ning teeb ettepaneku kohtuotsuse jõussejätmiseks, tühistamiseks või muutmiseks.

§ 350. Kassatsioonikaebuste ja -protestide läbivaatamisel

kontrollib Eesti NSV Ülemkohus esimese astme kohtuotsuse seaduslikkust ja põhjendatust.

§ 351. Asja läbivaatamisel kassatsiooni korras peab Eesti NSV Ülemkohus peale kaebuses või protestis toodud asjaolude kontrollima kõiki asja materjale ja kohtuotsuse tühistamist või muutmist põhjustavate asjaolude esinemise korral otsuse tühistama või muutma.

Mitme kohtualuse korral kontrollib Eesti NSV Ülemkohus otsuse õigsust ka nende kohtualuste osas, kelle suhtes kassatsioonikaebusi või -proteste ei esitatud.

Kui peale asja Eesti NSV Ülemkohtu poolt kassatsiooni korras läbivaatamist saabub kassatsioonikaebus kohtualuselt, kellele kassatsioonitähtaeg ennistati, vaadatakse asi selle kohtualuse osas kassatsiooni korras uuesti läbi.

§ 352. Asja kassatsiooni korras läbivaatamise alusel teeb teise astme kohus määruse:

- 1) kohtuotsuse jõusse jätmise kohta;
- 2) kohtuotsuse tühistamise kohta ja asja saatmise kohta täiendavaks eeluurimiseks või uueks sisuliseks arutamiseks kas kohtu alla andmise või asja kohtuliku arutamise staadiumist;
- 3) kohtuotsuse tühistamise ja menetluse lõpetamise kohta;
- 4) kohtuotsuse muutmise kohta.

§ 353. Kohtuotsuse tühistamise või muutmise alusteks on:

- 1) kriminaalseaduse rikkumine;
- 2) protsessinormide oluline rikkumine;
- 3) eeluurimise või kohtuliku uurimise puudulikkus või ebaõigsus;
- 4) kohtuotsuse ilmne ebaõiglus;
- 5) kohtuotsuse mittevastavus asja faktilistele tehioludele.

§ 354. Kriminaalseaduse rikkumiseks on:

- 1) kohaldamisele kuulunud seaduse kohaldamata jätmine kohtu poolt;
- 2) kohaldamisele mittekuulunud seaduse kohaldamine;
- 3) seaduse ebaõige tõlgendamine.

§ 355. Oluliseks protsessinormide rikkumiseks on sellised käesoleva koodeksi eeskirjade rikkumised, mis kitsendasid pooltele seadusega tagatud õigusi või mis ei võimaldanud kohtul asja igakülgselt arutamist ning õige kohtuotsuse tegemist.

§ 356. Otsus kuulub igal juhul tühistamisele järgmiste kohtupidamise vorminõuete rikkumise korral:

- 1) kui kohus ei lõpetanud asja menetlust tingimuse esinemise korral, mis toob kaasa menetluse lõpetamise käesoleva koodeksi § 29 kohaselt;

2) asja arutamise korral ebaseadusliku kohtukoosseisu poolt;

3) asja arutamise korral kohtualuse puudumisel, kui sea-
duse järgi tema osavõtt kohtuistungist oli kohustuslik;

4) kohtualuse kaitseõiguse rikkumine;

5) nõupidamistoa saladuse rikkumine;

6) kui otsusele ei ole alla kirjutanud kohtu koosseis või
kui kohtuistungis protokollile ei ole alla kirjutanud kohtuistungis
sekretär ja kohtunik;

7) ilma tõlgita asja arutamine keeles, mida kohtualune ei
valda;

8) kohtualusele süüdistusakti ärakirja mitteõigeaegne kät-
teandmine;

9) asjas eksperdi arvamuse puudumine, kui ekspertiisi
teostamine oli kohustuslik.

§ 357. Puudulikuks ja ebaõigeks loetakse kohtueelne või
kohtulik uurimine juhul, kui on jäetud selgitamata asjaolud, mis
omasisid tähtsust kohtuotsuse tegemisel.

Uurimine loetakse igal juhul puudulikuks või ebaõigeks:

1) kui ei ole selgitatud asjas olulist tähtsust omavad faktid
või kui on põhjendamatult jäetud üle kuulamata protsessiosa-
liste poolt näidatud tunnistajad või välja nõudmata nende poolt
näidatud, asjas tähtsust omavaid tõendeid;

2) kui ei ole uuritud teise astme kohtu määruses toodud
asjaolusid, kui asi oli saadetud täiendavaks eeluurimiseks või
uueks kohtulikus arutamiseks.

Kohtuotsus tühistatakse uurimise puudulikkuse tõttu ka
käsoleva koodeksi §-s 396 ettenähtud juhtudel uute asjaolude
avastumisel.

§ 358. Otsus loetakse ilmselt ebaõiglaseks, kui kohtu
poolt määratud karistus ei ületa küll seaduses ettenähtud pii-
re, kuid oma raskuselt ei vasta toimepandud kuriteo ühiskonna-
nahtlikkusele, kuriteo iseloomule ja süüdimõistetud isiksusele.

§ 359. Otsus on mittevastav asja faktilistele tehiooludele:

1) kui kohtuotsuses toodud seisukohad on vastuolus istun-
gil kontrollitud tõenditega;

2) kui kohus ei arvestanud asjaolusid, mis oluliselt võisid
mõjuda kohtu järeldustele;

3) kui vastuoluliste tõendite korral, millel oli või võis ol-
la oluline tähtsus kohtu järelduste suhtes, ei ole otsuses näida-
tud, millistel põhjustel kohus luges õigeks osa tõendeid, ega ar-
vestanud teisi tõendeid;

4) kui kohtuotsuses esitatud järeldused ise on vastuolulised.

Eelnevalt nimetatud põhjustel tühistatakse otsus ainult siis, kui need olulised vastuolud võisid mõjuda süüdi- või õigeksmõistetud süü või süütuse küsimusele, nende suhtes kriminaalseaduse õigele kohaldamisele või nende karistumääradele.

§ 360. Kui Eesti NSV Ülemkohus otsuse tühistamisel asja menetlust ei lõpeta, näitab ta oma määruses, kas asja menetlust tuleb alustada eeluurimis-, kohtu alla andmise või asja kohtuliku arutamise staadiumist, olenevalt sellest, millises staadiumis esines otsuse tühistamist põhjustanud seaduserikkumine.

§ 361. Õigeksmõistvat kohtuotsust või süüdimõistvat kohtuotsust kohtualusele liiga kerge karistuse kohaldamise tõttu võib tühistada ainult prokuröri protesti alusel, erasüüdistusajades aga kannatanu edasikaebuse alusel.

§ 362. Kohtuotsuse tühistamise ja asja uueks kohtulikuks arutamiseks andmise korral saadab Eesti NSV Ülemkohus asja uueks arutamiseks otsuse teinud kohtule teises kohtu koosseisus või mõnele teisele kohtule.

§ 363. Eesti NSV Ülemkohus tühistab süüdimõistva otsuse ja lõpetab asja menetluse:

1) kui esineb mõni käesoleva koodeksi §-s 29 ettenähtud asjaoludest;

2) kui kohtualuse süü asja kohtulikul arutamisel ei leidnud tõendamist ja puuduvad alused asja täiendavaks eeluurimiseks või uueks kohtulikuks arutamiseks saatmiseks.

§ 364. Kui Eesti NSV Ülemkohus leiab, et asja otsustanud kohus on kohaldanud ebaõigesti kriminaalseadust või määranud karistuse, mis ilmselt ei vasta kohtualuse poolt toimepandud teole, võib ta teha otsuses vastavad muudatused ilma asja uueks arutamiseks saatmata, kui seejuures ei muutu süüdistuse formulatsioon ja otsuse muutmise tulemusena kohaldatav karistus ja kuriteo kvalifikatsioon ei ole raskemad esialgselt karistusest ja kuriteo kvalifikatsioonist.

Eesti NSV Ülemkohtul on õigus ilma asja uueks arutamiseks saatmata karistust kergendada või kohtualuse tegude kvalifikatsiooni muuta, kuid seejuures ei ole õigust teha otsuses muudatusi, mis põhinevad tõenditel, mis ei olnud kohtuliku uurimise esemeks asja arutamisel otsuse teinud kohtus.

§ 365. Eesti NSV Ülemkohtu määruses peavad olema näidatud:

1) määruse tegemise aeg ja koht;

- 2) määruse teinud kohtu nimetus, koosseis, prokuröri ja teiste isikute nimed, kes asja arutamisesest osa võtsid;
- 3) kelle kaebuse või protesti alusel asja arutati;
- 4) edasikaevatud kohtuotsusega süüdi- või õigeksmõistetud kohtualuste nimed;
- 5) kohtuotsuse sisu;
- 6) kaebuse või protesti sisu kokkuvõtte, samuti poolte poolt täiendavalt esitatud materjalid;
- 7) prokuröri arvamus;
- 8) Eesti NSV Ülemkohtu seisukoht kaebuse või protesti suhtes.

Kaebuse või protesti rahuldamata jätmise korral peab määruses olema näidatud, mis põhjustel on kaebuses või protestis esitatud väited ebaõiged või mitteolulised.

Otsuse tühistamise või muutmise korral näidatakse määruses, millist seadust on rikutud ja milles see rikkumine seisib, samuti asjaolud, mis tingivad otsuse tühistamise või muutmise.

Asja täiendavaks eeluurimiseks või uueks kohtulikuks arutamiseks saatmisel peab määruses olema näidatud, millised asjaolud vajavad tuvastamist või täiendavat kontrollimist.

§ 366. Eesti NSV Ülemkohtu määruses toodud juhendid esimese astme kohtu otsuse tühistamisel on uurimis- ja kohtuorganitele asja täiendaval uurimisel või uuel kohtulikul arutamisel kohustuslikud.

Need juhendid ei või ette otsustada esimese astme kohtu või uurimisorganite seisukohta kohtualuse süü või süütuse küsimuses, samuti kogutud tõendite usaldusväärsuse või kohtualusele kohaldatava karistuse küsimustes.

Otsuse tühistamisel ei või Eesti NSV Ülemkohus oma määruses lugeda tõendatuks asjaolusid, mida esimese astme kohus ei lugenud tõendatuks, samuti anda esimese astme kohtule juhendeid küsimuses, missuguseid asjas leiduvaid tõendeid tuleb otsuse tegemisel aluseks võtta.

§ 367. Süüdimõistetud kassatsioonikaebuse põhjal tühistatud kohtuotsuse kõrval ei või asja teistkordsel arutamisel kohaldada raskemat karistust, kui see oli määratud esimese astme kohtu poolt asja esmakordsel arutamisel.

Peale esimese astme otsuse tühistamist teise astme kohtu poolt on esimese astme kohtul õigus asja uuel arutamisel esialgsest karistusest raskemat karistust kohaldada ainult siis, kui esimene otsus tühistati prokuröri poolt esitatud protesti alusel karistuse kerguse tõttu.

§ 368. Eesti NSV Ülemkohtu määrused otsuse jõussejätmise ja muutmise kohta saadetakse koos kriminaaltoimikuga täitmiseks 3 päeva jooksul.

Otsuse tühistamise ja asja täiendavaks eeluurimiseks või uueks kohtulikuks arutamiseks andmise korral saadetakse määrus koos kriminaaltoimikuga täitmiseks prokurörile või määru- ses näidatud kohtule, määruse ärakiri aga otsuse teinud kohtule teadmiseks.

Süüdimõistetud vahi alt vabastamise korral saadetakse mää- ruse ärakiri Eesti NSV Ülemkohtu poolt kinnipidamiskoha ad- ministratsioonile täitmiseks.

Eesti NSV Ülemkohtu määrus on lõplik ja selle peale võib protestida ainult järelevalve korras.

§ 369. Asjas esinenud puuduste ja protsessinormide rikku- mise kohta teeb Eesti NSV Ülemkohus erimääruse ja juhib sel- les kohtu või uurimisorganite tähelepanu neile rikkumistele.

Samuti on Eesti NSV Ülemkohtul õigus erimäärusega juh- tida asutuste, ettevõtete või ametiisikute tähelepanu nende töös esinevatele puudustele, mis soodustasid kuritegevust, ja nõuda vastavate abinõude tarvitusele võtmist nende puuduste kõrval- damiseks.

K a h e k ü m n e v i i e s p e a t ü k k

Erikaebuste ja -protestide läbivaatamine

§ 370. Esimese astme kohtu määruste ja kohtuniku ainu- isikuliste määruste peale esitatavaid kaebusi nimetatakse eri- kaebusteks, prokuröri poolt esitatavaid proteste aga eriprotes- tideks.

Erikaebused ja -protestid esimese astme kohtu määruste või kohtuniku ainuisikuliste määruste peale vaadatakse läbi Eesti NSV Ülemkohtus, kusjuures asi vaadatakse läbi ainult nende isikute suhtes, kelle kohta oli erikaebus või -protest esi- tatud.

VIIES OSA

KOHTUOTSUSTE TÄITMINE

Kahekümne kuues peatükk

Kohtuotsuste täitmisele pööramine

§ 371. Rahvakohtu otsus või määrus jõustub peale kassatsioonitähtaja möödumist, kui selle aja jooksul ei esitatud kaebust või protesti. Kui kohtuotsuse või -määruse peale esitati kaebus või protest, jõustub kohtuotsus või -määrus Eesti NSV Ülemkohtu määruse kuulutamise esimese astme kohtu otsuse või määruse jõussejätmise kohta.

Kohtuotsus või -määrus, mille suhtes ei ole ette nähtud edasikaebust, jõustub tema avaldamisega.

Kui kohtuotsuse peale esitati kaebus või protest ainult ühe süüdimõistetud kohta, siis otsus teiste süüdimõistetute suhtes ei jõustu enne otsuse läbivaatamist Eesti NSV Ülemkohtus.

§ 372. Kuni kohtuotsuse jõustumiseni ei või vahi all viibivat süüdimõistetut üle viia teise kinnipidamiskohta.

§ 373. Kohtuotsuse pöörab täitmisele otsuse teinud kohus, saates selleks otsuse ärakirja organile, kelle ülesandeks on otsuse täideviimine.

Kohtuotsust täitvad organid teatavad viivitamata kohtule otsuse täitmisest.

§ 374. Kohtuotsuste täitmise üle teostab järelevalvet prokuratuur.

Prokuröri korraldused kohtuotsuste ja -määruste täitmise küsimuses on otsust täideviivatele organitele ja ametiisikutele kohustuslikud.

§ 375. Peale kohtuotsuse jõustumist, millega süüdimõistetud on karistatud vabadusekaotusega või asumisele saatmisega, peab kinnipidamiskoha administratsioon kohtule teatama, kuhu süüdimõistetud on karistuse kandmiseks saadetud.

§ 376. Otsuse täitmise edasilükkamine, kui kohtualust on karistatud vabadusekaotusega, asumisele saatmisega, välja saatmisega või paranduslike töödega, võib toimuda:

1) süüdimõistetetu raske haiguse tõttu, kui see takistab karistuse kandmist, kuni süüdimõistetetu paranemiseni;

2) süüdimõistetetu raseduse tõttu, tähtajaga mitte üle ühe aasta, arvates sünnitamisest.

3) kui karistuse viivitamatu kandmine võib kaasa tuua eriti raskeid tagajärgi süüdimõistetule või tema perekonnale eriliste asjaolude või tema olukorra eriliste tingimuste tõttu, nagu tulekahju, looduslik õnnetus, ainukese töövoimelise perekonnaliikme raske haigus või surm jne. Otsuse täitmise võib sel juhul edasi lükata mitte kauemaks kui kuueks kuuks, arvates kohtuotsuse jõustumise päevast.

§ 377. Kui rahatrahvi viivitamatu tasumine on süüdimõistetule üle jõu käiv, võidakse rahatrahvi tasumist pikendada või ajatada tähtajaga kuni kuue kuuni.

§ 378. Kui vabadusekaotusega karistatud isik karistuse kandmisel haigestub vaimuhaigusesse või mõnesse muusse raskesse haigusesse, võib kohus arstliku komisjoni arvamusel alusel prokuröri või kinnipidamiskoha administratsiooni esildise põhjal teha määruse süüdimõistetetu paigutamiseks psühhiaatrilisse või mõnesse teise haiglasse või ta ennetähtaegselt karistuse kandmisest vabastada.

Kui vaimuhaigusesse või mõnesse muusse raskesse haigusesse haigestus paranduslike töödega karistatud isik, teeb kohus määruse tema vabastamiseks edaspidisest karistuse kandmisest.

§ 379. Kui vabadusekaotuslikku karistust kandev isik on vaimu- või muu haiguse tõttu paigutatud raviautusse, arvatakse raviautuses viibitud aeg karistuse kandmise aja hulka.

§ 380. Alaealiste ennetähtaegselt karistuse kandmisest vabastamine, samuti teiste süüdimõistetute tingimisi ennetähtaegselt vabastamine Eesti NSV kriminaalkodeksi § 59 ja 70 korras toimub prokuröri või kinnipidamiskoha administratsiooni esildise põhjal kohtumääruse alusel käesoleva kodeksi §-des 382—384 ettenähtud korras.

§ 381. Kui süüdimõistetetu suhtes on täitmata mitu kohtuotsust, millest ei olnud teadlik kohus, kes tegi viimase kohtuotsuse, siis peab see kohus või karistuse kandmise koha järgne kohus tegema määruse kõigi karistuste täitmise kohta vastavalt Eesti NSV kriminaalkodeksi §-de 46 ja 47 eeskirjadele.

§ 382. Otsuse täitmise edasilükkamise, süüdimõistetetu ennetähtaegselt haiguse tõttu vabastamise või haiglasse paigutamise, rahatrahvi tasumise pikendamise või ajatamise, rahatrahvi paranduslike töödega asendamise ja teised otsuse täitmisel ker-

kinud küsimused otsustab oma määrusega otsuse teinud kohus.

Kui otsus täidetakse väljaspool otsuse teinud kohtu rajooni, siis otsustab need küsimused kohtuotsuse täitmise koha järgne kohus, kusjuurs nendes küsimustes tehtud määruse ära-
kiri saadetakse otsuse teinud kohtule.

§ 383. Kohtuotsuse täitmisse puutuvad küsimused vaadatakse kohtu poolt läbi korraldaval istungil prokuröri osavõtul.

Istungile kutsutakse süüdimõistetu ja tema taotlusel ka kaitsja. Kui küsimus puudutab kohtuotsuse täitmist tsiviilhagi osas, siis kutsutakse kohtuistungile ka tsiviilhageja ja tsiviilkostja. Nimetatud isikute ilmumine ei takista asja läbivaatamist, kui neile istungi ajast on teatatud.

Süüdimõistetu kinnipidamiskohast vaimuhaiguse või mõne muu haiguse tõttu ennetähtaegse vabastamise küsimus vaadatakse läbi süüdimõistetu tervisliku seisundi kohta arvamuse andnud arstliku komisjoni liikme osavõtul.

Ennetähtaegselt ja tingimisi ennetähtaegselt karistuse kandmisest vabastamise küsimuse läbivaatamiseks kutsutakse kohtusse kinnipidamiskoha administratsiooni esindaja.

§ 384. Asja läbivaatamine algab eesistuja ettekandega, peale selle kuulatakse ära istungile ilmunud isikute seletused ja prokuröri arvamus.

Pärast prokuröri arvamust antakse sõna süüdimõistetule või tema kaitsjale, mille järel kohus lahkub nõupidamisele ja teeb määruse.

Kohtu määruse peale võib edasi kaevata või protestida käesoleva koodeksi §-s 370 ettenähtud korras.

KUUES OSA

JÕUSTUNUD OTSUSTE JA MÄÄRUSTE LÄBIVAATAMINE

Kahekümne seitsmes peatükk

Järelevalvemenetlus

§ 385. NSV Liidu peaprokurör, Eesti NSV Ülemkohtu esimees, Eesti NSV prokurör ja nende asetäitjad võivad järelevalve korras esitada proteste kõikide Eesti NSV rahvakohtute ja Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaalajade Kohtukollegiumi jõustunud otsuste ja määruste peale. Eesti NSV Ülemkohtu Presiidiumi määruste peale võivad proteste esitada ainult NSV Liidu Ülemkohtu esimees, NSV Liidu peaprokurör ja nende asetäitjad.

Ametiisik, kes esitas protesti, võib oma protesti tagasi võtta, kusjuures prokuröri poolt esitatud protesti võib tagasi võtta ka kõrgemalseisev prokurör. Protesti tagasivõtmine on lubatud kuni kohtuistungil alguseni, kus protest arutamisele kuulub.

§ 386. Protestide esitamine õigeksmõistva otsuse ning kohtu poolt tehtud asja lõpetamise määruse peale ja karistuse kergete motiivil on lubatud ainult ühe aasta jooksul, arvates protestitava otsuse või määruse jõustumise momendist.

§ 387. Rahvakohtute jõustunud otsuste peale esitatud protestid vaatab järelevalve korras läbi Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaalajade Kohtukollegium.

Eesti NSV Ülemkohtu Presiidium vaatab läbi Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaalajade Kohtukollegiumi määruste ja Eesti NSV Ülemkohtu kui esimese astme kohtu otsuste peale esitatud protestid.

Protesti esitanud ametiisikul on õigus protestitud otsuse või määruse täitmist kuni protesti läbivaatamiseni peatada.

§ 388. Käesoleva koodeksi §-s 385 loetletud isikutel on õigus jõustunud otsuse või määruse peale protesti esitamiseks välja nõuda kriminaaltoimikut.

§ 389. Protesti esitamise korral saadab toimiku väljanõudnud ja protesti esitamiseks õigustatud isik toimiku koos protestiga Eesti NSV Ülemkohtule läbivaatamiseks.

Kui asja väljanõudnud ametiisik leiab, et ei ole alust protesti esitamiseks, keeldub ta sellest, millest teatab kaebajale, kelle faotlusel asi välja nõuti. Menetluse lõpetamise järel saadetakse toimik sellele kohtule tagasi, kust ta oli välja nõutud.

§ 390. Järelevalve korras esitatud protesti vaatab läbi Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaalalaste Kohtukollegium oma istungil koosseisus — kohtu eesistuja ja kaks kohtu liiget prokuröri kohustuslikul osavõtul.

Protesti läbivaatamisest, mis esitati õigeksmõistva otsuse peale või süüdimõistva otsuse peale karistuse kerguse motiivil, lubatakse osa võtta õigeksmõistetul või süüdimõistetul, tema kaitsjal ja seaduslikel esindajatel, kellele tuleb õigeaegselt teatada kohtuistungil päevast ja kellaajast.

Eesti NSV Ülemkohtu Presiidiumi istungitest peab osa võtma Presiidiumi liikmete enamik.

Eesti NSV Ülemkohtu Presiidiumi istungile pooli ei kutsuta.

Asja kannab ette kohtu eesistuja või tema määramisel mõni kohtu liige, kes esitab asja tehilud, asjas tehtud otsuse või määruse ja protesti sisu.

Kui istungist võtab osa õigeksmõistetule või süüdimõistetule, tema seaduslik esindaja või kaitsja, on neil õigus anda seletusi peale kohtu liikme ettekannet.

Pärast seda annab prokurör oma arvamuse. Seejärel teevad kohtunikud nõupidamistoas lihthäälteenamusega määruse, kusjuures ühelgi kohtunikest ei ole õigust hääletamisest keelduda. Kohtu liikme eriarvamus vormistatakse kirjalikult. Häälte poolitumisel loetakse protest tagasilükatuks.

§ 391. Protesti läbivaatamisel teeb järelevalveaste motiveeritud määruse:

1) jõustunud otsuse või määruse tühistamise kohta ja asja saatmise kohta uuesti läbivaatamiseks alates kassatsioonimenetluse, asja kohtuliku arutamise või eeluurimise staadiumist;

2) jõustunud otsuse või määruse muutmise kohta, kui see ei too kaasa kohtualuse seisundi halvenemist;

3) otsuse või määruse jõussejätmise ja protesti rahuldama jätmise kohta;

4) otsuse või määruse tühistamise ja menetluse lõpetamise kohta.

§ 392. Järelevalveaste tühistab või muudab jõustunud otsuse või määruse käesoleva koodeksi §-s 353 ettenähtud alustel.

Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaalalaste Kohtukollegiumi kui teise astme kohtu määrus kuulub tühistamisele, kui Eesti

NSV Ülemkohtu Presiidium leiab, et sellega on rahvakohtu otsus või määrus põhjendamatult jõusse jäetud, tühistatud või muudetud või kui asja kassatsiooni korras läbivaatamisel on esinenud seaduserikkumisi, mis mõjustasid või võisid mõjustada Kohtukolleegiumi määruse õigsust.

§ 393. Protesti läbivaatamisel ei ole järelevalveaste seotud protesti raamidega, vaid on kohustatud revisjoni korras kontrollima asja kogu ulatuses.

Kui kohtuotsusega on süüdi mõistetud mitu isikut, protest aga esitati ainult ühe või osa süüdimõistetute suhtes, peab kohus asja järelevalve korras läbi vaatama kõikide süüdimõistetute suhtes.

Süüdimõistetute huvides esitatud protesti läbivaatamisel ei ole kohtul õigus halvendada süüdimõistetute olukorda, võrreldes varem tehtud otsuse või määrusega.

Kui asjas on süüdi või õigeks mõistetud mitu isikut, siis ei ole kohtul õigust otsust või määrust tühistades halvendada nende süüdi- või õigeksmõistetute olukorda, kelle suhtes protesti ei olnud esitatud.

Protesti läbivaatamisel ei või kohus karistust raskendada ega süüdimõistetute tegusid kvalifitseerida kriminaalkodeksi sellise paragrahvi järgi, mis näeb ette raskema karistuse võrreldes selle karistusega või selle kvalifikatsiooniga, mis oli määratud esimese astme kohtu poolt. Sel juhul peab kohus otsuse tühistama ja asja saatma kas esimese astme kohtusse uueks arutamiseks või täiendavaks eeluurimiseks.

Presiidium ei või tühistada kassatsiooniastme määrust, mille alusel kergenes kohtualuse olukord võrreldes esimese astme kohtu otsusega, ning jätta seejuures jõusse esimese astme kohtu otsust. Sel juhul peab Presiidium tühistama kassatsiooniastme määruse ja saatma asja uueks läbivaatamiseks kassatsiooni korras.

§ 394. Asja läbivaatamisel järelevalve korras on otsuse muutmise lubatud ainult käesoleva kodeksi §-s 364 ettenähtud alustel ja korras.

§ 395. Asja uuel kohtulikul arutamisel, milles jõustunud otsus on järelevalve korras tühistatud, ei ole esimese astme kohus seotud tühistatud otsuses esinenud karistuse ja kvalifikatsiooniga.

Esimese astme kohtu poolt uuel arutamisel tehtud otsuse peale võib edasi kaevata ja protestida üldises korras.

Menetluse uuendamine uute asjaolude avastumisel

§ 396. Asjades, millede suhtes otsus on jõustunud, võib menetlust uuendada uute asjaolude avastumisel. Uuteks asjaoludeks loetakse:

1) nende tõendite võltsituse kindlakstegemist, mille otsus on rajatud;

2) kuritegelikke tegusid otsuse teinud kohtunike poolt antud otsuse tegemisel;

3) muid asjaolusid, mis iseenesest või koos varem kindlakstehtud asjaoludega tõendavad süüdimõistetu süütust või tema poolt kergema või raskema kuriteo toimepanekut kui see, milles ta süüdi mõisteti.

Uuteks loetakse niisuguseid asjaolusid, mis kohtul ei olnud teada otsuse tegemisel.

Kohtunike kuritegelikud teod, samuti valetunnistused ja eksperdi valearvamus või teised võltsitud tõendid on asja uuendamise aluseks ainult siis, kui nad on kindlaks tehtud teise jõustunud kohtuotsusega.

§ 397. Uute asjaolude avastumisel on menetluse uuendamise aluseks:

1) kodanike avaldused;

2) asutuste, ettevõtete ja ametiisikute teadaanded;

3) ajakirjanduse materjalid;

4) kuriteo toimepannud isiku poolt oma süü ülestunnistamine;

5) eeluurimisorganite ja kohtu poolt selliste asjaolude vahetu kindlakstegemine, mis annavad alust asja menetluse uuendamiseks.

Menetluse uuendamist võib taotleda nii õige- kui ka süüdimõistva otsuse või asja menetluse lõpetamise korral.

§ 398. Käesoleva koodeksi §-s 396 ettenähtud aluste esinemisel uuendab prokurör oma määrusega asja menetluse. Kui prokurör ei nõustu menetluse uuendamisega, keeldub ta sellest motiveeritud määrusega, mille teeb teatavaks asjast huvitatud isikule või asutusele, kes selle peale võivad 10 päeva jooksul edasi kaevata kõrgemalseisvale prokurörile.

Kohtu määrus menetluse uuendamise kohta uute asjaolude avastumisel on prokurörile kohustuslik.

§ 399. Õigeksmõistvate otsuste menetluse uuendamise korras uuesti läbivaatamine on lubatud ainult ühe aasta jooksul, arvates käesoleva koodeksi §-s 396 ettenähtud uute asjaolude

avastumisest, ja mitte hiljem kui 5 aasta jooksul pärast kohtuotsuse jõustumist.

Süüdimõistvate otsuste läbivaatamine uute asjaolude avastumisel, mis viitavad süüdimõistetu süü puudumisele või tema poolt teo toimepanemisele, mille eest on ette nähtud kergem karistus kui see, mis tema suhtes kohtuotsusega kohaldati, ei ole piiratud mingisuguste tähtaegadega.

Süüdimõistetu surm ei takista menetluse uuendamist tema rehabiliteerimise eesmärgil.

§ 400. Menetluse uuendamise taotlused esitatakse asjast huvitatud isikute ja asutuste poolt prokurörile. Prokurör teostab tarvilikku uurimist isiklikult või eeluurimisorganite kaudu korras, mis on ette nähtud käesolevas koodeksis eeluurimise läbiviimiseks.

§ 401. Pärast uurimise lõpule viimist esitab prokurör, kui ta tunnistab menetluse uuendamise tarvilikuks, uurimismaterjalid oma arvamusega vahetult Eesti NSV Ülemkohtu Kriminaal-asjade Kohtukolleegiumile või Eesti NSV Ülemkohtu Presiidiumile jõustunud kohtuotsuse tühistamiseks järelevalve korras.

Kui Ülemkohus otsuse tühistab, vaatab kohus uuel arutamisel asja läbi ja teeb otsuse üldistel alustel. Asja uuel arutamisel tehtud otsuse peale võib edasi kaevata üldistel alustel.

SEITSMES OSA

MEDITSIINILISE ISELOOMUGA SUNNIVAHENDITE KOHALDAMINE

Kahäkümne üheksas peatükk

Meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamise menetlus

§ 402. Eesti NSV kriminaalkoodeksis ettenähtud meditsiinilise iseloomuga sunnivahendeid kohaldatakse kohtumääruse alusel käesoleva koodeksiga sätitud korras isikute suhtes, kes panid ühiskonnaohtlikke tegusid toime süüdimatus seisundis või on jäänud peale kuriteo sooritamist krooniliseks vaimuhaigeks.

Meditsiinilise iseloomuga sunnivahendeid kohaldatakse ainult ühiskonnaohtlike isikute suhtes.

§ 403. Isikute suhtes, kes on toime pannud Eesti NSV kriminaalkoodeksis ettenähtud ühiskonnaohtlikke tegusid süüdimatus seisundis või on jäänud peale nende tegude sooritamist parandamatult vaimuhaigeks, algatatakse kriminaalmenetlus üldises korras.

Kui eeluurimise teostamisel on kogutud küllaldaselt andmeid, et süüalusena vastutusele võetud või vastutusele võetav isik pani Eesti NSV kriminaalkoodeksis ettenähtud ühiskonnaohtliku teo toime süüdimatus seisundis või jäi peale kuriteo toimepanekut parandamatult vaimuhaigeks, teeb uurija määruse meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamise vajaduse kohta.

Kui asjas ei ole täielikult kindlaks tehtud kõiki asjaolusid uurimisel poolt ühiskonnaohtliku teo toimepaneku kohta, teostab uurija kõik vajalikud uurimistoimingud nende asjaolude selgitamiseks, välja arvatud toimingud, mis on ette nähtud käesoleva koodeksi §-des 154, 159, 162, 216, 218 ja 220.

§ 404. Ühiskonnaohtliku uurimiseluse kinnipidamine või statsionaarsesse psühhiaatrilisse ekspertiisi saatmine võib toimuda ainult prokuröri sanktsiooni alusel. Uurimiseluse kinnipidamine võib toimuda ainult vastavates raviautustes.

§ 405. Peale eeluurimise lõpuleviimist koostab uurija määruse, milles esitab kõik eeluurimisel selgunud asjaolud ja kohtu

poolt kohaldamisele kuuluvate meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamise alused.

Määruse saadab uurija ühes toimikuga prokuröridele, kes määrusega nõustumise korral saadab asja kohtusse, mittedõustumise korral aga tagastab uurijale täiendava uurimise teostamiseks või lõpetab oma määrusega uurimisaluse suhtes meditsiinilise iseloomuga sunnivahendi kohaldamise menetluse.

§ 406. Saanud prokuröridelt asja, milles eeluurimine on teostatud käesolevas koodeksis ettenähtud korras, määrab kohtunik või kohtu eesistuja asja arutamisele, teatab sellest prokuröridele, kaitsjale ja uurimisaluse seaduslikele esindajatele ning teeb korralduse tunnistajate ja ekspertide väljakutsumiseks.

Kui rahvakohtunik või kohtu eesistuja leiab, et asjas puuduvad meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamise alused ja menetlus asjas tuleb lõpetada või et on vaja teostada täiendavat eeluurimist, määrab ta asja kohtu korraldavale istungile.

§ 407. Käesoleva koodeksi § 405 korras kohtusse saabunud asja kohtulik arutamine toimub kohtuistungil vastavalt käesoleva koodeksi XXII peatükis ettenähtud eeskirjadele prokuröri ja kaitsja kohustuslikul osavõtul.

Kohtuistungil kuulatakse üle tunnistajad ja kontrollitakse kõiki tõendeid, mis puutuvad uurimisaluse poolt ühiskonnaohtliku teo toimepanekusse, ekspertide arvamusi uurimisaluse vaimse seisundi kohta ja kõiki teisi asjaolusid, mis omavad olulist tähtsust uurimisaluse suhtes meditsiinilise iseloomuga sunnivahendi kohaldamise küsimuse lahendamisel.

§ 408. Kohus otsustab asja oma määrusega, mis tehakse nõupidamistoas.

Määruse tegemisel peab kohus otsustama järgmised küsimused:

1) kas on aset leidnud kriminaalkorras jälitatav ühiskonnaohtlik tegu;

2) kas selle teo pani toime uurimisalune;

3) kas uurimisalune pani selle teo toime süüdimatus seisundis;

4) kui uurimisalune pani selle teo toime süüdivana, kas ta jäi peale teo toimepanekut parandamatult vaimuhaigeks;

5) kas uurimisaluse suhtes tuleb kohaldada meditsiinilise iseloomuga sunnivahendit ja nimelt missugust.

§ 409. Kui kohus teeb kindlaks, et uurimisalune pani ühiskonnaohtliku teo toime süüdimatus seisundis või jäi peale teo toimepanekut parandamatult vaimuhaigeks, teeb ta määruse

kriminaalmenetluse lõpetamise kohta, näidates konkreetse vahendi, mida on vaja uurimisel suhtes kohaldada. Kui kohus leiab, et meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamiseks puudub vajadus, teeb ta määruse menetluse lõpetamise ja sunnivahendite mittekohaldamise kohta.

Tunnistades, et uurimisel süüdimatus ei ole kindlaks tehtud või et peale kuriteo toimepanekut haigestunud isiku haiguse iseloom ei välista tema kriminaalvastutusele võtmise võimalust, saadab kohus asja oma määrusega täiendavaks uurimiseks ja edasiseks arutamiseks üldises korras.

Kindlaks teinud, et ühiskonnaohtliku teo toimepanek uurimisel poolt ei ole tõendatud või et asjas esinevad käesoleva koodeksi §-s 29 ettenähtud kriminaalasja algatamist kõrvaldavad asjaolud, teeb kohus määruse kriminaalasja lõpetamiseks sõltumatult uurimisel haigusest ja selle iseloomust.

§ 410. Kohtu määruse peale võivad kaitsja, uurimisel seaduslikud esindajad, lähemad sugulased, abikaasa ja uurimisel ise edasi kaevata ning prokurör võib esitada protesti kõrgemalseisvale kohtule 10 päeva jooksul.

§ 411. Uurimisel suhtes meditsiinilise iseloomuga sunnivahendi määramisel kohus tähtaega ei määra.

Kui sundravaluse tervenemisel või tema tervisliku seisundi muutumisel langeb arstliku komisjoni arvamuse kohaselt ära edasine vajadus tema suhtes määratud meditsiinilise iseloomuga sunnivahendi kohaldamiseks, vaatab kohus sundravaluse raviasutuse administratsiooni esildise alusel läbi korras, mis meditsiinilise iseloomuga sunnivahendi muutmise või kohaldamise lõpetamise küsimuses on ette nähtud käesolevas koodeksis.

Meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite muutmise ja nende kohaldamise lõpetamise taotlusi võivad kohtule esitada ka sundravaluse abikaasa, lähemad sugulased ja teised asjast huvitatud isikud. Nendel juhtudel esitab kohus vastavale raviasutusele järelepärimise sundravaluse tervisliku seisundi kohta.

Meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite muutmise ja nende kohaldamise lõpetamise küsimuse otsustab sunnivahendit kohaldanud kohus või sundravaluse asukoha kohus prokuröri kohustuslikul osavõtul.

Kohtu määruse peale meditsiinilise iseloomuga sundravi muutmise või tema kohaldamise lõpetamise või sellest keeldumise kohta võivad käesoleva koodeksi §-s 410 loetletud isikud edasi kaevata üldises korras.

§ 412. Kui sundravalune, kelle suhtes kohaldati meditsiinilise iseloomuga sunnivaheid seoses tema vaimuhaigeks jäämisega peale kuriteo toimepanekut, tunnistatakse arstliku komisjoni poolt paranenuks, teeb kohus vastava raviasutuse esilduse alusel määruse meditsiinilise iseloomuga sunnivaheid kohaldamise lõpetamise kohta ja otsustab asja saatmise eeluurimise teostamiseks ning kohtulikuks arutamiseks üldises korras, arvestades seejuures Eesti NSV kriminaalkoodeksi §-s 57 ettenähtud aegumistähtaegu.

Raviasutuses viibitud aeg arvatakse karistusaja hulka.

SISUKORD

	Lk.
Seletuskiri Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi projekti juurde	3—9
Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksi seletuskirja lisa	10—12

Esimene osa

ÜLDEESKIRJAD

	§§	Lk.
1. peatükk — Põhialused	1—42	13—20
2. peatükk — Alluvus	43—50	20—21
3. peatükk — Kohtu koosseis, pooled ja taandamine	51—72	21—25
4. peatükk — Tõendid	73—93	25—29
5. peatükk — Tõkkeabinõud	94—108	29—32
6. peatükk — Protokollid	109—116	32—33
7. peatükk — Tähtjad ja kohtukulud	117—122	33—35

Teine osa

KRIMINAALASJA ALGATAMINE JA KOHTUEELNE UURIMINE

8. peatükk — Kriminaalasja algatamine	123—130	36—37
9. peatükk — Juurdlus	131—138	37—39
10. peatükk — Eeluurimise üldtingimused	139—153	39—42
11. peatükk — Süüdistuse esitamine ja süüaluse ülekuulamine	154—167	42—45
12. peatükk — Tunnistajate ülekuulamine	168—174	45—47
13. peatükk — Vastastamine ja äratundmiseks esitamine	175—179	47—48
14. peatükk — Võetus, läbiotsimine ja vara üleskirjutamine	180—192	48—51
15. peatükk — Vaatlus ja läbivaatused	193—199	51—52
16. peatükk — Ekspertiisi teostamine	200—208	52—54
17. peatükk — Eeluurimise peatamine, lõpetamine ja lõpuleviimine	209—222	55—57
18. peatükk — Prokuröri toimingud eeluurimise lõpuleviimisel	223—226	58—59
19. peatükk — Kaebused uurija ja prokuröri toimingute peale	227—230	59

Kolmas õsa

KOHTU ALLA ANDMINE JA ASJA KOHTULIK ARUTAMINE

	§§	Lk.
20. peatükk — Süüaluse kohtu alla andmise küsimuse otsustamine ja kohtuistungis ettevalmistamiseks vajalikud toimingud	231—250	60—64
21. peatükk — Asja kohtliku arutamise üldtingimused	251—273	64—67
22. peatükk — Asja kohtulik arutamine	274—335	67—79

Neljas osa

TEISE ASTME KOHTU MENETLUS

23. peatükk — Jõustumata kohtuotsuste ja -määruste peale edasikaebamise kord	336—342	80—81
24. peatükk — Kassatsioonimenetlus	343—369	81—87
25. peatükk — Erikaebuste ja -protestide läbivaatamine	370	87

Viies osa

KOHTUOTSUSTE TÄITMINE

26. peatükk — Kohtuotsuste täitmisele pööramine	371—384	88—90
---	---------	-------

Kuues osa

JÕUSTUNUD OTSUSTE JA MÄÄRUSTE LÄBIVAATAMINE

27. peatükk — Järelevalvemenetlus	385—395	91—93
28. peatükk — Menetluse uuendamine uute asjaolude avastumisel	396—401	94—95

Seitsmes osa

MEDITSIINILISE ISELOOMUGA SUNNIVAHENDITE KOHALDAMINE

29. peatükk — Meditsiinilise iseloomuga sunnivahendite kohaldamise menetlus	402—412	96—99
---	---------	-------

A

74 149

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00859892 4